

Norsk islam-debatt

*En sammenligning av islam-debatten i Aftenposten
før og etter 22/7*

Martin Viggen

Masteroppgave i religionshistorie

60 studiepoeng

Institutt for kulturstudier og orientalske språk

UNIVERSITETET I OSLO

Våren 2015

Universitetet i Oslo
Institutt for kulturstudier og orientalske språk
Masteroppgave i religionshistorie
Martin Viggen
Våren 2015

Norsk islam-debatt:
En sammenligning av islam-debatten i Aftenposten før og etter 22/7

© Martin Viggen

2015

Norsk islam-debatt:

En sammenligning av islam-debatten i Aftenposten før og etter 22/7

Martin Viggen

<http://www.duo.uio.no>

Trykk: CopyCat, Sentrum

IV

Sammendrag

Denne oppgaven undersøker i hvilken grad, og på hvilken måte 22/7 hadde innvirkning på den norske islam-debatten, og hvorvidt innvirkningen vedvarte over tid. Med et eksklusivt søkelys rettet mot temaene: Ytringsfrihet, islamofobi, islamisering og terror, ser denne oppgaven på kommentarjournalistikk publisert i Aftenpostens morgenutgave. Oppgaven har et sammenlignende perspektiv og tar for seg tidsperiodene: 2011 før 22/7, 2011 etter 22/7 og hele 2014.

Oppgaven tar utgangspunkt i at monumentale begivenheter av nasjonal betydning, påvirker den offentlige samtale. Påvirkningen antas imidlertid å være av midlertidig karakter. Antagelsen om 22/7s begrensede innvirkning på lengre sikt, blir på visse områder bekreftet. Oppgaven viser at forsiktigheten som preget islam-debatten i 22/7s umiddelbare kjølvann, gradvis avtok i takt med tiden. Samtidig kommer det frem at den allmenne forståelsen av både terrorisme og ytringsfrihet, ble tilført nyanser av mer permanent art. Til tross for tidens tann, ser det ut til at 22/7 fortsetter å spille en sentral kontekstuell rolle overfor norsk islam-debatt.

Forord

Denne masteroppgaven er et produkt av et langt og arbeidsomt, men ikke minst lærerikt år. Arbeidet med denne oppgaven har tidvis vært både spennende og inspirerende, men også tungt og slitsomt: Prosessen mot dette produkt har gitt meg innsikt i tidligere uoppdagede sider ved mitt allerede velutviklede følelsesregister. Til syvende og sist må jeg likevel understreke at arbeidet med denne masteroppgaven alt i alt har vært en fornøylig affære.

Den første takken går til min veileder Nora Stene som gjennom hele prosessen har gitt meg kloke og fremdrivende tilbakemeldinger. Jeg setter umåtelig stor pris på hvordan du har geleidet meg trygt gjennom dette ukjente terreng. Faktisk var det du som besørget den nødvendige inspirasjon forut for min avgjørelse om å begi meg ut på dette prosjekt. Tusen takk for profesjonell veiledning og medmenneskelig støtte.

Jeg vil også takke mine venner og min familie for stor støtte. Jeg setter pris på deres tålmodighet. Dersom jeg til tider har virket litt fraværende, kan dette ettertrykkelig bekreftes av undertegnede. Jeg ser frem til å tre ut av denne altoppslukende boble – ses på den andre siden!

Til slutt vil jeg rette en særdeles stor takk til Ida Therese Johannessen: Tusen takk for at du ofret din tid og lot ditt sylskarpe og innsiktsfulle blikk fare, fra ende til annen, over denne oppgaven. Verdien av dine bemerkninger, kommentarer og språkforbedringsforslag har vært uvurderlige.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	1
1.1	Bakgrunn	1
1.2	Avgrensninger.....	2
	Tids- og kildeavgrensning	2
	Temaavgrensning.....	3
1.3	Forskningsspørsmål	4
1.4	Metode og teoretisk tilnærming	4
1.5	Oppbygging av oppgaven	5
	Tidligere forskning	6
	Mediologikk	6
	Metode	7
	Analyse.....	7
	Leseveiledning.....	8
2	Tidligere forskning	9
2.1	Innvandringsdebatt	9
2.2	Det store bildet: Innvandringsdebatt før og etter 22/7	9
2.3	Definisjonsmakt	11
2.4	De muslimske stemmene	13
2.5	Debatten om debatten og ytringsfrihetens grenser.....	14
2.6	Ytringsansvar	16
3	Mediologikk	19
3.1	Mediologikk og nyhetskriterier	19
	"News factors"	19
	Nyhetskriteriene: VISAK	20
	Nyhetskriterier og kommentarjournalistikk	21
3.2	Kommentarjournalistikk	21
	Kommentarjournalistikk i Aftenposten.....	23
3.3	Hva skal til for å komme på trykk?	23
3.4	Oppsummering.....	24
4	Metode	26
4.1	Valg av metode.....	26
4.2	Hva er en diskurs?	26
4.3	Diskursanalysens teoretiske bakteppe.....	27
4.4	Diskursanalyse	28
	Faircloughs tredimensjonale modell.....	29
5	Innledning analyse	31
5.1	Konkret materiale	31
5.2	"Islam* AND (Norge OR norsk*)"	31
5.3	Kvantitativ oversikt over materialet	32
5.4	Tematisk oversikt.....	33
	Temakategoriene	34
6	Analyse T1	37
6.1	Ytringsfrihet	37
	Ytringsfrihetsfundamentalist-, hensyns- eller verdighetsdiskurs	37

6.2 Islamofobi	39
De-legitimering av islamofobibegrepet.....	39
De som bruker islamofobibegrepet.....	39
De begrepet blir brukt overfor	40
Status: Islamofobibegrepet.....	41
6.3 Islamisering	42
Frihetsverdier I.....	42
Frihetsverdier II.....	43
Anti-islam- og anti-rasismediskurs.....	44
6.4 Terror	44
Frykt for fremmedfrykt – frykt for terror.....	47
7 Analyse T2	48
7.1 Ytringsfrihet	48
Aftenpostens syn på ytringsfrihet og debattkultur	48
Trykkokerdiskurs	49
Begrensningsdiskurs.....	50
7.2 Islamofobi	51
En ny definisjon?	51
Den stuerene debatten.....	52
7.3 Islamisering	53
Moralsk sensur	53
Sivilisasjonskrasj.....	55
7.4 Terror	56
Rasismen i Europa	56
Terrorforskning.....	57
8 Sammenligning T1/T2	58
8.1 Ytringsfrihet	58
8.2 Islamofobi	59
8.3 Islamisering	60
8.4 Terror	61
9 Analyse T3	63
9.1 Ytringsfrihet	63
Ubaydullah Hussain-rettsakene.....	63
Hussain I.....	63
Hussain II	64
22/7-relatert tematikk	65
9.2 Islamofobi	67
9.3 Islamisering	67
Muslimske skoler	68
"Norge - et Mekka for muslimer!"	68
Hege Storhaug, Faten Mahdi og IS-demonstrasjonen	70
9.4 Terror	71
Det generelle trusselbildet.....	71
Fremmedkrigerne.....	72
Radikalisering.....	73
"Moderate planer mot ekstreme holdninger"	74
10 Sammenligning T2/T3	76
10.1 Ytringsfrihet	76
10.2 Islamofobi	77
10.3 Islamisering	78
10.4 Terror	79

11	Konklusjon	81
11.1	Konklusjon T1/T2.....	81
11.2	I lys av tidligere forskning.....	82
11.3	Konklusjon T2/T3.....	83
11.4	Oppsummerende bemerkninger	85
11.5	Videre forskning.....	85
	Litteraturliste	87
	Vedlegg 1: Oversikt over materialet T1	89
	Vedlegg 2: Oversikt over materialet T2	91
	Vedlegg 3: Oversikt over materialet T3	95

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

Norge er inne i prosess hvor vi utvikler oss mot å bli et flerkulturelt samfunn. Til tross for at det alltid har eksistert flere kulturer i Norge, og landet følgelig alltid vært flerkulturelt, er det likevel en vesensforskjell når det kommer til mangfoldets omfang. I takt med økt innvandring, blant annet som en følge av økt globalisering, har flerkulturelle uttrykk blitt mer synlige i det offentlige rom. Norge har kanskje aldri vært homogent, men heller aldri vært så heterogent som nå.

Som en del av denne utviklingen har religiøs tilhørighet blitt en stadig sterkere markør for grensedragning mellom det store *Vi*, majoriteten, og *De andre*, minoritetene. Til en viss grad har religiøs tilhørighet blitt viktigere enn for eksempel etnisk eller nasjonal bakgrunn (Døving and Kraft 2013, 11). Betydningen av religiøs tilhørighet som identitetsmarkør har økt parallelt med at religion har fått en mer fremtredende plass i offentligheten. Og med en mer fremtredende plass i offentligheten, følger også mer debatt. I dette tilfelle: En svært opphisset og polarisert debatt, der frontene er steile.

Sosiologen Mette Andersson hevder i artikkelen *The debate about multicultural Norway before and after 22 July 2011* at "[i]n the aftermath of [...] 22 July 2011, many envisaged a new and more positive debate on multicultural society in Norway" (Andersson 2012). Andersson peker her mot den kollektive stemningen som preget det norske samfunnet i 22/7-terrorens umiddelbare kjølvann. Om denne stemningen skriver religionsforskerne, Døving og Kraft i boken *Religion i pressen* at "en fornyet forbrødring mellom innvandrere og nordmenn ble fremhevet som svar til Anders Behring Breiviks krig" (2013, 204).

I front for denne stemningsformidlingen sto pressen. I følge Døving og Kraft ble det norske samfunnets heterogenitet feiret fremfor debattert. Pressen presenterte et nytt utgangspunkt: "hit har vi som samfunn kommet, og det er herfra vi skal gå videre." (2013, 213). I en tilknyttet parentes, med henvisning til ritualteorier, understreker imidlertid Døving og Kraft at det nye utgangspunktet og den kollektive stemningen ikke nødvendigvis vil være holdbar

over tid (2013, 213). Mitt anliggende i denne oppgaven er å sammenligne norsk islam-debatt før og etter 22/7, for deretter å se om de eventuelle endringene har vedvart over tid. Men før jeg går nærmere inn på mine forskningsspørsmål, vil jeg redegjøre for hvordan jeg vil avgrense oppgaven.

1.2 Avgrensninger

Med mål om å si noe om i hvilken grad 22/7-terroren hadde innvirkning på den norske islam-debatten, og videre noe om hvorvidt den eventuelle innvirkningen var holdbar over tid, er det helt nødvendig å foreta noen avgrensninger i forkant. Dette gjelder både tids-, kilde- og temaavgrensninger.

Tids- og kildeavgrensning

Mitt materiale er hentet fra tre ulike tidsperioder: 1. januar 2011-22. juli 2011, 22. juli 2011-31. desember 2011 og 1. januar 2014-31. desember 2014. De tre ulike tidsperiodene vil heretter bli omtalt som T1, T2 og T3. T1, tekster publisert før terrorangrepet, representerer debattsituasjonen før 22/7 og er derfor å betrakte som referansemateriale. T2, tekster publisert mellom 22/7 og 31.12.2011, representerer debattsituasjonen i 22/7s umiddelbare kjølvann. Ved å sammenligne tekstene fra T1 med tekstene fra T2 kan vi finne ut hvilke kortsiktige endringer 22/7-terroren førte med seg.

T3, tekster publisert i 2014, representerer debattsituasjonen to og et halvt til tre og et halvt år etter 22/7-terroren. Ved å sammenligne tekstene fra T3 med sammenligningen mellom T1 og T2, kan man finne ut av hvorvidt eventuelle 22/7-påførte endringer i debattsituasjonen har holdt seg over tid.

Videre vil jeg begrense mitt materialet til å utelukkende gjelde kommentarjournalistikk trykt i Aftenpostens morgenutgave¹. Hva kommentarjournalistikk er, vil jeg gå nærmere inn på i kapittelet om medielogikk. Det kan imidlertid nevnes at det er snakk om meningsbærende

¹ Frem til desember, 2012 kom Aftenposten ut i to utgaver: En morgenutgave og en aftenutgave (<https://snl.no/Aftenposten>).

tekster som lederartikler, kommentarer, leserinnlegg og kronikker. Aftenpostens morgenutgave er valgt ut som eksklusiv materialeleverandør på bakgrunn av dens posisjon i det norske medielandskapet: Aftenposten er Norges største avis²; den er velrenommert og den vier kommentarjournalistikk stor oppmerksomhet. Bakgrunnen for at jeg har valgt å holde meg unna kommentarjournalistikk publisert på internett, er simpelthen at materialet ikke nødvendigvis har gått gjennom det samme redaksjonelle maskineriet som trykte tekster har gjort. Ulempen ved å ikke inkludere internettbasert materialet, er at man begrenser analysens gyldighet til kun den trykte debatten. For mitt vedkommende må det ytterligere presiseres at mine funn utelukkende vil være gyldige for debatten mediert gjennom Aftenpostens morgenutgave.

Temaavgrensning

Oppgavens overordnede hovedtema er norsk islam-debatt. Og mitt hovedanliggende vil være å finne ut av hvorvidt 22/7 sørget for varige endringer i den norske islam-debatten. Før jeg tilbyr en presentasjon av metodikken jeg vil benytte meg av for å forsøke å finne ut av dette, finner jeg det imidlertid nødvendig å gjøre rede for hva jeg egentlig mener med norsk islam-debatt.

Med de ovennevnte avgrensningene, er både tid og sted kjente størrelser. Hva det er som faktisk skal undersøkes, er spørsmålet som står igjen. Når jeg bruker ordene norsk islam-debatt, mener jeg debatten om islam og/eller muslimer i Norge. For å finne frem til de aktuelle tekstene har jeg benyttet meg av Retrievers søkbare mediedatabase, A-tekst, og brukt søkeordkombinasjonen *Islam* AND (Norge OR norsk*)*³. Ettersom A-tekst ikke tilbyr sjangeravgrensede søk, har kommentarjournalistikk blitt sortert ut manuelt. Materialet har deretter blitt plassert i fem temakategorier: Ytringsfrihet, islamofobi, islamisering, terror og annet: Hvor de fire første utgjør mitt materialet, annet-kategorien vil forbli uberørt. Jeg vil komme tilbake til temakategoriene forut for analysedelen, men vil likevel gå litt inn på bakgrunnen for at jeg har valgt å kategorisere materialet på denne måten.

² Se Medienorges oversikt: <http://medienorge.uib.no/statistikk/medium/avis/353>

³ Jeg kommer tilbake til søkeordkombinasjonens tekniske sider i analysedelens innledning.

Bakgrunnen for at jeg ha valgt å kategorisere materialet mitt under fem ulike temakategorier er todelt. For det første er det lettere å få oversikt og videre sette seg inn i og analysere materialet, jo mindre materialenheter man har å forholde seg til. For det andre er det lettere å sammenligne konkrete temakategorier, fremfor mer abstrakt størrelser. En øvrig fordel ved å kategorisere materialet på denne måten, er at man kan gå dypere og mer detaljert inn i analysene. Ulempen ved å gjøre det på denne måten, er kort og godt at man ikke gir seg selv tilgang til en stor del av den norske islam-debatten: Alle tekstene som ikke lar seg plassere under en av de ovennevnte temakategoriene vil bli skylt ut med badevannet. I praksis vil dette bety at det jeg omtaler som norsk islam-debatt, begrenser seg til det som omhandler ytringsfrihet, islamofobi, islamisering og terror.

1.3 Forskningsspørsmål

Som alt nevnt går mitt overordnede forskningsspørsmål ut på å finne ut av om 22/7-terroren hadde innvirkning på den norske islam-debatten, og videre om hvorvidt den eventuelle innvirkning hadde holdbarhet utover terrorens umiddelbare ettertid. Oppgavens avgrensninger, som er redegjort for ovenfor, sørger imidlertid for en rekke begrensninger. Tids-, kilde, og temaavgrensninger gjør at jeg begrenser meg til å synliggjøre kun en liten del av den norske islam-debatten. Helt konkret vil jeg forholde meg til følgende to forskningsspørsmål: 1) Hvordan endret debatten om a) ytringsfrihet, b) islamofobi, c) islamisering og d) terror seg fra T1 (1. januar 2011-22. juli 2011) til T2 (22. juli 2011-31. desember 2011)? Og 2) hvordan endret debatten om a) ytringsfrihet, b) islamofobi, c) islamisering og d) terror seg fra T2 (22. juli 2011-31. desember 2011) til T3 (1. januar 2014-31. desember 2014)⁴? Målet med forskningsspørsmålene er å kunne si noe om hvordan 22/7 påvirket islam-debatten på kort og på lang sikt.

1.4 Metode og teoretisk tilnærming

I søken etter svar på mine forskningsspørsmål vil jeg benytte meg av en tilpasset diskursanalyse. En detaljert redegjørelse av metode og teoretisk tilnærming foreligger i

⁴ Jeg vil tilby en mer innholdsrik redegjørelse av de ulike temakategoriene i innledingen til analysedelsen.

metodekapittelet. En kort innføring vil imidlertid her være på sin plass. Kort og godt går en diskursanalyse ut på å identifisere hvilken eller hvilke diskurser en tekst skriver seg under. Det finnes et utall ulike diskursdefinisjoner, noe jeg senere vil komme tilbake til, men som en foreløpig forståelse kan vi ta utgangspunkt i høyskolelektor, Yngve B. Hågvars tolkning: "[e]n diskurs representerer [...] et tankesett, et mønster eller en sammenheng å fortolke verden innenfor." (2007, 20). I en diskursanalyse leter man altså etter hvilket tankesett, hvilket mønster og hvilken sammenheng en tekst fortolker verden innenfor.

Det å identifisere hvilken diskurs en tekst skriver seg under kan være en krevende oppgave. Med ett øye ser man på tekstens oppbygning, retorikk, argumentasjon og generell språkføring, med det andre øye ser man teksten opp mot andre tekster som forholder seg til samme tema. Et viktig metodisk prinsipp har for meg vært å identifisere hvorvidt en tekst forsøker å utfordre eller opprettholde allment aksepterte sannheter, eller såkalte *doxa*. Jeg har med andre ord forsøkt å holde et fokus rettet mot debattens maktstrukturer. Det å lete etter hegemonier er et svært viktig element i den kritiske diskursanalytiske tradisjonen, en retning jeg har hentet mye inspirasjon fra.

Bakenfor enhver diskursanalytisk metode, ligger det alltid teori til grunn. Det viktigste teoretiske premisset for diskursanalysen, er sosialkonstruktivismen. Sosialkonstruktivismen er en teori som går ut på at man betrakter sosiale fenomener som sosiale konstruksjoner. En nødvendig konsekvens av å betrakte den sosiale verden som konstruert, heller enn *naturlig*, er at den er i kontinuerlig endring. Denne kontinuerlige endringen skjer gjennom en diskursiv forhandling: Sakte, men sikkert utvikles og forandres vår forståelse av den sosiale verden. Og det er nettopp denne *utviklingen* jeg vil forsøke å identifisere.

1.5 Oppbygging av oppgaven

Jeg har hentet inspirasjon fra flere fagdisipliner, og har derfor forsøkt å bygge opp min oppgave på en måte som gir leseren tilstrekkelige forutsetninger og bakgrunnskunnskaper for å kunne følge analysen. Jeg vil i det følgende introdusere oppgavens bestanddeler og til slutt tilby en leseveiledning.

Tidligere forskning

Etter innledningen følger et kapittel hvor jeg tilbyr en nokså detaljert gjennomgang av forskning som direkte eller indirekte kan relateres til mine forskningsspørsmål. Sett bort fra enkelte fremtidsprofetier, er det skrevet svært lite om hvordan 22/7 påvirket den norske islam-debatten på lengere sikt. Forskingen som tar for seg islam-relatert debatt i forbindelse med 22/7, har et kortsiktig perspektiv, hvor det i hovedsak fokuseres på T1/T2-sammenligner (for å benytte min egen terminologi).

Bakgrunnen for at jeg velger å presentere denne forskningen er todelt: For det første plasserer jeg min oppgave i en større forskningstradisjon: Min oppgave står ikke alene, men bygger videre på forskningsarbeid som allerede er gjort. For det andre kan det være svært nyttig å bruke tidligere forskning som sparringspartner eller som referansemateriale: Selv om forskningen ikke er hundre prosent sammenlignbar, byr den likevel på interessante innsikter og nye perspektiver.

Medielogikk

I det tredje kapittelet introduserer jeg leseren for de delene ved mediefaget jeg anser som særlig relevante for å kunne følge den kommende debattanalysen. Det er spesielt medielogikk og kommentarjournalistikk jeg vil fokusere på. Medielogikk kan kort oppsummert sies å være det som ligger bakenfor avgjørelsen om at en tekst har det som skal til for å komme på trykk. Teorien går ut på at en begivenhet må oppfylle et sett med nyhetskriterier for å være berettiget spalteplass. Til tross for at jeg legger lite vekt på medielogikk i selve debattanalysen, finner jeg likevel kunnskap om tema i høyeste grad formålstjenlig. Vissheten om at det som kommer på trykk har blitt utsatt for nøye redaksjonelle avveininger forut, gjør at man blir mer bevisst medias rolle i debatten.

Som jeg allerede har vært inne på, kan vi betrakte kommentarjournalistikk som meningsbærende ytringer. De er enten skrevet av en av avisas medarbeidere eller av en som står utenfor avisas redaksjonelle besetning. Bakgrunnen for at jeg har valgt å vie tema så stor plass som jeg gjort, er fordi kjennskap til debattens ulike sjangere gjør at man får en mer dyptgående innsikt i debattens dynamikk: Det å forstå samspillet mellom en debatts ulike

sjangere, er nødvendig dersom man ønsker å holde et fokus rettet mot maktforhold og maktstrukturer .

Metode

Opgavens fjerde kapittel er i sin helhet viet metode og teoretisk tilnærming. Selv om jeg allerede har tilbudt en generell redegjørelse for hvilken metode jeg har valgt, står det likevel igjen å si noen ord om hvordan jeg vil komme til å anvende metoden overfor mitt materialet. Presentasjonen av min tilpassede diskursanalyse gjør seg imidlertid best, sammen med gjennomgangen av min analyseoppbygging.

Analyse

Analysen, oppgavens dominerende og viktigste bestanddel, er bygd opp av syv mindre deler, kapittel 5-11: Kapittel 5) innledning analyse; kapittel 6) analyse av T1; kapittel 7) analyse av T2; kapittel 8) sammenligning mellom T1/T2; kapittel 9) analyse av T3; kapittel 10) sammenligning mellom T2/T3 og kapittel 11) konklusjon. Jeg vil i det følgende tilby en kort presentasjon av hvordan analyseprosessen utspilte seg i praksis.

Analysen av de ulike tidsperiodene foregikk ved at jeg først, etter en nøye gjennomlesning, plasserte materialet inn under en av de fem temakategoriene: ytringsfrihet, islamofobi, islamisering, terror eller annet. Deretter sorterte jeg materialet innad i de ulike temakategoriene ut ifra hvilke undertema tekstene tok for seg. Det neste steget gikk ut på at jeg igjen leste hver enkelt tekst, men denne gangen med et fokus rettet mot hvordan tekstforfatteren forholder seg til det tema som blir behandlet: Her så jeg etter hvordan argumentasjon ble ført, retorikk ble brukt og hvordan tekstforfatteren forholdt seg til sentrale begreper. Når dette var gjort, var jeg i stand til, der det var formålstjenlig, å foreta en diskursplassering.

Sammenligningen mellom de respektive tidsperiodene, foregår på to nivåer: På det første nivået identifiserer jeg i hvor stor grad ulike undertema, debattposisjoner og diskurser er representert i den ene tidsperioden i forhold til den andre. Dette gjør at jeg kan peke på, og videre si noe om generelle debattutviklingstendenser. På det andre nivået sammenligner jeg

tekster fra ulike tidsperioder, men som skriver seg under samme diskurs. Dette gjør at jeg kan si noe om hvordan de ulike diskursene har utviklet seg fra en tidsperiode til den neste.

I ellefte og siste kapittel vil jeg systematisk presentere de funn jeg har kommet frem til gjennom mine analyser og sammenligninger. Jeg vil deretter tilby kommentarer med et blikk tilbake til den tidligere forskningen jeg gikk igjennom i kapittel to.

Leseveiledning

Hensikten bak oppgavens oppbygging, er at leseren skal få nødvendige forkunnskaper forut for debattanalysen. Det oppfordres derfor til at man leser oppgaven i den rekkefølgen det er lagt opp til. Når leseren kommer frem til analysedelen, anbefales det at man finner frem vedlagt kildetabell (vedlegg 1-3). Videre, dersom leseren føler behov for det, er det mulig å følge opp avistekstreferansene gjennom Retrievers søkbare mediedatabase, A-tekst⁵.

Som jeg allerede har vært inne på, vil mine tre utvalgte tidsperioder bli omtalt som T1, T2 og T3. Hvor T1 er 1. januar 2011-22. juli 2011, T2 er 22. juli 2011-31. desember 2011 og T3 er 1. januar 2014-31. desember 2014. Forkortelsene er foretatt med sikte på optimalisere oppgavens leservennlighet. For øvrig kan det nevnes at oppgavens språk er forsøkt ført på en stram og konsis måte.

⁵ A-tekst finner man her: <http://web.retriever-info.com/services/archive.html>

2 Tidligere forskning

2.1 Innvandringsdebatt

Som en følge av 22/7 ble det igangsatt flere forskningsprosjekter som gikk på hvordan terroren påvirket og endret det norske samfunnet. Et kritisk søkelys ble rettet mot medias formidling av innvandrings- og minoritetsrelaterte temaer og hvordan media la til rette for debatt rundt disse. Flere forskere undersøkte hvordan den offentlige debatten om innvandring/minoriteter/islam/muslimer endret seg som en følge av terroren. Det meste av forskningen som undersøkte hvordan debatten endret seg, tok for seg materialet hentet fra månedene før og etter 22/7. Dette kortsiktige tidsperspektivet har imidlertid ført til at forskningsresultatene ikke nødvendigvis er holdbare over tid. Forskningen tilbyr likevel en nyttig innsikt i hvordan debattens voktere (debattredaktørene) og bidragsytere umiddelbart responderte på terrorangrepet. Jeg vil i det følgende gjøre rede for denne forskningen.

2.2 Det store bildet: Innvandringsdebatt før og etter 22/7

Audun Beyer og Tine Ustad Figenschou har i artikkelen *The limits of the Debate: How the Oslo Terror Shook the Norwegian Immigration Debate* (2014a) gjennomført en kvantitativ innholdsanalyse av den norske innvandringsdebatten i 2011, før og etter 22/7. Artikkelens to hovedfunn er, for det første, at temaer tilknyttet innvandring ble viet mindre oppmerksomhet etter terrorangrepet 22/7. Og, for det andre, at de mest høylytte innvandringskritikerne som tidligere hadde deltatt i debatten inntok en mer defensiv posisjon (Beyer and Figenschou 2014a). Dette førte igjen til at de mest opphetede innvandringsdebattene i stor grad ble tiet i hjel (Beyer and Figenschou 2014a).

Utgangspunktet til Beyer og Figenschou (2014a) er at ”disruptive events”, som terrorangrepet 22/7, utfordrer ”medierte politiske debatter” og at ”kjerneverdier som pressefrihet og ytringsfrihet” kommer opp til offentlig diskusjon (Beyer and Figenschou 2014a, 2). Gjennom

å kombinere denne innsikten med Hallins "three-sphere model"⁶, undersøker forfatterne hvordan terrorangrepet påvirket legitim diskurs og avvikende holdninger i en pågående debatt (Beyer and Figenschou 2014a). Mer presist undersøker de hvordan terrorangrepet 22/7 endret den norske innvandringsdebatten.

Beyer og Figenschou ser etter tre ting når de undersøker hvordan diskursen har endret seg: 1) i hvor stor grad dekkes innvandring i norsk media, 2) hvilke temaer blir debattert, og 3) hvilke kilder blir brukt. Ved hjelp av en kvantitativ innholdsanalyse på materialet fra hele 2011 hentet fra alle de store riksavisene, samt nyhetsmeldinger fra de to største TV-kanalene, finner Beyer og Figenschou at innvandrings- og integreringsrelaterte tema ble mindre omtalt i norsk presse etter 22/7, og at flere av sakene som fikk spalteplass ble flyttet fra nyhetsseksjonen til debattseksjonen⁷ (Beyer and Figenschou 2014a).

I analysen av hvilke temaer nyhetsredaksjonene valgte å fokusere på finner forfatterne at immigrasjonspolitikk, velferdsrelaterte saker, innvandringsrelatert kriminalitet og saker som berører familie og religion ble betydelig mindre dekket i tiden etter terrorangrepet (Beyer and Figenschou 2014a). Mens saker som omhandlet ekstremisme og rasisme, nasjonal identitet og terrorisme, på sin side, fikk en betydelig økt oppmerksomhet (Beyer and Figenschou 2014a). Et annet interessant funn var at meta-debatten, debatten om hvordan man skulle debattere innvandring og innvandringsrelaterte tema, tok stadig større plass utover høsten 2011 (Beyer and Figenschou 2014a).

Når det kommer til hvilke kilder media benyttet seg av etter terrorangrepet, identifiserer forfatterne flere interessante endringer. For det første viser de at eksperter⁸ ble brukt mer enn før angrepet, og at "vanlige folk" ble brukt tilsvarende mindre. Innen ekspertgruppen viser de videre at bruken av forskere og vitenskapelig ansatte økte dramatisk (Beyer and Figenschou

⁶ Hallins (three sphere model) er bygd opp rundt det å skille mellom en "sphere of consensus, a sphere of legitimate controversy, and a sphere of deviance" (Beyer og Figenschou 2014a: 4), dette gjør at forfatterne kan analysere hva det er "innenfor" å debattere i media, og hvordan dette endres.

⁷ Dette gjelder for papiravisene, ikke TV-kanalene (Beyer og Figenschou 2014a: 9).

⁸ Med eksperter mener Beyer og Figenschou "internal or external media experts and researchers or analysts" (2014a: 11-12).

2014a). Det kanskje mest oppsiktsvekkende funnet er imidlertid at etniske minoriteter, til tross for et sterkt fokus på ”det flerkulturelle vi”, ikke deltok i ”the fundamental debates” i terrorens kjølvann (Beyer and Figenschou 2014a). Også det at tidligere internettbaserte islam-motstandere fikk slippe til i den medierte offentligheten, er et funn Beyer og Figenschou legger vekt på (Beyer and Figenschou 2014a).

Sett i et historisk lys kan det se ut til at debatten om innvandring tok en vending i etterkant av terroren 22/7. Den umiddelbare virkningen av de offentlige anmodningene om et mildere debattklima i innvandringsdebatten ble besvart ved at innvandringsrelaterte tema simpelthen ikke ble debattert i offentligheten (Andersson 2012). Og til tross for religionenes fremtredende rolle i det nasjonale sorgarbeidet, var religion ”rett og slett ikke «oppe til debatt»” (Døving and Kraft 2013, 203). Den påtagelige stillheten mediehusene svarte med, gjorde seg gjeldene i omtrent en måned (Døving and Kraft 2013, 203), men også videre utover året var debatten preget av en lavere intensitet, sammenlignet med tiden før angrepet (Beyer and Figenschou 2014a). Som Cora Alexa Døving og Siv Ellen Kraft imidlertid er inne på i boken *Religion i pressen*, har slike ”markeringer” en begrenset holdbarhet (2013, 213). Ser man dette opp mot Thomas Hylland Eriksens påstand om at debatten faktisk har utviklet seg i en mer aggressiv retning etter 22/7 (gjengitt i Andersson 2012), kan det se ut til at Døving og Kraft er inne på noe. Til tross for at debatten på en side har blitt mer aggressiv, ser Hylland Eriksen imidlertid også tegn til at befolkningen har blitt mer observante overfor hatefulle ytringer, islamofobi og rasisme (gjengitt i Andersson 2012).

2.3 Definisjonsmakt

Audun Beyer og Tine Ustad Figenschou, med bakgrunn i det samme materialet som i artikkelen *The Limits of the Debate* (2014a), forsøker kvantitativt i artikkelen *Elitene, minoritetene og mediene: Definisjonsmakt i norsk innvandringsdebatt* å komme til bunns i spørsmålet om hvilke interesser som kommer til orde i norsk innvandringsdebatt (Beyer and Figenschou 2014b). Utgangspunktet for artikkelen er at det meste av den tidligere forskningen på innvandringsdebattfeltet i hovedsak har vært basert på kvalitative tekstanalyser med fokus på diskurs, retorikk og opplevelse (Beyer and Figenschou 2014b). Den tidligere forskningen har vist at ”debatten er polarisert, opphetet og de involverte parter ofte føler seg forbigått og mistolket i mediene” (Beyer and Figenschou 2014b, 24), og at

enkelte har hevdet at debatten i stor grad har vært dominert av en innvandringsvennlig kulturelite som effektivt har kneblet kritiske stemmer (Beyer and Figenschou 2014b)⁹. Beyer og Figenschou forsøker, for det første, å finne ut av hvorvidt den sistnevnte påstanden står seg, og, for det andre, i hvor stor grad ”etniske minoriteter deltar i innvandringsdebatten, hvilke roller de har og hvilke tema de uttaler seg om.” (Beyer and Figenschou 2014b, 25).

Selv om Beyer og Figenschou i utgangspunktet tar for seg hele pressedeckningen av innvandringsdebatten i 2011, differensierer de mellom kommentarjournalistikken på den ene siden, og nyhetsjournalistikken på den andre. Den største forskjellen på hvilke stemmer som slipper til i nyhetsjournalistikken og kommentarjournalistikken¹⁰, er at makteliten dominerer i redaksjonelle nyhetssaker, mens ”kultureliten” dominerer i kommentarjournalistikken (Beyer and Figenschou 2014b)(41 og 44). Dette kan, i følge forfatterne, tyde på at noe av kritikken mot denne gruppens dominans er berettiget¹¹ (Beyer and Figenschou 2014b). Dette støttes ytterligere ved at forfatterne hevder at ”De synspunkter som grunnleggende utfordrer elitenes samlede verdier og verdenssyn, slipper dermed som hovedregel ikke til i de ordinære massemediene.” (Beyer and Figenschou 2014b, 27). Men undersøkelsen viser samtidig at ”vanlige folk”, personer som kun representerer seg selv, også er meget aktive deltagere i innvandringsdebatten (Beyer and Figenschou 2014b), dette stiller igjen spørsmålstegn ved graden av berettigelse kritikken mot en ”kontrollerende «moralistisk elite»” faktisk har (Beyer and Figenschou 2014b).

Når det kommer til i hvor stor grad personer med minoritetsbakgrunn slipper til orde i innvandringsdebatten, varierer deltakelsen, for det første, mellom nyhetsjournalistikken og kommentarjournalistikken, og, for det andre, ut fra hvilke grupper de representerer. Hovedtendensen er at personer med minoritetsbakgrunn i hovedsak uttaler seg som ikke-eksperter, men sin egen subjektive erfaring som bakgrunn (Beyer and Figenschou 2014b)(39). Dette har, i følge forfatterne, å gjøre med at personer med minoritetsbakgrunn, i liten grad, verken er å finne blant kultureliten, eller blant makteliten (Beyer and Figenschou 2014b). Sett opp mot elitenes påståtte påvirkningskraft på debatten kan dette tyde på at de

⁹ Se Beyer og Figenschou (2014b), side 27, for diskusjon rundt begrepet kulturelite.

¹⁰ Kommentarjournalistikk inkluderer i denne sammenhengen: kommentarer, debattinnlegg, kronikker, ledere, studiointervjuer og analyser.

¹¹ Se Anniken Hagelund (2004) for en diskusjon av den anti-moralistiske kritikken.

aktuelle minoriteter har en begrenset definisjonsmakt (Beyer and Figenschou 2014b). Dette betyr likevel ikke nødvendigvis at minoritetsstemmene ikke blir hørt, blant såkalte *vanlige folk* er personer med minoritetsbakgrunn kraftig overrepresentert sammenlignet med majoritetsbefolkningens deltagelse (Beyer and Figenschou 2014b). De aktuelle minoritetene slipper imidlertid, i motsetning til majoritetsbefolkningen, ikke til i kommentarjournalistikken i like stor grad (Beyer and Figenschou 2014b). Dette fører til at de får ”mindre mulighet til analysere og gi lengre argumenter for sine synspunkt.” (Beyer and Figenschou 2014b, 42).

2.4 De muslimske stemmene

Et interessant spørsmål i forbindelse med hvor personer med minoritetsbakgrunn ytrer seg, er hvem som ytrer seg. Sindre Bangstad argumenterer i artikkelen *Inclusion and exclusion in the mediated public sphere: the case of Norway and its Muslims* (2013) for at muslimer som er innstilt og villige til å innta en kritisk holdning overfor islam oftere slipper til i medieoffentligheten, sammenlignet med muslimer som ikke ønsker å innta en slik kritisk posisjon (Bangstad 2013). Bangstad argumenterer videre for at denne diskrimineringen har å gjøre med både ideologiske og kommersielle interesser (Bangstad 2013), hos liberale mediehus' redaktører. Dette gjør, til tross for redaktørenes uttalte hyllest til ytringsfriheten, at enkelte muslimske stemmer effektivt blir ”ignored, vilified or rendered silent.” (Bangstad 2013, 357), mens andre blir både hørt og ”actively celebrated” (Bangstad 2013, 357)¹². De muslimene Bangstad hevder slipper til, deler en omfavning av ”dominant liberal and secular values” (Bangstad 2013, 364), mens sosialt og moralsk konservative muslimer, på sin side, ofte får merkelapper som ekstremister og islamister av journalister og redaktører (Bangstad 2013). Et problem som oppstår i forbindelse med denne diskriminerende praksisen er, i følge tidligere kulturredaktør i Aftenposten, Knut Olav Åmås, at muslimer som opptrer i medieoffentligheten for det første sensurerer seg selv, og, for det andre, uttrykker andre meninger offentlig enn de gjør, og ville gjort, utenfor spaltene (gjengitt i Bangstad 2013).

¹² Også Beyer og Figenschou er inne på det samme: ”De synspunkter som grunnleggende utfordrer elitesnes samlede verdier og verdenssyn, slipper dermed som hovedregel ikke til i de ordinære massemediene.” (2014b, 27).

På den ene siden har den uttalte omfavnelsen av en absolutt ytringsfrihet¹³ blant norske redaktører ført til at norske muslimer faktisk slipper til i media i økende grad (Se også: Stokke 2012, Beyer and Figenschou 2014b), men de må, ifølge Bangstad, som en følge av 80- og 90-tallets medie-privatisering og –kommersialisering, på den andre siden, finne seg i at ”the mediated public sphere” er blitt en arena for konfrontasjon heller enn dialog (2013, 367). Denne utviklingen har igjen ført til at debatten om muslimer har utviklet seg i retning av å bli mer fiendtlig innstilt (Bangstad 2013, Andersson 2012).

2.5 Debatten om debatten og ytringsfrihetens grenser

Offentlige oppfordringer om mer demokrati og mer åpenhet i etterkant av 22/7-terroren (Eide, Kjølstad, and Naper 2013, Stordalen 2015, 317) ga mange troen på ”a new and more positive debate on multicultural society in Norway” (Andersson 2012, 418). I terrorens umiddelbare kjølvann kunne det se ut til at mange ville få sitt ønske innfridd. Fem dager etter terroren sto FrP-leder Siv Jensen skulder ved skulder med daværende statsminister, Jens Stoltenberg, og sa at hun ville tone ned sin kritikk av muslimer (Carle 2013). Også media så ut til å spille på lag for et mindre konfliktorientert debattklima i tiden etter terrorangrepet (Bangstad and Vetlesen 2011). Men, blant annet som følge av et økende fokus på hvilke ytringer den medierte offentligheten skulle anse som legitime (Carle 2013), oppsto det også en debatt om ytringsfrihet og ytringsansvar (se: Bangstad and Vetlesen 2011).

Elisabeth Eide, Maria Kjølstad og Anja Naper etablerer, i artikkelen *After the 22 July Terror in Norway: Media debates on freedom of expression and multiculturalism* (2013), en oversikt over hvilke ytringsfrihetsdiskurser som preget debatten de hundre første dagene etter terroren 22/7. Forfatterne identifiserer to overordnede diskurser, som de har valgt å kalle trykkokerdiskursen og ansvarlighetsdiskursen (Eide, Kjølstad, and Naper 2013). I tillegg identifiserer de flere under-diskurser av mindre definerende betydning, som blant annet anti-elitediskurser og relativistdiskursen.

Trykkokerdiskursen går ut på at alle slags ytringer bør slippe til i den medierte offentligheten, uavhengig av hvor uakseptable og ekstreme ytringene er (Eide, Kjølstad, and Naper 2013).

¹³ Se også Bangstad (2012: 513-514).

Argumentasjonen som bygger opp under denne diskursen går på at hatefulle ytringer må debatteres i hjel, fremfor og ignoreres. Forfatterne hevder at diskursens bidragsytere ofte kritiserer pressen for å undertrykke kontroversielle meninger, og for at debatten er dominert av en politisk korrekt elite (Eide, Kjølstad, and Naper 2013). Til grunn for diskursen ligger en tro på en absolutt form for ytringsfrihet hevet over alle andre hensyn.

I motsetning til trykkokerdiskursen, mener ansvarlighetsdiskursens bidragsytere at ytringsfriheten overhode ikke er absolutt, og at den heller ikke i noe land er det (Eide, Kjølstad, and Naper 2013). De er likevel tilhengere av ytringsfrihet, men mener at friheten er forbundet med ansvar. Som et motsvar til argumentasjonen brukt innen trykkokerdiskursen, hevder ansvarlighetsdiskursens tilhengere at tilstedeværelsen av hatefulle ytringer i offentligheten ikke fører til at de bakenforliggende holdningene blir bekjempet, men fører, snarere tvert imot, til mer hatefulle ytringer (Eide, Kjølstad, and Naper 2013). Sett direkte opp mot 22/7 hevder forfatterne at begge de ovennevnte diskursene på sett og vis legger noe av skylden for terrorangrepet over på debattklimaet. Innen trykkokerdiskursen peker man på at ekstreme holdninger bevisst har blitt utelukket fra den offentlige debatt og følgelig fått leve i fred i internettets skyggefulle avkroker¹⁴, mens innen ansvarlighetsdiskursen argumenterer man, tvert i mot, for at debattens konfronterende form, til en viss grad, må ta sin del av ansvaret (Eide, Kjølstad, and Naper 2013).

I tillegg identifiserer forfatterne to forskjellige former for anti-elitediskurser som kan sees opp mot de to ovennevnte, en hvor bidragsyterne forsvarer de som berøres av debattens konfronterende form, og en annen hvor forsvaret settes til fordel for de som innehar uakseptable holdninger. Felles for de begge er at de snakker på vegne av ikke-elitegrupper, som, i stor grad, står uten representasjon i den medierte offentligheten. Den første skriver seg under en ansvarlighetsdiskurs ved at de tar ansvar for å beskytte de som blir angrepet og som er ute av stand til å forsvare seg selv. Den andre opptre også som forsvarer, men bruker argumentasjon hentet fra trykkokerdiskursen for å tilrettelegge for at også ikke-legitime ytringer kommer fram.

¹⁴ Hedersprisvinner Ayaan Hirsi Ali hevdet under *the Axel Springer Award 2012* at Anders Behring Breivik utførte terroren fordi han ikke fikk mulighet til å uttrykke sine synspunkter i media (gjengitt i Bangstad 2014: 23).

Det største uenighetsmomentet mellom de som forfekter en absolutt ytringsfrihet og de som argumenterer for en ”begrenset ytringsfrihet”, kan knyttes opp mot relativistdiskursen. Tilhengere av en ansvarlighetsdiskurs vil gjerne, i motsetning til de som skriver seg innunder en trykkokerdiskurs, avvise en relativistdiskurs hvor alle meninger gis lik verdi, og følgelig er like berettiget spalteplass.

2.6 Ytringsansvar

I artikkelen *Ytringsfrihet og ytringsansvar* (2011) argumenterer forfatterne, Sindre Bangstad og Arne Johan Vetlesen, for at ytringsfrihetens grenser må diskuteres. Forfatterne viser innledningsvis til Jens Stoltenbergs oppfordring til ”mer demokrati og mer åpenhet” som svar på terroren 22/7, og til daværende Fritt Ords styreleder Georg Fredrik Rieber-Mohns angivelige oppfordring til ”mer ytringsfrihet” i samme anledning¹⁵ (Bangstad and Vetlesen 2011).

I artikkelen hevder forfatterne at ytringsfrihetens grenser har blitt flyttet i mer liberal retning, noe som, blant annet, har ført til at hatefulle ytringer, i større grad, har blitt tillatt hos sentrale norske avismedier (Bangstad and Vetlesen 2011). Reiser man derimot spørsmål knyttet til ytringsfrihetens grenser, og medieelitens forståelse av disse, risikerer man, i følge forfatterne, å bli stemplet som både antidemokratisk og illiberal (Bangstad and Vetlesen 2011). Et poeng forfatterne understreker er at ytringsfrihet verken er absolutt eller ubegrenset, men heller en rettighet som, sett opp mot andre grunnleggende menneskerettigheter, må brukes på en hensynsfull måte (Bangstad and Vetlesen 2011). De retter videre en kritikk mot de som hevder at alle meninger bør slippe til i offentligheten, fordi argumentasjonen om at det bedre argument vinner frem, ikke nødvendigvis er holdbar (Bangstad and Vetlesen 2011). De understreker videre at ytringsfrihet (og demokrati), i en kritikk av Ytringsfrihetskommissjonen av 1999, ikke nødvendigvis, basert på historiske erfaringer, verner ”minoriteter mot diskriminering, trakassering og overgrep” (Bangstad and Vetlesen 2011, 343)(343).

¹⁵ Georg Fredrik Rieber-Mohn nyanserer sitt utspill i en kommentar til artikkelen ved å opplyse om at han aldri har tatt til orde for å fjerne alle rettslige grenser for ytringsfriheten, samt at han, ved flere anledninger, har ”understreket at det hviler et *etisk* ansvar på den som ytrer seg, ikke minst i den offentlige sfære” (Rieber-Mohn 2012).

Artikkelen, som må ses på som et vitenskapelig bidrag til meta-debatten, avsluttes med at forfatterne gir honnør til ledende norske medieredaktører for deres grensesetting i anledningen ytringsfrihetens omfang (Bangstad and Vetlesen 2011). Men den lar spørsmålet om hvorvidt grensene er holdbare over tid stå som et åpent spørsmål. Bangstad og Vetlesens, for å bruke Eides (Kjølstad og Naplers) begrepsapparat, skriver seg her innunder en ansvarlighetsdiskurs, hvor vern mot diskriminering settes høyere enn den absolutte retten til å ytre seg.

Bangstad utbroderer ytterligere sitt syn på ytringsfrihetens grenser i artikkelen *Failing to Protect Minorities Against Racist and/or Discriminatory Speech?* (2012), hvor han forsøker å motbeviser at *rasismeparagrafen*, §135(a), står i en grunnlovsstridig motsetningsforhold til ytringsfrihetsparagrafen, §100, og videre hvorfor dette forholdet ikke utfordrer "core liberal values and democratic legitimacy" (Bangstad 2012). Han hevder videre, med henvisning til Professor Jeremy Waldrons argumenter, at "it is individual dignity, and not feelings of offence, that the laws against racist and discriminatory speech seek to protect" (Bangstad 2012, 513), lover mot hatefulle ytringer er dermed med på å sørge for opprettholdelsen av liberale kjerneverdier (Bangstad 2012).

Også i artikkelen *The weight of words: the freedom of expression debate in Norway* (2014) forfekter Bangstad sitt syn på hvor ytringsfrihetens grenser bør settes. I artikkelen hevder han at det er tegn som tyder på at ytringsfrihet har fått en så sentral plass i det norske verdisystemet, at det nærmest er å betrakte som et *doxa*. Og at "it appears that nothing is more sacred than freedom of speech" (Bangstad 2014, 9). Den opphøyde statusen ytringsfriheten nyter godt av, er problematisk, i følge Bangstad, fordi den står i veien for minoriteters juridiske rett til vern mot diskriminering (2014). Islamofobiske og rasistiske ytringer har uhindret fått lov til blomstre i fred. Bangstads (og Vetlesens) *ansvarlige* posisjon får imidlertid ikke stå uimotsagt.

Der Bangstad og Vetlesen betegner redaktørenes signaler som positive og beundringsverdige, inntar Professor Robert Carle, i artikkelen *Anders Breivik and the Death of Free Speech in Norway* (2013), en noe mer skeptisk holdning. Robert Carle setter lignende uttalelser som de Bangstad og Vetlesen karakteriserer som beundringsverdige inn i en europeisk kontekst, hvor lovgivningen vedrørende hatefulle ytringer har blitt stadig strengere (Carle 2013). Carle

hevder at det å begrense ytringsfriheten, i svært liten grad, vil bidra til å øke samfunnssikkerheten, men, i stedet, kneble "the kind of vigorous debate about social issues that one would expect to find in an open society." (Carle 2013, 395), samt demoralisere muslimer som jobber for å øke graden av ytringsfrihet i land med en muslimsk majoritetsbefolkning (Carle 2013). Carle hevder at lover mot hatefulle ytringer vil virke kneblende, uavhengig av om domfellelser finner sted, og siterer en kanadisk forlegger på at rettsprosessen er straff i seg selv (Carle 2013). Avslutningsvis bygger han videre på den siste påstanden ved å hevde at "we in the West cannot expect Muslims to defend free speech if we aren't willing to defend it ourselves." (Carle 2013, 401). Carle står, som vi ser, i et direkte motsetningsforhold til Bangstad og vil uproblematisk kunne bli beskrevet som en ytringsfrihetsfundamentalist.

3 Medielogikk

3.1 Medielogikk og nyhetskriterier

Når en medieredaksjon velger å publisere en sak ligger det en alltid en form for logikk bak avgjørelsen. Alt som blir trykt i norske aviser har vært igjennom en redaksjonell prosess. En erfaren redaktør eller journalist kan umiddelbart se om en sak har nyhetsverdi eller ikke (Brurås and Olsen 2012, 13). For alle oss andre kan bakgrunnen for utvelgelsen derimot virke uforståelig. De som har opparbeidet seg og besitter evnen til å ta denne typen avgjørelsen, bruker gjerne kroppslige metaforer, som magefølelse og ryggmargsrefleks, for å beskrive prosessen som leder til avgjørelsen om hva som har det som skal til for å komme på trykk (Brurås and Olsen 2012, 13). Det er imidlertid mulig å beskrive den bakenforliggende prosessen med et mer tilgjengelig begrepsapparat. Jeg vil i det følgende gjøre rede for hvilke kriterier pressen baserer en publiseringsavgjørelse på.

”News factors”

I 1965 skrev samfunnsforskerne Johan Galtung og Mari Holmboe Ruge en artikkel hvor de pekte på åtte ”news factors”¹⁶. Galtung og Ruge identifiserte nyhetsfaktorene for å forklare hva som skulle til for at en hendelse skulle få gjennomslagskraft. Nyhetsfaktorene Galtung og Ruge identifiserte var: 1) begivenheten må finne sted innenfor et tidsrom som passer mediene, 2) være så omfangsrik som mulig, 3) inneha minst mulig ”støy” og tvetydighet, 4) være meningsfull, 5) samsvare med de forventningene mottageren har, men samtidig 6) inntreffe uventet og inneha et element av overraskelse. De to siste nyhetsfaktorene er 7) kontinuitet og 8) komposisjon. Det Galtung og Ruge mener med kontinuitet er at dersom en begivenhet allerede har blitt til en nyhet, er det lettere for begivenheten å bli en nyhet ”igjen”. Dette er fordi begivenheten alt er kjent hos mottakeren og dermed lettere å ta innover seg. Med komposisjon mener Galtung og Ruge at en begivenhet må passe inn i det helhetlige nyhetsbildet. Og ettersom en nyhetsredaksjon søker å tilby et variert nyhetsbilde, må den

¹⁶ I tillegg til de åtte nyhetsfaktorene legger de til fire faktorer som er spesielt viktige for norske redaksjoner i deknningen av utenriksstoff. Begivenheten bør inneholde 1) en referanse til elitenasjoner, 2) en referanse til elitepersoner, 3) muligheten til å bli personifisert og 4) føre til negative konsekvenser (Aghagolzadeh og Kheirabadi 2012, Galtung og Ruge 1965).

aktuelle begivenheten avvike fra andre begivenheter som inntreffer innenfor samme tidsperiode (Aghagolzadeh and Kheirabadi 2012, Galtung and Ruge 1965, Bjerke, Øvrebø, and Brurås 2012, 26-27). Galtung og Ruges nyhetsfaktorer står helt sentralt dersom man ønsker å forstå hvordan logikken media forholder seg til fungerer. I følge Brurås er nyhetsfaktorene Galtung og Ruge kom frem til, selve roten til ideen om nyhetskriterier (2012, 26).

Nyhetskriteriene: VISAK

Nyhetskriteriene oppsummeres vanligvis gjennom akronymet VISAK. Bokstavene står for: *vesentlig, identifikasjon, sensasjon, aktualitet og konflikt*. Det har i senere tid også blitt lagt til en *E* for *eksklusivitet*. Vesentlig: begivenheten bør være av interesse for mottageren og bidra med viktig kunnskap om samfunnet; identifikasjon: begivenheten bør inneha elementer av nærhet – sosialt, kulturelt eller geografisk; sensasjon: begivenheten bør være oppsiktsvekkende, usedvanlig eller ekstraordinær; aktualitet: begivenheten bør skje nå, representere noe nytt, bidra med noe nytt eller være aktuell i kraft av å være på (dagens) dagsorden; konflikt: begivenheten bør inneha elementer av motsetning, enten mellom mennesker eller mellom interesser; eksklusivitet: begivenheten er mer interessant for en redaksjon dersom den ikke har blitt plukket opp av andre redaksjoner, ettersom det ligger prestisje i å være først ute med en nyhet (Bjerke, Øvrebø, and Brurås 2012, 27).

Nyhetskriteriene skal, i følge førsteamanuensis i journalistikk Svein Brurås, ”i prinsippet definere noen bestemte karakteristika som gjør en historie til «en god historie»” (Bjerke, Øvrebø, and Brurås 2012, 28). Eller sagt med forfatteren av boka *Å forstå avisa*, Yngve B. Hågvars ord, er nyhetskriteriene ”den teoretiske nyhetsessensen” (Hågvar 2007, 49). En måte å se nyhetskriteriene på er å tenke på dem som en form for sorteringsverktøy journalister jobber med, hvor nyhetsverdien blir målt ut fra hvor mange av kriteriene begivenheten innehar. Det er imidlertid ikke nødvendigvis slik at en begivenhet innehar nyhetskriteriene i seg selv: En begivenhet kan alternativt blir tillagt nyhetskriterier igjennom en redaksjonell prosess. Brurås gjengir to alternative måter å se nyhetskriteriene på, enten som retningslinjer for utvelgelse, eller som retningslinjer for presentasjon av utvalgte begivenheter (Bjerke, Øvrebø, and Brurås 2012, 28).

Nyhetskriterier og kommentarjournalistikk

Et tredje alternativ for hvordan en begivenhet klarer å nå spaltene, er at en debattant, fremfor en journalist, lykkes med å vinkle en sak på en måte som gjør at den oppfyller nyhetskriteriene (Døving and Kraft 2013, 18). Det er nemlig, i stor grad, de samme nyhetskriteriene som gjelder for kommentarjournalistikken som for nyhetsjournalistikken (Farbrot 2013, 74-75). Det å ha en oversikt over nyhetskriteriene, er derfor helt essensielt dersom man ønsker å forstå hvorfor et debattbidrag kommer på trykk.

3.2 Kommenterjournalistikk

I boken *Avisssjangerer over tid* (1997) deler forfatteren, Thore Roksvold, journalistikk inn i tre hovedtyper: Nyhets-, preg- og kommentarjournalistikk. Mitt anliggende er utelukkende den siste typen. Kommenterjournalistikken består, i følge Roksvold, av hoved-sjangerne: ”Ledere, kommentarer, anmeldelser, kåseri/petiter, kronikker (og inserater)” (Roksvold 1997, 10). I motsetning til nyhetsjournalistikken som ”opplyser om hva nytt som har skjedd, eller skal skje” (Roksvold 1997, 10), drøfter kommenterjournalistikken ”hvordan vi skal forholde oss til det som har skjedd eller skal skje.” (Roksvold 1997, 10). Professor Bernt Hagtvet skriver i en kommentar i Aftenposten at ”Kommenterjournalistikk har flere likheter med poesi og forskning.” (Hagtvet 27.07.2007).

Hagtvets kommentar kan ved første øyekast se ut til å peke mot en umulighet: å ha likheter både med poesi og med forskning. Ser man imidlertid nærmere på kommenterjournalistikken, ser man at sjangerne den inneholder skiller seg fra hverandre på en rekke motsetningsfylte områder. En kronikk bør eksempelvis være upersonlig, upoetisk, resonerende, argumenterende, seriøs, entydig, saklig og nøktern. En petit eller et kåseri, i direkte motsetning til kronikken, kan være personlig, poetisk, assosierende, skildrende, lekende, flertydig, harselerende og overdreven (Roksvold 1997, 15). Kommenterjournalistikkens øvrige sjangerer plasserer seg et sted midt i mellom.

De sjangerne som er aktuelle for meg innenfor kommenterjournalistikken er: ledere, inserater, kronikker og kommentarer. Jeg vil i det følgende redegjøre for hver av de fire sjangernes særtrekk.

Leder: En avis' lederartikkel er en meningsbærende tekst som skal uttrykke og argumentere for avisens standpunkt og mening om en sak. Lederartikler er usignerte og upersonlige. Teksten er som regel ført i pennen av avisens redaktør, eller en av avisens "spesielt kompetente medarbeider[e]." (Roksvold 1997, 16).

Inserat: Inseratet er et innsendt bidrag til avisen. Et inserat er som oftest skrevet av en leser og kalles derfor også et leserinnlegg, noe det vil bli omtalt som i denne oppgaven¹⁷. I følge Roksvold er formålet med et inserat å formidle ens egen oppfatning av en sak, "med premisser og konklusjon. Argumentasjonsmåten er gjerne ekspressiv, med bruk av ladde ord og appell til pathos." (Roksvold 1997, 16). Inserater opptar en stor del av avisens samlede debattarealet. Inseratets lengde varierer stort, men er som regel betydelig kortere enn kronikken. Sammenlignet med øvrige sjangere innen kommentarjournalistikken, kan man betrakte inseratet som mindre prestisjefyllt.

Kronikk: Kronikken slik vi kjenner den i Norge er et relativt nytt og særnordisk fenomen. I følge Roksvold er kronikken "gjerne en populærvitenskapelig artikkel eller et avansert debattinnlegg" (Roksvold 1997, 16). Kronikken er blant en avis' lengste tekster og sjangeren er prestisjefull. Johannes Roppen skriver i boken *Avis sjangrer over tid* at "Kronikkplassen er kanskje den mest høgyrde talarstolen i den ålmenne samtale" og at "Eit studie av kronikken kan fortelje oss mykje om kva som skjer med det ålmenne ordskiftet." (Roppen 1997, 213).

Kommentaren: Kommentaren er i likhet med kronikken en prestisjefull sjanger, men i motsetning til kronikken er kommentaren gjerne skrevet av en redaksjonell medarbeider eller en skribent med tilknytning til avisen. Dersom kommentaren er skrevet av en ikke-redaksjonell medarbeider er den, i følge Roksvold, "gjerne prega av det egentlige essayet" (Roksvold 1997, 16). Knut Olav Åmås, tidligere kulturredaktør i Aftenposten skriver at Aftenposten prioriterer kommentarer høyt. Han illustrerer dette ved å hevde at om avisen hadde vært et hus, så hadde kommentaren vært en av bærebjelkene (Åmås 24.02.2008). Åmås komplementerer bildet ytterligere når han skriver at kommentarforfatteren skal uttrykke sine

¹⁷ Inserat, leserinnlegg og debattinnlegg blir i denne oppgaven brukt synonymt med hverandre. Debattbidrag, derimot, er ikke sjangerbestemt og kan benevne en hvilken som helst tekst innen kommentarjournalistikken.

egne synspunkter og gi en subjektiv analyse av tema. En optimal kommentar er, i følge Åmås, bygget på kompetente meninger ”som bærer i seg både kunnskap, dømmekraft og drømmekraft.”, fremfor ”«sterke meninger» og krystallklare holdninger” (Åmås 24.02.2008).

Kommentarjournalistikk i Aftenposten

En særegenhet ved Aftenpostens kommentarjournalistikk man bør merke seg, er at kommentarsjangeren deles inn i en rekke undersjangre som varierer over tid. Under sjangeren kommentarer opererer Aftenpostens med følgende undersjangere: Signert, Fra retten, Tro og tvil og Medieblikk. Ettersom min metode avhenger av en stabil sjangerinndeling med tanke på mitt sammenlignende perspektiv, vil jeg omtale alle tekster tilknyttet kommentarsjangeren kort og godt som kommentarer.

Særegent for Aftenpostens kommentarjournalistikk er det for øvrig at avisen vier fast spalteplass til meningsutveksling mellom barn og unge. De unges debattarena går under navnet Si;D¹⁸. Jeg vil i omtalen av tekster publisert under Si;D-seksjonen, i all hovedsak kortere debattinnlegg, benytte begrepet Si;D-tekster.

3.3 Hva skal til for å komme på trykk?

Norske medier prioriterer meningsbærende innhold i svært stor grad, sammenlignet med de fleste andre land (Farbrot 2013, 73). Konkurransen for å komme på trykk er imidlertid stor (Farbrot 2013, 73). For at et meningsbærende tekst skal komme på trykk, bør den enten inneha, eller være vinklet på en måte som gjør at den oppfyller flere av nyhetskriteriene. Det er imidlertid også andre kriterier som ligger til grunn for at en tekst blir valgt framfor en annen. Tidligere Op-Ed-redaktør i storavisen New York Times, David Shipley, skriver i et innlegg at det han ser etter i en Op-Ed er blant annet ”timeliness, ingenuity, strenght of argument, freshness of opinion, clear writing and newsworthiness.” (Shipley 01.02.2004).

¹⁸ Si;D er en videreutvikling av det som 2011 gikk under navnet UngDebatt. Ettersom navneendringen ikke førte med seg signifikante substansielle endringer, vil jeg, for ikke å gjøre ting vanskeligere enn nødvendig, omtale UngDebatt-tekster som Si;D-tekster.

Op-Ed¹⁹, i sin amerikanske form, er imidlertid ikke en seksjon det er vanlig å finne i norske aviser. Shipleys punkter kan likevel si oss noe overordnet om hva en debattredaksjon ser etter i meningsbærende tekst. Foruten aktualitet og nyhetsverdi, peker Shipley på at teksten bør være vinklet på en oppfinnsom og nyskapende måte, med sterke argumenter, fremført gjennom et tydelig språk.

Audun Farbrot presenterer i boken *Forskningskommunikasjon* en liste med 10 bud for å komme på trykk (2013, 74-76). Farbrots punkter er i stor grad i overensstemmelse med de punktene Shipley lister opp, men Farbrot utfyller Shipley ved at han understreker viktigheten av å definere en målgruppe, velge foretrukket publiseringskanal med omhu, samt at han gir flere generelle tips til struktur (Farbrot 2013, 74-76).

Kjennskap til logikken bakenfor avgjørelsen om hvorvidt en tekst når spaltene eller ikke, er utvilsomt viktig. Den viktigste innsikten vi kan ta med oss er imidlertid vissheten om at en avis' debattareal er av en begrenset størrelse og at det er debattredaktøren som til syvende og sist avgjør om en aktuell mening vil bli mediert gjennom avisens kanaler. Sindre Bangstad tilbyr, i denne sammenhengen, følgende betraktning:

”The mediated public sphere is a manufactured public sphere, in the sense that Norwegian editors have a central role in deciding what opinions actually reach print state, and furthermore, in the sense that an opinion that reaches print is also an edited opinion.” (Bangstad 2013).

3.4 Oppsummering

Kommentarjournalistikken skiller seg fra øvrige journalistikktyper ved at den er direkte meningsbærende. Meningsbærende tekster går imidlertid i stor grad gjennom det samme redaksjonelle maskineriet som redaksjonelt stoff for øvrig. Skal man forstå hvorfor noe blir

¹⁹ Op-Ed er en kortform av ”opposite the editorial page”, og peker mot plassering heller enn innhold: Op-Ed-tekster er gjerne trykt på siden som etterfølger lederartikkelen. Op-Ed-tekster er på ingen måte sjangerbundet, men skriver seg under kommentarjournalistikken ettersom det er en personlig mening eller oppfatning som formidles.

publisert, er det derfor viktig å kjenne til prosessene som ligger bakenfor avgjørelsene for om noe kommer på trykk eller ikke. Kjennskap til nyhetskriteriene er derfor essensielt.

4 Metode

4.1 Valg av metode

To ulike metoder ble vurdert: Kvantitativ innholdsanalyse og diskursanalyse. Etter en meget omstendelig utvelgelsesprosess tippet til slutt vektskålen i diskursanalysens favør²⁰. Det mest tungtveiende argumentet for at den kvantitative innholdsanalysen ble forkastet, var at metoden i liten grad tar hensyn til, eller makter å inkludere en teksts kontekst i analysen. Og det er nettopp her diskursanalysen har sin store styrke: Med en diskursanalytisk tilnærming kan man lese tekster opp mot relevante sammenhenger og dermed belyse et større bilde. Dette, i kombinasjon med diskursanalysens lavere grad av rigiditet, er bakgrunnen for at valget falt på diskursanalyse.

Diskursanalyse er en allsidig metode med en rekke ulike muligheter for analysedesign og analysegjennomføring. På bakgrunn av metodens mulighetsrikdom, er en utfyllende redegjørelse nødvendig. Jeg vil i det følgende redegjøre for sentrale begreper, metodens teoretiske fundament og relevante diskursanalytiske tradisjoner.

4.2 Hva er en diskurs?

I takt med økt popularitet har betydningen av begrepet *diskurs* utviklet seg i et vell av ulike retninger (Olsen 2006, 51). Diskursbegrepets betydningsomfang har ført til at det i enkelte sammenhenger kan være vanskelig å forstå hva det faktisk er snakk om. Jeg vil understreke at begrepet diskurs i denne oppgaven ikke vil bli brukt synonymt med verken diskusjon, samtale, eller tale (Neumann 2001, 16), men i betydningen «tekst i kontekst» (Hågvar 2007, 18).

Diskursbegrepet forstått som tekst i kontekst er hentet fra Johan L. Tønnessons definisjon av begrepet. Tønnesson legger til at "[e]n diskurs i vår betydning kan ytterligere presiseres til en *institusjonelt og historisk forankret tanke-, tale- handlings- og væremåte.*" (Gjengitt i Hågvar

²⁰ 10 studiepoeng ble viet metodeutvelgelsen (REL4112: Leseemne).

2007, 18). På bakgrunn av den ovennevnte definisjonen skriver Yngve B. Hågvar i boken *Å forstå avisa* at "[e]n diskurs representerer dermed et tankesett, et mønster eller en sammenheng å fortolke verden innenfor." (2007, 20). Utrykket «tekst i kontekst» kan derfor i utvidet forstand forstås som *tekst i en bestemt sammenheng*. Et annet viktig element ved en diskurs, er at den er flyktig og i stadig utvikling. Det iboende utviklingspotensialet en diskurs innehar er et viktig aspekt å være klar over dersom vi ønsker å se det offentlige ordskiftet som en forhandlingsarena.

Det må imidlertid nevnes at det finnes flere ulike diskursdefinisjoner, og at det ikke finnes noen større enighet om hva en diskurs egentlig er (Jørgensen and Phillips 1999, 9). Sosialantropolog Iver B. Neumann oppfordrer, i sin bok *Mening, materialitet, makt*, sitt publikum til å innta en pluralistisk holdning til begrepet diskurs, avhengig av hvor, og i hvilken sammenheng det brukes (2001, 21). En bevissthet rundt begrepets potensielle betydningsmangfold²¹, er utvilsomt hensiktsmessig. For mitt vedkommende er imidlertid Tønnessons definisjon tilstrekkelig.

4.3 Diskursanalysens teoretiske bakteppe

Dersom man ønsker å angripe et materiale med en diskursanalytisk tilnærming, må man forholde seg til teorien som ligger til grunn for metoden. Det kanskje viktigste teoretiske premisset for diskursanalysen er sosialkonstruktivisme (Olsen 2006, 55). Teorien om sosialkonstruktivisme går ut på at sosiale fenomener aldri er konstante, men til en hver tid i utvikling (Jørgensen and Phillips 1999, 34). Utgangspunktet for sosialkonstruktivismen er, i følge Torjer A. Olsen, at "sosiale kategorier og størrelser ikke er evige, men sosialt skapt." (2006, 56). Sosialkonstruktivismen står i så måte i et motsetningsforhold til essensialismen. I motsetning til essensialistene beveger sosialkonstruktivistene seg bort fra naturlige forklaringer på sosiale fenomener. Sosiale kategorier og identiteter, som kjønn, klasse og etnisitet, må derfor betraktes som sosiale konstruksjoner (Olsen 2006, 56).

²¹ For en gjennomgang av ulike diskursdefinisjoner anbefaler jeg boken *Mening, materialitet, makt: en innføring i diskursanalyse* av Iver B. Neuman (2001).

En del av kritikken som har blitt rettet mot sosialkonstruktivismen, og dermed også mot diskursteori, tar utgangspunkt i at det er snakk om en radikal konstruktivisme, hvor den sosiale virkeligheten ikke består av annet enn tekst og diskurs (Olsen 2006, 56). Denne ytterliggående forståelsen av sosialkonstruktivismen blir kritisert fordi den går for langt i benekte at det finnes noe som er objektivt og sant (Hågvar 2007, 21). I en mer moderat versjon av sosialkonstruktivismen, benekter man ikke nødvendigvis at det er deler ved den sosiale virkeligheten som er «objektivt sann», men hvordan vi «omtaler» «sannheten» gjenspeiler vår forståelse av den (Hågvar 2007, 21). Hvordan vi, gjennom språket, omtaler eksempelvis kjønn, er følgelig mer interessant enn hvorvidt kjønn i utgangspunktet er en sosialt konstruert kategori eller ikke. En diskurs er imidlertid, som nevnt, aldri konstant; vår forståelse av eksempelvis kjønn er derfor i kontinuerlig endring. Utviklingen finner sted gjennom en diskursiv forhandling mellom de som søker å opprettholde den etablerte forståelse av kategorien og de som søker å utfordre den. Endringsprosessen kan imidlertid være tungrodd og tidkrevende.

Tar vi utgangspunkt i det teoretiske rammeverket som omgir diskursanalysen, sett i lys av Tønnesens definisjon av begrepet diskurs, forstår vi at en diskurs ikke bare avspeiler virkeligheten, men også er med på å konstruere den (Olsen 2006, 56). Vi kan derfor utvide vår forståelse av diskursbegrepet til å bety *tekst i en bestemt sosialt konstruert sammenheng*. Det som gjør en diskurs interessant, er imidlertid ikke nødvendigvis hva den er, men hva den gjør.

I følge Jørgensen og Phillips har en diskurs tre funksjoner, en som bidrar til å konstruere sosiale identiteter, en som bidrar til å konstruere sosiale relasjoner og en som bidrar til å konstruere viten- og betydningssystemer (1999, 79). Vi identifiserer hvilken diskurs teksten tilhører ved å se på hvilket forhold forfatteren har til disse funksjonene. Et annet sentralt spørsmål i forbindelse med diskursidentifiseringen er hvorvidt en tekst bidrar til å opprettholde «sosiale sannheter», eller om den er med på å utfordre dem.

4.4 Diskursanalyse

Det å inneha et kritisk perspektiv er et kjennetegn ved all diskursanalyse (Olsen 2006, 58). Begrepet kritisk må her forstås, sett opp mot det teoretiske bakteppet, som at man ikke uten

videre anerkjenner allment aksepterte sannheter, eller tar et hvert etablert *doxa* for gitt. Kritisk diskursanalyse er en egen kategori under paraplyen diskursanalyse. Kategorien kritisk diskursanalyse inneholder imidlertid flere ulike retninger. Dette gjør at det som menes med kritisk diskursanalyse, i likhet med diskursbegrepet, kan fremstå som lite presist (Jørgensen and Phillips 1999, 72). Jeg vil likevel ikke tilby en fullstendig redegjørelse for disse ulike retningene²². Hovedgrunnen til at jeg tillater meg å hoppe bukk over denne tilsynelatende viktige presentasjonen, er simpelthen at jeg ikke skal gjennomføre en kritisk diskursanalyse i normativ og politisert forstand. Det jeg derimot skal gjøre er å analysere mitt materiale ”med en kulturanalytisk tilnærming i en tilpasset diskursanalyse” (Lundby 2013)²³. Jeg vil imidlertid hente en god del inspirasjon fra kritisk diskursanalytisk tradisjon, og benytte meg av en del av de verktøy tilhørende den retningen Norman Fairclough utviklet.

Definerer man diskurs som *tekst i kontekst*, og videre utvidet til *tekst i en bestemt sosialt konstruert sammenheng*, kan man si at man gjennom en diskursanalyse forsøker å identifisere relevante sammenhenger teksten er skrevet i, og videre se teksten opp mot disse. Innen kritisk diskursanalyse står i tillegg det å lete etter definisjonsmakt helt sentralt. Jakten på definisjonens herre foregår gjennom å synliggjøre hegemonier. Hegemoniene illumineres gjennom ”systematisering og klargjøring av begrepsbruk, verdireferanser og holdninger som i tekster fremtrer som naturgitte og dermed hegemoniske” (Døving and Kraft 2013, 13). Hegemoni må i denne sammenhengen, i samsvar med Faircloughs forståelse, forstås som ”ikke bare dominans, men en forhandlingsprosess, hvori man skaper en betydningskonsensus” (Jørgensen and Phillips 1999, 87-88). Denne forståelsen av begrepet hegemoni korresponderer forøvrig med ideen om at en diskurs aldri er konstant, men alltid i endring.

Faircloughs tredimensjonale modell

Faircloughs modell kalles tredimensjonal fordi analysen foregår på tre nivåer. De tre nivåene er ikke adskilte fra hverandre, men ”inngår i hverandre som i en kinesisk eske, slik at hver dimensjon er en spesifikk variant av dimensjonen utenpå” (Hågvar 2007, 34). Det innerste

²² For en gjennomgang av ulike retninger innen kritisk diskursanalyse anbefaler jeg *Diskursanalyse som teori og metode* (Jørgensen and Phillips 1999, 23).

²³ Sitatet er hentet fra Knut Lundbys bokanmeldelse av Døving og Krafts *Religion i pressen* (Lundby 2013).

nivået er det faktiske analyseobjektet, altså teksten. Det midterste nivået, som gjerne kalles diskursiv praksis, omkranser teksten og består av tekstproduksjon og tekstkonsumpsjon. Det ytterste nivået, hvor de to innerste nivåene inngår, kalles ofte for sosial praksis (Jørgensen and Phillips 1999, 81). De tre nivåene analyseres hver for seg, med mål om å påvise sammenhenger mellom nivåene (Hågvar 2007, 35). Det første man gjør er å gjennomføre en ren tekstanalyse. Deretter tolker man teksten i lys av diskursiv praksis. Til sist forklarer man tolkningen gjennom en sosialanalyse sett opp mot sosial praksis. I praksis foregår imidlertid disse tre prosessene langt fra uavhengig av hverandre, en redegjørelse av tekstens omkringliggende kontekst vil være naturlig forut for analysen (Hågvar 2007, 36).

En modell av denne typen må imidlertid tilpasses det materialet den står overfor (Jørgensen and Phillips 1999, 88). Yngve B. Hågvar har i boken *Å forstå avisa (2007)* tilpasset Faircloughs modell til å kunne anvendes på presstekster. Som et ledd i tilpasningen gir Hågvar modellens ulike nivåer alternative navn. Det ytterste nivået, sosial praksis, kaller Hågvar kulturkontekst. Det midterste, diskursiv praksis, deler Hågvar i to og kaller dem tekstuell kontekst og situasjonskontekst. Modellens kjerne, altså teksten, forblir uendret. Hågvars alternative navngivning resonerer godt med diskursdefinisjonen jeg forholder meg til: tekst i kontekst.

Mitt materialeomfang gjør det umulig for meg å gjennomføre en diskursanalyse lik den Hågvar og Fairclough skisserer. Med bortimot trehundre tekster ville en slik oppgave simpelthen bli for omfattende. Bakgrunnen for at jeg likevel har valgt å tilby den ovenstående gjennomgangen, er kort og godt fordi det er herfra jeg har hentet mye av min metodiske inspirasjon. Både begrepsapparatet og ideen om å dele analysen inn i flere nivåer, er hentet fra henholdsvis Hågvar og Fairclough.

5 Innledning analyse

Media er for folk flest den viktigste kilden til informasjon om religion (Døving and Kraft 2013, 19). Til tross synkende oppslutning, er papiravisen fortsatt en innflytelsesrik aktør med stor påvirkningskraft (Hågvar 2007, 15-16). Jeg har valgt å utelukkende ta for meg kommentarjournalistikk trykt i Aftenpostens morgenutgave. Nyhetsjournalistikk er valgt bort fordi jeg først og fremst skal se på hvordan islam debatteres og ikke hvordan islam presenteres. Det kan derfor virke paradoksalt at jeg utelukkende har valgt å fokusere på trykt kommentarjournalistikk nettopp fordi den har vært gjennom en redaksjonell prosess, i motsetning til gjeldene praksis på flere internettbaserte kommentarfelt. Bakgrunnen for at jeg har valgt å begrense meg til Aftenpostens morgenutgave er hovedsakelig hensynet til gjeldene omfangsbegrensning. Aftenpostens morgenutgave er valgt fordi det er Norges største og mest leste avis.

5.1 Konkret materiale

Jeg har foretatt tre tidsavgrensede søk i Retrievers søkbare mediedatabase, A-tekst, med søkeordkombinasjonen ”Islam* AND (Norge OR norsk*)”, i tidsperiodene: 2011 før 22/7 (1.1.11-22.7.11) heretter T1; 2011 etter 22/7 (22.7.11-31.12.11) heretter T2 og 2014 (1.1.14-31.12.14) heretter T3. Søket er videre avgrenset til å utelukkende gjelde for tekster trykt i Aftenpostens morgenutgave.

5.2 ”Islam* AND (Norge OR norsk*)”

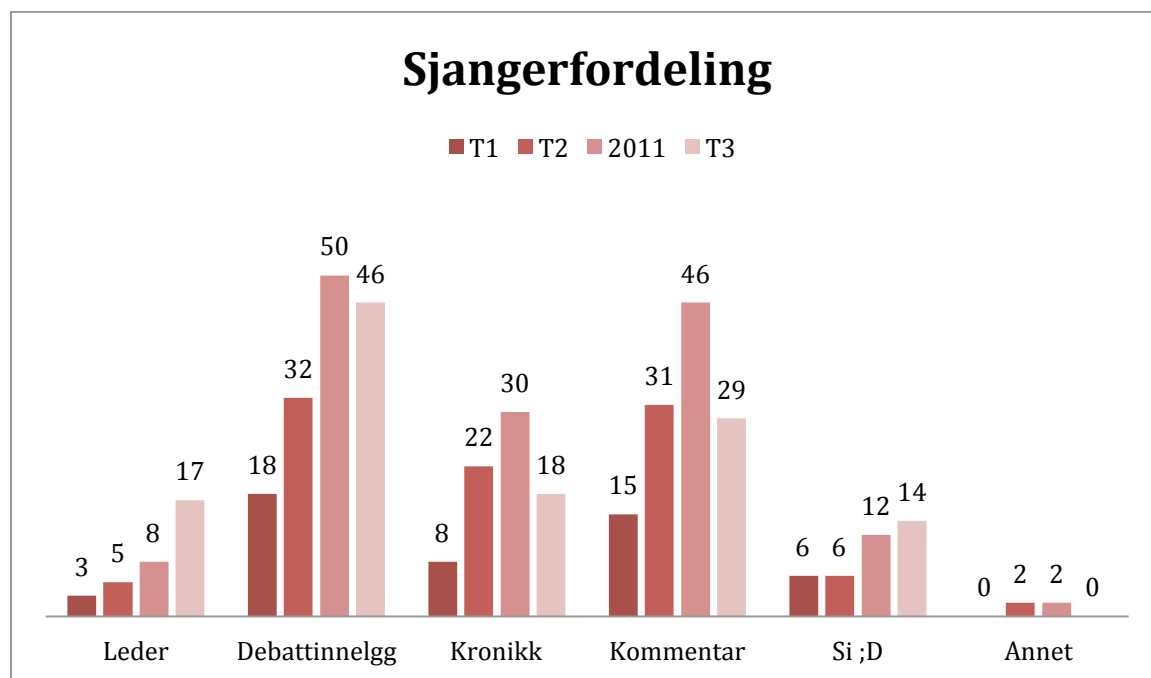
Ved å benytte søkeords sammensetningen *Islam* AND (Norge OR norsk*)* får jeg opp alle tekster som inkluderer ord som begynner med islam, som eksempelvis islamsk, islamist og islamisme, og inkluderer Norge²⁴ og, eller ord som begynner med norsk, som eksempelvis

²⁴ En beklagelig svakhet ved søkeordkombinasjonen er at genitivsformen, *Norges* ikke blir inkludert, ettersom jeg har unnlatt å tilknytte en stjerne (*) etter ordet *Norge*. Uheldigheten representerer imidlertid ikke de største problemer, da jeg i ettertid har kryssjekket mitt materialet opp mot de utelatte resultater.

norskhet. Søkeords sammensetningen er av relevans hensyn ekskluderende, men som konsekvens utelukkes også enkelte relevante tekster. Til tross for min bevissthet rundt det mangelfulle ved mitt materialet, vil jeg av kapasitetshensyn ikke aktivt oppsøke de utelatte tekstene. Imidlertid har jeg fulgt opp henvisninger gitt i de inkluderte tekstene og inkluderte disse i analysen

5.3 Kvantitativ oversikt over materialet

Ettersom A-tekst ikke tilbyr sjangeravgrensede søk, må kommentarjournalistikk sorteres ut manuelt. Totalt ga søket *Islam* AND (Norge OR norsk*)*, inkludert nyhetsjournalistikk, 238 tekster for T1, 309 tekster for T2, altså til sammen 546 tekster for hele 2011, og for T3, altså hele 2014, 496 tekster. Etter å ha sortert ut relevante kommentarjournalistiske tekster sitter jeg igjen med et materialet på 50 tekster for T1, 98 tekster for T2, altså 148 for 2011 og 124 tekster for 2014, eller T3. Relevant betyr i denne sammenhengen ikke annet enn at tekstene faktisk omhandler forhold som berører islam og/eller muslimer i Norge.

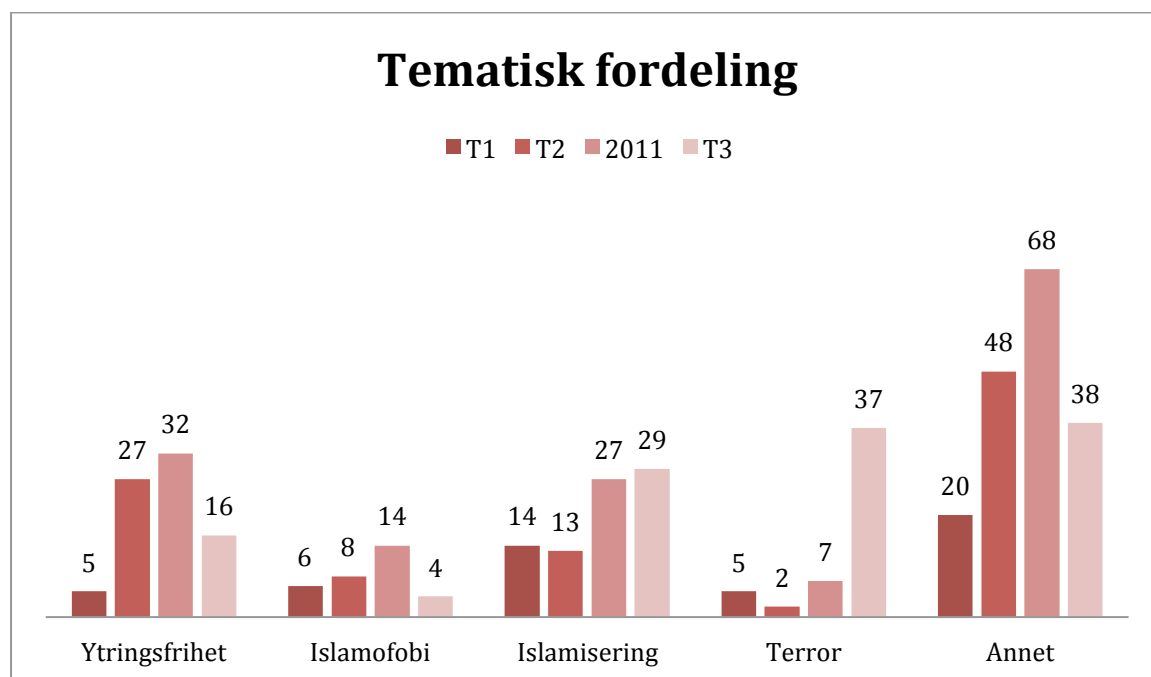
Figur 1. Sjangerinndeling

Som vi ser av Figur 1 er tekstene fordelt på følgende sjangrer: for T1 er det tre lederartikler, 15 kommentarer, åtte kronikker, 18 debattinnlegg (inserter), seks Si ;D-artikler og ingen annet-artikler. For T2 er det fem lederartikler, 31 kommentarer, 22 kronikker, 32

debattinnlegg (inserater), seks Si ;D-artikler og to annet-artikler. Dette gir til sammen for 2011 syv lederartikler, 46 kommentarer, 30 kronikker, 50 debattinnlegg (inserater), 12 Si ;D-artikler og to annet-artikler. For T3, altså 2014, er det 17 lederartikler, 29 kommentarer, 18 kronikker, 46 debattinnlegg (inserater), 14 Si ;D-artikler og ingen annet-artikler.

5.4 Tematisk oversikt

Jeg har valgt å sortere materialet tematisk innad i de ulike tidsperiodene. Hensikten med denne tematiske inndelingen er at det for det første vil være lettere å følge utviklingen av en bestemt debatt, og at det for det andre vil gjøre sammenligningsarbeidet både lettere og mer oversiktlig. Temakategoriene kan på ingen måte betraktes som faste størrelser, men heller som veiledende systemiseringskategorier. Ettersom flere av kategoriene tidvis overlapper hverandre, vil det for noen tekster være min subjektive vurdering som avgjør hvilken temakategori de havner under. For å begrense de potensielle skadevirkningene en slik randomisme kan føre til, vil det være viktig å ha kjennskap til hele materialet før kategorisering gjennomføres. Temakategoriene er etablert etter en grundig gjennomlesing av materialet, med hensyn til hvor ofte de ulike temaer dukker opp. Temakategoriene er: Ytringsfrihet, islamofobi, islamisering, terror og annet.

Figur 2. Oversikt over temakategorier

Som vi ser av figur 2 fordeler tekstene seg for T1 på følgende måte: Fem tekster under ytringsfrihet, seks under islamofobi, 14 under islamisering, fem under terror og 20 under annet. For T2: 27 tekster under ytringsfrihet, åtte under islamofobi, 13 under islamisering, to under terror og 48 under annet. Samlet for 2011 gir dette: 32 tekster under ytringsfrihet, 14 under islamofobi, 27 under islamisering, syv under terror og 68 under annet. Og for T3: 16 tekster under ytringsfrihet, fire under islamofobi, 29 under islamisering, 37 under terror og 38 under annet.

Temakategoriene

I forsøket på å sortere et materiale inn under et sett med temakategorier, er det særlig to utfordringer man blir stilt overfor: Først må man finne ut hvilke temakategorier man ønsker å kategorisere materialet inn under. Deretter må materialet faktisk kategoriseres inn under en av de etablerte temakategoriene. I møte med disse utfordringene, er det to spørsmål man bør kunne tilby adekvate svar på: 1) Hva er bakgrunnen for temakategoriutvelgelsen? Og 2) hvordan defineres temakategoriene? Jeg vil i det følgende gjøre et forsøk på å besvare de ovennevnte spørsmål.

Bakgrunnen for at jeg har valgt å benytte meg av akkurat disse temakategoriene er tredelt. For det første, og kanskje viktigst, er det av sentral betydning at temakategoriene kan sies å representere den norske islam-debatten. For det andre er det viktig at temaene faktisk er oppe til debatt i alle de tre tidsperiodene. Det er på bakgrunn av dette punktet at temaer som kjønn og identitet kan se ut til å ha blitt neglisjert i denne oppgaven. I utgangspunktet ønsket jeg både å ha med en egen kjønnskategori og en egen identitetskategori: Fraværet av debatt rundt disse temaene, i mine tidsperioder vel å merke, sørget imidlertid for at dette ikke lot seg gjennomføre. Den tredje bakenforliggende årsaken til at akkurat disse temakategoriene ble valgt, har simpelthen å gjøre med mine egne preferanser: Jeg tror nemlig det kan være fordelaktig å operere med tema man selv finner interessante og som videre vekker ens nysgjerrighet. Til tross for de potensielle fordeler vektlegging av egne preferanser vil kunne medføre, er det likevel viktig å understreke at forskningsmessige hensyn alltid må gis forrang ved konflikt. Det har også blitt gjort i denne oppgaven.

Når man arbeider med et stort antall tekster, forfattet av et like stort antall mennesker, er det naturligvis utfordrende å til en hver tid operere med presise og uforanderlige begrepsdefinisjoner. I utgangspunktet kan vi si at det å tilby presise definisjoner på de begreper som beskriver mine temakategorier, ikke vil være en formålstjenlig øvelse. Bakgrunnen for at presise begrepsdefinisjoner i denne oppgaven vil opptre som hinder, heller enn hjelp, kommer av at begrepene brukes på en svært varierende måte. Definitive definisjoner vil ikke bare utelukket en rekke tekster, men vil også kunne skape forvirring og fortvilelse over den potensielle dissonans mellom en gemen og en akademisk definisjon.

Tilsynelatende kan det her se ut til at tekstforfatterne blir skjenket en viss definisjonsmakt. Dette er imidlertid bare halve sannheten. Det er riktig at jeg til en viss grad forholder meg til tekstforfatterens egen begrepsforståelse: Med det mener jeg at hvis en tekstforfatter hevder å skrive om eksempelvis islamisering blir teksten plassert under islamiseringskategorien, uavhengig av hva hun legger i begrepet islamisering. Til tross for definisjonsmaktdelegeringen må det likevel sies noen ord om hva som skal til for å havne i en av mine temakategorier.

Ytringsfrihetskategorien: For å bli plassert under ytringsfrihetskategorien må teksten på en eller annen måte berøre ytringsfrihetsrelatert tematikk eller fungere som et bidrag inn mot meta-debatten (debatten om hvordan islam-debatten bør utspille seg). Det må samtidig kunne spores en klar forbindelse til islam og/eller muslimer i Norge.

Islamofobikategorien: Islamofobikategorien er den eneste kategorien hvor debatten rundt et begrep er i fokus. Tekstene som tilfaller islamofobikategorien har til felles det at de på en eller annen måte forholder seg til begrepet islamofobi.

Islamiseringskategorien: Islamiseringskategorien kan nærmest betraktes som en oppsamlingskategori. Begrepet islamisering er valgt for å beskrive kategorien av plassbesparende og estetiske hensyn, og ikke fullt ut dekkende for å beskrive kategoriens innhold. Temakategorien inneholder tekster som tar for seg islamisering, islamisme eller verdirelatert tematikk.

Terrorkategorien: Terrorkategorien består av tekster som omhandler terrorisme i en eller annen form for forbindelse med muslimer og/eller islam. Kategoriens navn gir dermed bare

innsikt i en del av kategoriens innhold. Bakgrunnen for at kategorien ikke er viet et mer innholdsbeskrivende navn, er rett og slett at alternativene ble ansett som enten svakere eller misvisende.

Annet-kategorien: Tekster som ikke lar seg plassere under en av de fire ovennevnte kategoriene havner i annet-kategorien. Annet-tekstene vil, som tidligere nevnt, ikke bli behandlet i denne oppgaven, da de faller utenfor mitt definerte materialet.

6 Analyse T1

6.1 Ytringsfrihet

Når islam og ytringsfrihet debatteres, er det to konkrete begivenheter vi ikke kommer utenom: Salman Rushdies bok *Sataniske vers* (1988) og Muhammedkarikaturkonflikten (2005/06). Disse begivenhetene, og debattene som fulgte, har vært med på bygge opp, og videre forsterke bakteppet vi ser islam og ytringsfrihet opp mot. Til tross for utvikling og tilføring av nye perspektiver, later fortsatt den allment aksepterte oppfatningen til å være at ytringsfriheten er en absolutt rettighet, uten begrensninger. Tanken om at ytringsfriheten er grenseløs kan derfor karakteriseres som hegemonisk.

Ytringsfrihetsfundamentalist-, hensyns- eller verdighetsdiskurs

Det som først og fremst kjennetegner tekstene som skriver seg under ytringsfrihetsfundamentalistdiskursen, er hvordan ytringsfriheten blir sett på som en fundamental rettighet, uten begrensninger. I lederartikkelen, *Riktig dom* (05.02.2011), som omhandler dommen mot en dansksomalier som hadde forsøkt å drepe Muhammedkarikaturtegneren, Knut Westergaard, skriver Aftenposten at ”ytringsfriheten er en fundamental frihet, selv om mennesker kan føle seg støtt av andres ytringer.”. Aftenposten er her et godt eksempel på hvordan retten til å krenke settes høyere enn vernet mot å bli krenket.

I den andre enden av skalaen finner vi de som går inn for en form for begrenset ytringsfrihet. Stein Lillevoldens kronikk *Foraktens språk* (24.01.2011) er et godt eksempel på en tekst som oppfordrer til å begrense ytringsfriheten. Lillevoldens kronikk er skrevet som et forsvar for minoriteters rett til ikke å bli krenket. Lillevoldens kritikk av det han betegner som ”krenkelsesfrihet” illustreres eksempelvis ved at han hevder at ”[...] Flemming Roses idealistiske ytringsfrihetskamp er blitt jordens salt og verdens lys for en daglig hets av

muslimer.”²⁵. Kampen for en absolutte ytringsfrihet blir her satt i sammenheng med konsekvensene den kan føre med seg. Lillevolden billedliggjør sitt standpunkt slik:

”Der religion tidligere ble sett som å være opium for folket, har Muhammedtegningene blitt amfetamin for kultursjåvinistene, der farten er høy og selvtilliten urimelig stor.”

Til tross for at Lillevolden her representerer ytringsfrihetsfundamentalistenes motstykke, er det på ingen måte ytringsfriheten i seg selv han vil til livs, men det han betrakter som misbruk av den. Lillevolden utfordrer i sin kronikk den hegemoniske forståelsen av ytringsfrihetens grenseløshet gjennom å illuminere den faktiske kostnad muslimer må betale for den. Lillevoldens kronikk skriver seg derfor under noe vi kan kalle en hensynsdiskurs.

Et tredje perspektiv kommer til uttrykk i en humoristisk kommentar skrevet av Are Kalvø (28.08.2011). Her blir vi presentert for et standpunkt som tilsynelatende ikke tar hensyn til den ovennevnte stillingskrigen. Kalvøs mål med kommentaren, som for øvrig er en sammenligning mellom islam og Dum dum boys, er å ”få slutt på avsporingene i disse diskusjonane[...]” og ”sørge for et bedre debattklima i Norge”. Kalvø skriver seg derfor under en verdighetsdiskurs. Kalvø oppsummerer debatten om islam på følgende måte:

”dersom du er kritisk til islam, så er du rasist og muligens ein liten Hitler-elskar. Og dersom du argumenterer mot nokon som er kritiske til islam, så er du sannsynligvis ein varm tilhengar av ekstremisme og dreping.”

Kalvø kritiserer her debatten uten å direkte berøre spørsmålet om hvorvidt ytringsfriheten bør være underlagt begrensninger. Kalvøs tekst, ved å ikke utfordre ytringsfrihetens grenser, støtter dermed oppunder den hegemoniske forståelsen Lillevolden utfordrer. Også de andre tekstene under temakategorien ytringsfrihet aksepterer, om enn stilltiende, ytringsfrihetens grenseløshet.

²⁵ Flemming Rose er utenriksredaktør i den danske avisen, Jyllands-Posten: Avisen som først publiserte de kontroversielle Muhammed-karikaturene i 2005.

6.2 Islamofobi

Temakategorien islamofobi omfatter tekster hvor islamofobi er hovedtema, eller hvor begrepet inngår som en sentral del av argumentasjonen. Debatten om islamofobi må leses i sammenheng med nordmenns endrede holdninger overfor islam og muslimer. Spørsmål om hva islamofobi er, og hvordan begrepet bør brukes, forsøkes besvart i en overvekt av de kategoritilhørende tekstene. Det at debattantene ser seg nødt til å inkludere en begrepsdefinisjon, tyder på at en allment akseptert forståelse ikke er oppnådd. For å illustrere fraværet av en felles begrepsforståelse, vil jeg presentere tre ulike perspektiver: De som forsøker å de-legitimere islamofobibegrepet, de som bruker islamofobibegrepet for å beskrive andre og de islamofobibegrepet blir brukt overfor.

De-legitimering av islamofobibegrepet

Når begrepet islamofobi forsøkes de-legitimert, er det spesielt fraværet av treffsikkerhet det pekes mot. Asle Toje skriver i kronikken *Krenkelsestyranniet* (20.01.2011) at "[b]egrepet er konstruert for maksimal injurierende kraft og minimal presisjon". Han hevder videre at "islamofobi lar det bevisst være uklart om dette dreier seg om kritikk av en religion, religiøs praksis eller det troende enkeltmennesket.". Som en følge av en lengere argumentasjon mot bruken av begrepet, hevder Toje at "islamofobi er en dolk mot ytringsfrihetens hjerte."

Også Aftenpostenkommentator Ingunn Økland, i kommentaren *Selvoppyllende profetier om islamfrykt* (20.04.2011), er skeptisk til bruken av begrepet. Hun later imidlertid til å anerkjenne begrepet ved å hevde at hun ikke er "i tvil om at islamofobi eksisterer i Norge [...]", men tar følgende forbehold: "dersom vi definerer det som en aversjon mot muslimer og Islam.". Skepsisen til bruken illustreres gjennom spørsmålet: "Men hvor vidt skal begrepet favne?" og oppfølgingsspørsmålet "[b]lir man islamofob dersom man er religionskritisk innstilt til islam, og mener det er viktig å diskutere denne religionens dogmer og praksis?".

De som bruker islamofobibegrepet

Når begrepet islamofobi brukes for å beskrive en person eller gruppes tankegods, blir det ofte brukt synonymt med rasisme. Imidlertid begrenset til å utelukkende gjelde rasisme rettet mot muslimer. Trine Skei Grande hevder i kronikken *Stueren rasisme* (14.05.2011) at

”[i]slamofobi er i ferd med å bli en stueren form for rasisme, og ikke la noen fortelle deg at dette er religionskritikk.”. Videre skriver Grande at:

”Islamofobi handler ikke om kritikk av religiøse dogmer. Islamofobi handler om kunnskapsløshet, fordommer og skremselspropaganda, og om å fremstille muslimer som fremmede og farlige.”

Ved å tillegge begrepet karakteristika få vil assosiere seg med, gjør Grande her et forsøk på å de-legitimere de hun hevder bedriver islamofobi. Grande uttrykker implisitt støtte til religionskritikk, men fordømmer rasisme. Også Inge Eidsvold, i debattinnlegget *Kan ikke sidestilles* (01.02.2011), understreker at det ikke handler om kritikk av religion. Han skriver ”[d]et er ikke fordommer mot, eller kritikk av islam vi her snakker om, men handlinger som rammer en gruppe mennesker – i dette tilfellet muslimer.”. Forskjellen mellom Grande og Eidsvold ser her ut til å være at Eidsvold utelukkende definerer islamofobi som handlinger, hvor Grande, på sin side, definerer det mer åpent.

De begrepet blir brukt overfor

I mitt tekstutvalg forekommer det kun ved én anledning at noen titulere seg selv som islamofob, riktignok med den påfølgende tittelen antirasist (Ronnie Johanson, 18.05.2011). Johansons debattinnlegg, *Venstrevridd logikk* er et svar på Grandes kronikk (14.05.2011) hvor han tolker Grande i retning av at hun mener at ”frykt for islamisme er rasisme”. Og det er nettopp i denne sammenhengen hans selvtitulering må leses. Johanson forsøker å differensiere begrepene ved å ta avstand fra rasisme, samtidig som han ytrer sin frykt for islamisme. Johanson gjør her et forsøk på å definere begrepet islamofobi på sine egne premisser – nemlig ved å legitimere frykt for islamisme.

For å finne øvrige eksempler på hvordan de begrepet islamofob blir bruk på reagerer, må vi bevege oss over til temakategorien islamisering. Christian Tybring-Gjedde, i debattinnlegget *Stueren verdikapitulasjon* (27.05.2011), hevder Grande ”likestiller [...] kritikk av islam med «islamofobi» og «rasisme» - en dog «stueren rasisme».” og mener hensikten med begrepsammenblandingen ”er å true oss som forsvarer friheten og Norges grunnverdier til

taushet.”. Også Hege Storhaug er kritisk til bruken av begrepet islamofobi og hevder implisitt at det er å betrakte som et ugyldig argument (01.02.2011).

Status: Islamofobibegrepet

Fraværet av en felles forståelse av begrepet islamofobi er et sentralt og gjennomgående element som preger tekstene i temakategorien. Kjennetegnet for debatter rundt de fleste etablerte sosiale kategorier er at vi kan identifisere, på den ene siden, de som forsøker å opprettholde en hegemonisk forståelse og, på den andre siden, de som forsøker å utfordre den. Når det gjelder begrepet islamofobi, er en slik definisjonsmaktidentifisering utfordrende. Debatten handler ikke om å justere en alt etablert forståelse av begrepet, men om hvorvidt begrepet er legitimt i seg selv.

De som bruker begrepet islamofobi hevder at de beskriver en form for rasisme rettet mot muslimer, og avviser eksplisitt at det har noe med religionskritikk å gjøre. De begrepet blir brukt overfor, hevder de bedriver religionskritikk, og tar eksplisitt avstand fra rasisme. De begrepet blir brukt overfor avviser derfor begrepets legitimitet, og hevder det blir brukt retorisk med mål om å de-legitimere ikke-korresponderende meninger. Også aktører som verken bruker eller blir omfattet av begrepet, anerkjenner problematiske sider ved mangelen av en presis definisjon. Følgelig kan det derfor konkluderes med at begrepets manglende treffsikkerhet går utover begrepets gyldighet som argument. På den annen side tyder ønsket om å ta avstand fra begrepet, blant de det blir brukt overfor, på at en hegemonisk forståelse er i ferd med å bli etablert.

Sett utenifra er det mye som tyder på at det store uenighetsmomentet ikke dreier seg om hvordan man definerer og videre bruker begrepet islamofobi, men heller om hva man legger i begreper som rasisme og religionskritikk. Det foreløpige spørsmålet vi står igjen med er hvorvidt fraværet av en felles begrepsforståelse vedvarer, eller om enighet med tiden vil kunne oppnås.

6.3 Islamisering

Islamiseringskategorien er en vidtfaavnende kategori med et potensielt misvisende navn. I likhet med begrepene brukt for å karakterisere de øvrige kategoriene, forholder jeg meg i liten grad til hvordan begreper blir definert utenfor den aktuelle debatten. Islamisering betyr derfor, i denne sammenhengen, det debattantene selv legger i begrepet. Den røde tråden ser ut til å være knyttet opp mot hvordan økt og mer synlig tilstedeværelse av islamske uttrykk påvirker, eller vil kunne komme til å påvirke det norske samfunnet. Innvandring- og integreringsdiskurser danner et viktig bakteppe for debatten. I sentrum for debatten, derimot, utspiller kampen om verdier seg.

En overvekt av tekstene som skriver seg under temakategorien islamisme, tar utgangspunkt enten i Hege Storhaugs kronikk *En stigende uro* (06.01.2011), eller Hege Storhaug og Hilde Mildtstues debattinnlegg *Dialog ikke falsk propaganda* (15.04.2011). Både Storhaug og Mildtstue er tilknyttet den islamfiendtlige organisasjonen Human Rights Service (HRS). For å illustrere debattens ulike posisjoner, vil jeg i det følgende gå igjennom de sentrale trekkene.

Frihetsverdier I

Storhaug gjør i kronikken *En stigende uro* (06.01.2011) rede for hvordan islamisme manifesterte seg i Norge i 2010 og videre hvorfor denne ideologien er en trussel mot ”frihetsverdiene våre”. Frihetsverdiene Storhaug her referer til, er likestilling, likeverd, religiøs frihet og ytringsfrihet. Storhaugs kronikk blir i det første motsvaret beskyldt å være ”hatefull overfor en annen religion, [ha] rasistiske undertoner og er i strid med norsk lov.” (Melheim, 08.01.2011). I det andre motsvaret, en noe lengere kommentar skrevet av Kari Helene Partapuoli og Rune Berglund Steen fra Antirasistisk Senter (10.01.2011), hevder forfatterne at det ”finnes få spor av mellommenneskelig empati med norske muslimer i kronikken” og at HRS kjemper en kamp for et ”ekstremistisk menneskesyn”, heller enn en kamp for frihetsverdier, slik de selv hevder.

Hege Storhaug responderer på kritikken gjennom debattinnlegget *Lidenskap for frihet* (12.01.2011). Storhaug besvarer til en viss grad kritikken som har kommet, men er mest opptatt av å på ny fronte sin egen sak. Hun gjentar, og understreker viktigheten av frihetsverdiene, samt tilbyr ny argumentasjon for hvorfor islamismen truer disse og følgelig

”må skyves i bakgrunnen”. Et bemerkelsesverdig aspekt ved den nye argumentasjonen, er at Storhaug henviser til sharia-lovgivning – argumentasjonen går på den måten over fra å være sekulær til å bli religiøs.

Det påfølgende debattinnlegget, skrevet av John Brungot (23.01.2011), må leses som en støtteerklæring til Storhaugs kronikk (06.01.2011), og som et motsvar til beskyldningene Melheim kom med om hat og rasisme (08.01.2011). Brungot anerkjenner Storhaugs bekymring for hva økt islamisering kan føre til, og uttrykker en ”begrunnet uro for hva vi er i ferd med å la seg utvikle på norsk jord”. Brungot hevder Storhaug utøver et lidenskapelig forsvar av ”grunnpilarene i vårt samfunn: Likhhet, frihet og demokrati.”.

Frihetsverdier II

Den andre debatten med mer enn ett innlegg under temakategorien islamisering, omhandler Islam Nets fredskonferanse. Debatten består av tre tekster: debattinnlegget *Renspikket anti-integreringsarbeid* (14.04.2011), skrevet av Hege Storhaug og Hilde Mildtstue fra HRS; debattinnlegget *Dialog ikke falsk propaganda* (15.04.2011), skrevet av lederen av Islam Net, Fahad Qureshi som motsvar til ovennevnte innlegg; og kommentaren *Udemokratiske pietister* (16.01.2011), skrevet av Aftenpostenkommentator, Inger Anne Olsen.

Storhaug og Mildtstue går igjennom fredskonferansens talerliste og trekker frem sider ved talernes bakgrunn som ikke korresponderer med HRS’ frihetsverdier. Storhaug og Mildtstue karakteriserer fredskonferansen som ”renspikket anti-integreringsarbeid” fordi formålet med konferansen er at ”[a]lle frihetsverdier skal underlegges sharia.”.

Lederen av Islam Net, Fahad Qureshi, svarer Storhaug og Mildtstue ved å hevde at de ikke vet hva Islam Net står for, og at de er anti-islamforkjempere som sprer skremselspropaganda ved å gi selektert bakgrunnsinformasjon som er tatt ut av sammenheng. Qureshi avslutter med å proklamere at ”[d]ialog er veien å gå, ikke falsk skremselspropaganda.”.

Inger Anne Olsens kommentar, det siste innlegget som berører Islam Nets fredskonferanse, tar i liten grad hensyn til de to foregående innleggene, men deler likevel en del av Storhaug og Mildtstues bekymring. Olsen viser en tydelig skepsis overfor Islam Net og deres ”ekstremt

pietistisk, moralistisk og asketisk versjon av islam.”, som hun mener er et klart eksempel på salafisme. Olsen er videre svært kritisk til flere av fredskonferansens talere, som hun mener har ”holdninger som ikke skal aksepteres i Norge.”.

Anti-islam- og anti-rasismediskurs

I forsøket på å kategorisere tekster inn i ulike diskurser, møter man alltid utfordringer når diskursene skal navngis. I Storhaugs tilfelle er utfordringene svært tydelige. Man kan velge å plassere henne under en frihetsverdidiskurs, hvor man fokuserer på hennes uttalte forsvar av ”Norges kjerneverdier”. Alternativt kan man plassere henne under en anti-islamdiskurs, hvor man legger vekt på hennes fiendtlige innstilling over islam. Begge alternativene lar seg forsvare. En kombinasjon vil imidlertid være mer presis. Storhaug kan derfor sies å representere en diskurs hvor man angriper islam gjennom å forsvare et sett med frihetsverdier.

Det kan tyde på at metoden Storhaug benytter seg av, vanskelig lar seg angripe. Storhaug definerer et sett med frihetsverdier, som hun videre karakteriserer som uforanderlige og umistelige. Deretter finner hun islam-relaterte eksempler, som hun hevder ikke korresponderer med de ferdigdefinerte frihetsverdiene. Og med bakgrunn i velformulerte argumenter, tilbyr hun til sist en konklusjon hvor hun viser at islam og Vesten ikke lar seg forene. Klar over alternativer og potensiell misvisning, vil jeg heretter likevel omtale den diskurs Storhaug skriver seg under for anti-islamdiskursen.

Tekstene som kan karakteriseres som motsvar til tekstene som skriver seg under anti-islamdiskursen, har spesielt ett trekk til felles: beskyldninger om rasistiske tendenser. Vi kan derfor kalle diskursen for en anti-rasismediskurs. Et øvrig gjennomgående trekk er hvordan det stilles spørsmålstegn ved anti-islamdiskurstilhengernes motivasjoner og intensjoner.

6.4 Terror

Når islam og terror nevnes i samme tekst, er det umulig å komme unna 11. September, Madrid (2004) og London (2005). Det kan argumenteres for at islamister står bak et relativt beskjedent antall terroraksjoner i Vesten, men frykten kan vanskelig beskrives som

beskjeden. Flere geografisk nære begivenheter rundt overgangen 2010/2011 illustrerte at islamistisk terror også representerte en trussel overfor Norge. Sett bort fra den historiske konteksten islamistisk terror må leses inn i, er det stor tematisk variasjon mellom de fem tekstene i mitt materialet som skriver seg under temakategorien terror: Tekstene tar for seg kulturelitens makt, religionsfrihet, fremmedfrykt, generell ekstremisme og en kommentar om PSTs trusselvurdering. Likevel har tekstene mye til felles.

Ingen av de terrorkategoriilhørende tekstene avviser eller underspiller den, derfor, anerkjente islamistiske terrortrusselen. Utgangspunktet later til å være at islamistisk terror representerer en reell trussel som rammer vilkårlige, uavhengig av trosretning eller etnisitet. Det er også enighet om at Norge står overfor en ny situasjon som følge av hendelsene i våre naboland: ”Terror mot sivile er ikke lenger en av mange saker vi hører og leser om i utenriksnyhetene. For første gang opplever vi det på nært hold.” (Rasmussen og Rana, 16.01.2011). Til tross for at tekstene tilsynelatende tar utgangspunkt i den samme situasjonskonteksten, er det verd å merke hvor ulike retninger de tar derfra. Med sikte på å illustrere variasjonen i retninger, vil jeg i det følgende ta for meg tekst for tekst.

I debattinnlegget *Akademikermafiaens ideologi* (Folgerø, 04.01.2011) angripes ”den kulturelle meningseliten” for at de ser ”liberalt på fenomener som islamistisk terror, men slår hardt ned på folk som er mer å jour med virkeligheten enn dem selv, som Amundsen og Tybring-Gjedde.” Folgerøs argument bygger på at islamistisk terror har ført til konsekvenser utover antall drepte personer. Det kommer ikke eksplisitt frem hvem som tilhører gruppen ”den kulturelle meningseliten”, men Folgerø hevder at gruppen preges av mangel på ”samfunnsforståelse og kunnskap”. Akademikermafia er et begrep som blir brukt synonymt med ”den kulturelle meningseliten”. Implisitt kan det derfor tyde på at Folgerø hevder at det finnes en utdannet elite som søker å kontrollere det offentlige ordskifte, med mål om å undertrykke meninger som ikke korresponderer med deres ideologi.

I Signert-artikkelen *Skremmende mangel på religionsfrihet* (10.01.2011) setter Espen Ottesen den islamistiske terrortrusselen mot Norge opp mot at ”millioner av muslimer er negative til reell religionsfrihet”. Ottesen gjør ingen forsøk på å bagatellisere militante islamisters potensielle skadevirkninger, men mener likevel at mangelen på religionsfrihet i enkelte muslimske land er både mer alvorlig og mer skremmende. Ottesen hevder at få norske muslimer støtter terror, men at ”[m]ye tyder på at muslimer flest har forståelse for at islamske

stater straffer frafall fra islam[...].” Sagt med andre ord ser det ut til at Ottesen renvasker den ”jevne muslim” fra terrorkonspirering, men ansvarlig gjør ”muslimer flest” for at enkelte land opererer med en ”skremmende mangel på religionsfrihet”.

I kronikken *Rom for alle stemmer* (16.01.2011) argumenter samfunnsdebattantene, Mohammad Usman Rana og Sara Azmeh Rasmussen, for hvorfor ”det er viktig at vi ikke blander sammen religionskritikk med grums og fremmedfrykt”. Rana og Rasmussen belyser en rekke problematiske forhold som oppstår når frykt for det ukjente kombineres med uvitenhet og kunnskapsløshet. Kronikørene gjør et ryddig forsøk på å oppklare misforståelser og misoppfatninger om muslimer i Norge. Det som gjennomgående kommuniseres er at muslimer ikke nødvendigvis er ekstremister.

I debattinnlegget *Terror kan bekjempes* (06.02.2011) tilbyr Abid Raja et løsningsforslag til hvordan vi som samfunn kan forebygge terror og ekstremisme. I likhet med Rana og Rasmussen, peker også Raja på at majoritetsbefolkningens misoppfatninger av muslimer i Norge kan være et integreringshemmende og potensielt ekstremismefremmende element i den offentlige samtale. Raja skriver at ”[r]etorikken med at alle muslimer er potensielle terrorister eller undertrykkere er med på fremmedgjøre den muslimske borgeren.”, han hevder videre at ”rasisme og diskriminering i samfunnet skader den gode dialogen som kan være med på å bygge samfunnsborgeren.”.

I kommentaren *Den ensomme terrorist* (01.03.2011) går Inge D. Hanssen gjennom PSTs årlige trusselvurdering. Trusselen dreier seg utelukkende om ekstreme islamisters potensielle kapabiliteter, men med et ettertrykkelig fokus på utfordringer knyttet til ensomme ryttere. Om denne trusselen skriver Hanssen:

”Ensomme, ekstreme islamister kan sitte med tankene sine i en kjellerleilighet på landsbygda eller i en boligblokk nær deg. De er ikke tilknyttet noe nettverk. De er helt alene med påvirkning fra nettet.”

Problemet med denne typen trussel er, i følge Hanssen, todelt. For det første er det vanskeligere å oppdage en potensiell terrorist som opererer alene. Og for det andre bidrar den følgende usikkerheten til å forkludre trusselbildet vi står overfor.

Frykt for fremmedfrykt – frykt for terror

I tre av de fem tekstene som faller innunder terror kategorien blir det eksplisitt opplyst om at det er viktig å være klar over at "[v]i må skille mellom troende og praktiserende muslimer og ekstremister." (Rasmussen og Rana, 16.01.2011). Abid Raja mener at

"det er nødvendig for den etniske nordmann å bli overbevist om at norske muslimer flest tar avstand fra terrorhandlinger slik vi så eksempel i Sverige. Minst 99 prosent av muslimene i Norge tar avstand fra slike bestialske handlinger. Slik sett står vi sammen i kampen mot terror." (06.02.2011)

Også informasjonssjefen i Norsk Luthers Misjonssamband, Espen Ottesen finner det nødvendig å understreke at "[d]en jevne muslim er derimot negativ til terror [...]" til tross for at "[m]ilitante islamister er en trussel også i Skandinavia." (10.01.2011). Det at disse tekstforfatterne føler at et slik opplysning må med i teksten, sier noe om hvilket kunnskapsnivå de forventer av sitt publikum, men også noe om den generelle debatten. Implisitt hevdes det, gjennom å ta med denne opplysningen, at deler av publikummet ikke besitter tilstrekkelig kunnskap om norske muslimers holdninger til terrorisme. Det å opplyse publikum om faktiske forhold vedrørende norske muslimers terrortilbøyeligheter fungerer derfor utfordrende overfor en generell islam-diskurs.

7 Analyse T2

7.1 Ytringsfrihet

Debatten om ytringsfrihet er utvilsomt den mest innholdsrike etter 22/7. Begrepet ytringsfrihet er imidlertid ikke omfangsrikt nok for å beskrive innholdet i kategorien. Til tross for at ytringsfrihets grenser til syvende og sist er hovedtema i flere av de kategoritilhørende tekstene, er et vel så fremtredende fokus rettet mot *hvordan* debatten bør utspille seg. Debattkultur ville derfor vært et mer dekkende begrep for å karakterisere debattens innhold i T2.

Den større konteksten vi leser ytringsfrihet inn i, fikk utvilsomt en ny dimensjon da identiteten til gjerningsmannen bak 22/7-terroren ble kjent. Spørsmål rundt hvordan den offentlige samtale bør utspille seg, ble raskt et sentralt tema i terrorens kjølvann. Jeg vil i det følgende gjøre rede for hovedtrekkene i to sentrale diskurser som gjorde seg gjeldende i ytringsfrihetsdebatten etter 22/7: trykkokerdiskursen og begrensingsdiskursen. Først vil jeg imidlertid gå gjennom Aftenpostens syn på, og behandling av ytringsfrihet og debattkultur, slik det fremkommer i mitt materialet. Aftenposten tilrettelegger, redigerer og moderer debattene som utspiller seg i deres spalter. Aftenposten kontrollerer med andre ord rammen for debatten. Jeg vil derfor forsøke å identifisere hvor Aftenposten setter sine grenser.

Aftenpostens syn på ytringsfrihet og debattkultur

Det er først og fremst to ting som kjennetegner Aftenpostens syn på ytringsfrihet og debattkultur: fraværet av krav om å begrense ytringsfriheten og oppfordringer til en mer respektfull debatt. Bakfor disse kjennetegnene hviler imidlertid en sterk bekymring for hvordan 22/7 kan ha påvirket, eller vil komme til å påvirke det offentlige ordskifte.

Aftenpostens lederartikkel *Debatt preget av gjensidig respekt* (29.07.2011) tar utgangspunkt i at den offentlige oppfordringen om ”mer demokrati og mer åpenhet” må gis konkret innhold. Argumentasjonen Aftenposten fører, bygger på at motsetningene som finnes i samfunnet bør komme til uttrykk i det offentlige ordskiftet. Samtidig understrekes det at debatten bør føres

med ”saklige og kunnskapsbaserte argumenter og med en grunnleggende respekt for mennesker man er dypt uenig med.”. Hensikten med lederartikkelen er å poengtere at en ”terrorist må aldri få anledning til å legge premissene for samfunnsdebatten” (Leder, 29.07.2011).

I den andre lederartikkelen, *Tanker som ikke tåler dagens lys* (31.07.2011), argumenterer Aftenposten mot de som hevder at enkelte meninger bør undertrykkes ved å hevde at ”[d]en som selv står på trygg grunn, har ingenting å frykte ved at uhyrlighetene trekkes frem i lyset.” (31.07.2011), og at ”[å] konfrontere tankene som rettferdiggjør massedrap er en verdig heder av de døde” (31.07.2011). I den tredje lederartikkelen, *Retorikk i terrorens tid*, gjentas formaningen om et bedre debattklima, ved at de oppfordrer bruk av en retorikk som er ”konkret og nøktern, ikke abstrakt og gruppeorientert.” (17.08.2011). I den siste kategoritilhørende lederartikkelen, *Uakseptabel sjikane mot Tybring-Gjedde*, hevder Aftenposten, i forbindelse med at Tybring-Gjedde har blitt trakassert som følge av sine meningsytringer, at han ikke har ”sagt eller skrevet noe som en gang nærmer seg ytringsfrihetens grenser.” (07.12.2011).

Det er mye som tyder på at Aftenposten er tilbøyelige for å tillate ekstreme og ytterliggående meningsuttrykk i sine spalter. Forutsetningen later til å være at innholdet pakkes inn i en sivilisert form. Debatten er imidlertid ikke så tilgjengelig som man kan få inntrykk av. For det første er debattenarealet i papiravisa begrenset. For det andre forholder Aftenposten seg, som alle andre nyhetsformidlere og debatttilretteleggere, til nyhetskriteriene jeg tidligere har redegjort for. Terskel for å komme på trykk er med andre ord høy.

Trykkokerdiskurs²⁶

Til tross for meningsvariasjon, er det likevel enkelt å identifisere tekstene som faller innunder trykkokerdiskursen. Tekstene som skriver seg under trykkokerdiskursen forenes, først og fremst, gjennom en tro på at ekstreme meninger må få komme til uttrykk i det offentlige ordskifte. Argumentasjonen bakenfor denne tanken, bygger på at det å få uttrykke seg ”kan lette trykket og virke modererende.” (Lurås, 30.07.2011).

²⁶ Navnet på diskursen er lånt fra Elisabeth Eides (Eide, Kjølstad, and Naper 2013).

Til grunn for trykkokerdiskursen ligger en sterk bekymring for hvordan 22/7 vil komme til å påvirke sensitive debatter i fremtiden. Bekymringen bygger på en frykt for en moralsk, heller enn juridisk innsnevring av ytringsfriheten. Alexandra Irene Larsen hevder i kronikken *fordømmelseshierarkiet* at "[v]i har fått et hierarki av fordømmelse i etterkant av 22/7, og et hierarki av godtatte holdninger." (15.08.2011). Bekymringen for tanken om at enkelte meninger ikke er like spalteberettiget, på et moralsk grunnlag, som andre, er gjennomgående for diskursen. Et øvrig kjennetegn for diskursen er at det trekkes et definitivt skille mellom ord og handling.

Begrensningsdiskurs²⁷

Tekstene som faller under begrensningsdiskursen har ikke nødvendigvis mer til felles enn at ytringsfrihetens grenser på en eller annen måte blir forsøkt stipulert. Grensene blir enten tegnet med henvisning til eksisterende juss, eller til moral. En moderat og balansert retorikk, er for øvrig typisk for diskursen. Til tross for at tekstene ikke nødvendigvis samkjører argumentasjonsrekkene sine, er det likevel tre momenter som går igjen.

Det første momentet går kort og godt ut på å vise at ytringsfrihet eller ytringsrett faktisk ikke er "absolutt i noe eksisterende samfunn." (Vetlesen, Ishaq, Bangstad og Eriksen, 22.08.2011). Det andre momentet går ut på å påpeke forbindelsen mellom ytringsfrihet og ytringsansvar. Raymon Johannsen skriver i kronikken *Krigsretorikkens ansvar* at "[...] ingen kan bare kaste rundt seg med utsagn, for deretter å toe sine hender når ordene blir lyttet til. Ytringsfrihet er aldri fritatt ytringsansvar." (30.10.2011). Det handler altså om å ansvarliggjøre ytringer, gjennom å knytte ord til handling. Det tredje gjennomgående momentet går ut på å argumentere mot trykkokerteorien. Fredrik Geirløff skriver i kronikken *Trollene sprekker ikke* "[a]t mer fakta og mer debatt kan ta knekken på radikale meninger er, ironisk nok, ikke i tråd med fakta." (03.10.2011). Med andre ord avvises trykkokerteorien som et ugyldig argument.

²⁷ Det jeg betegner som begrensningsdiskursen ligger svært tett opp mot Elisabeth Eides ansvarlighetsdiskurs, som hun beskriver i artikkelen *After the 22 July terror in Norway: Media debates on freedom of expression and multiculturalism* (2013). Jeg anser imidlertid navnet *begrensningsdiskurs* som mer dekkende for mitt materialet.

7.2 Islamofobi

Formålet med å ha en egen islamofobikategori er å kunne si noe om hvordan begrepet islamofobi brukes, og videre hvordan bruken forandrer seg over tid. Islamofobibegrepet er utvilsomt et omdiskutert begrep og debatten rundt bruken av det kan karakteriseres som polarisert. Uenighet rundt begrepets innhold preget debatten i T1. I T2 derimot, finner vi få spor av slike begrepsfeider. Det betyr imidlertid ikke nødvendigvis at begrepsdefinisjonsenighet er oppnådd. Terroren 22/7 åpnet, for de fleste, døren inn til et hittil ukjent meningsunivers: Et univers fylt med konspirasjonsteorier og islam- og innvandringsfiendtlige holdninger. Tankegodset som ble offentlig eksponert etter 22/7, ble fort karakterisert som islamofobisk. Da islamofobibegrepet ble satt i direkte sammenheng med 22/7-terroristens ideologiske bagasje, ble også konteksten begrepet leses opp mot forandret.

Til tross for begrepskoblingen opp mot 22/7, er det et beskjedent antall tekster som direkte berører islamofobitematikken. Temakategorien har likevel en god del tilfallelende tekster, de fleste berører imidlertid tematikken kun perifert. Årsaken til at jeg ønsker å ta med disse tekstene, er fordi jeg også gjennom de kan få et inntrykk av hvordan begrepet brukes. Først vil jeg imidlertid gå igjennom de to tekstene som direkte omhandler islamofobibegrepet.

En ny definisjon?

Den første teksten som direkte omhandler islamofobi, er Cora Alexa Døvings kronikk *Gjør deg kjent med islamofobien* (07.08.2011). Kronikken er skrevet ut av en bekymring for om det fortsatt vil være mulig å kritisere innvandring og islam etter 22/7. Døvings hovedproblem ser imidlertid ut til å være av mer prinsipiell karakter, nemlig i hvilken grad religionskritiske debatter, også i fremtiden, vil finne sin naturlige plass i det offentlige rom. For å bidra med å tilrettelegge for fortsettelsen av en religionskritisk samtale, tilbyr Døving en redegjørelse av forskjellen mellom religionskritikk og islamofobi.

Islamofobi, ”slik det brukes internasjonalt”, betyr, i følge Døving, ”frykt for, hat mot og diskriminering av muslimer fordi de er, eller antas å være, troende muslimer.”. For øvrig er det tre karakteristika Døving tillegger en islamofobisk ideologi. For det første tillegges

muslimer en felles intensjon om å ”etablere et islamsk kalifat i Europa”. For det andre avhumaniseres muslimene, enten ved å bli karakterisert som ”«kreftceller», «bakterier», eller som ynglende skadedyr”, eller ”i en mer intellektuell variant [...] settes det likhetstegn mellom religion og mentalitet”. Islamofobiens tredje karaktertrekk beskrives, av Døving, som essensielt og omhandler gruppepolarisering ”[n]år de andre kollektiviseres gjennom negative karaktertrekk, kollektiviserer en nemlig også seg selv og da med de motsatte trekkene.”.

Religionskritikk får ingen tilsvarende definisjon eller karaktertrekklister, men Døving er klar på at det er legitimt å kritisere religion både på filosofisk og verdimessig grunnlag. Hun kommer imidlertid med tre konkrete oppfordringer for fremtidig debatt:

- Religionskritikk bør ha en adressant i form av en konkret mottager av kritikken (en person, en institusjon eller en tekst).
- Den bør være saksorientert og tydelig.
- Den bør være saksorientert i form av å ha et uttalt mål om forbedring.

Døving setter deretter islamofobien opp mot de ovennevnte oppfordringene og hevder at den ”hopper bukk over [oppfordringene] og næres av generalisering og konspirasjon.”.

Den stuerene debatten

Den andre teksten som direkte omhandler islamofobi, er debattinnlegget *Den stuerene debatten* (10.08.2011), skrevet av Trine Skei Grande. Debattinnlegget er på sett og vis en kommentar til hennes egen kronikk *Stueren rasisme* (14.05.2011). Grande gjentar poenget om at ”vi må avvise gruppetenkningen, og behandle folk som individer.” (14.05.2011). Og at vi ”har akseptert en retorikk om muslimer som vi aldri ville ha tillatt når det gjelder andre minoriteter.” (10.08.2011). Grande tilbyr ikke en definisjon av islamofobi, men gjør likevel et forsøk på differensiere begrepet fra religionskritikk. Grande skriver at

”religionskritikk [er] en naturlig og vesentlig del av ethvert demokratisk samfunn. Kritiser gjerne islam, koranvers, imamer eller enkeltmuslimer. Men ikke hold én muslim ansvarlig for noe en annen muslim har sagt eller gjort.” (10.08.2011).

I god liberalistisk tradisjon avviser Grande kollektiv ansvarstilskriving, men ansvarliggjør heller individene. Blant de øvrige kategoritilhørende tekstene, er det spesielt ett moment man bør merke seg. Til tross for at islamofobi knyttes opp mot frykt for muslimer og rasisme, er likevel fraværet av islamofobidefinisjoner gjennomgående. Fraværet av begrepsforklaringer er en tydelig indikasjon på begrepsnormalisering: En hegemonisk begrepsforståelse kan med andre ord være etablert.

7.3 Islamisering

Fraværet av islamkritiske røster i islamiseringsdebatten er påtagelig i de første månedene etter 22/7. Våpenhviletilstanden er muligens ikke overraskende, tatt den kollektive stemningen i betraktning. Freden varer imidlertid ikke evig. Både islam-kritikk og frykt for islamisering kommer igjen klart til uttrykk utover høsten. Jeg vil i det følgende gå gjennom to debatter med fremtredende meningsmotsetninger.

Moralsk sensur

Den første teksten hvor vi kan identifisere en form for islamiseringsfrykt, er skrevet av redaktøren for det innvandrings- og islam-kritiske nettstedet HonestThinking.org, Ole Jørgen Anfindsen. Teksten faller innunder kronikksjangeren og bærer tittelen *Lærdom av terroren* (13.10.2011). Til tross for at Anfindsen lover ”å dempe retorikken”, er teksten likevel å betrakte som kontroversiell. Anfindsens mål med kronikken er å poengtere at terroristen, ”til tross for sin voldsforherligende ideologi og utopiske visjoner” (13.10.2011), hadde et poeng.

Anfindsen hovedargument er at ekkokammerteorien, tanken om at fraværet av motargumenter forsterker troen på egne argumenter, har noe for seg. Anfindsen overfører imidlertid ekkokammerteorien fra å gjelde lukkede internettfora, til å gjelde den offentlige samtale. Anfindsen overfører teorien med bakgrunn i at han hevder at enkelte holdninger ikke blir vektet like tungt som andre. Det er spesielt kritikk av multikulturalisme og innvandring han sikter mot.

Ikke overraskende møter Anfindsens kronikk en del motstand. Hadja Tajik påpeker, i kommentaren *Bør debattere realitetene*, en rekke problematiske forhold ved Anfindsens

kronikk og hevder at innlegget "[s]kjemmes av grunnleggende feilslutninger" (17.10.2011). Problemet til Anfinsen er, i følge Tajik, at han ikke evner å formidle et nyansert bilde av en kompleks situasjon. Tajik går samtidig langt i å antyde at Anfinsen formidler konspirasjonsteorier: "Det ville vært mer fruktbart om Anfinsen var med på diskutere realiteter [...] Det er her de nyttige debattene om det flerkulturelle Norge befinner seg, ikke i konspirasjonsteoriene." (17.10.2011).

Også Eivind Trædal er kritisk til Anfinsens kronikk. Trædal går imidlertid lengre enn Tajik i å avfeie Anfinsen som en illegitim stemme i den offentlige debatt. Trædal hevder at Anfinsens kronikk blir trykt ut av frykt hos Aftenpostens redaktører. En frykt for "[a]nklager om sensur og knebling av innvandringskritiske standpunkter [...]" (18.10.2011). Trædal er uenig med Anfinsen når det kommer til påstander om at innvandringskritiske stemmer blir kneblet i den offentlige debatten. Trædal forsvarer imidlertid bruken av moralske argumenter:

"Aggresjonen mot de «politisk korrekte» dreier seg i stor grad om ubehaget over å møtes med moralsk fordømmelse fra andre (jevnfør kommentatoren som var lei av å bli kalt rasist eller islamofob). Dette er forståelig. Fordømmelse er ubehagelig og som regel unødvendig. Mye er blitt sagt om å møte fremmedfrykt med fakta, men en debatt om mennesker og menneskegrupper og [sic!] krever også moralske argumenter." (18.10.2011)

Anfinsen responderer på kritikken gjennom debattinnlegget *Sannhet og demokrati* (31.10.2011). Tajiks kritikk blir avvist på bakgrunn av at Anfinsen hevder at hun bagatelliserer konsekvensene av økt innvandring. Til Trædal svarer Anfinsen at han "illustrerer ett av mine poenger" gjennom å bekrefte at enkelte meninger ikke hører hjemme i den offentlige debatt. Anfinsen utdyper:

"Problemet er ikke at innvandringskritikere ikke slipper til i mediene, men at våre argumenter ikke blir tatt alvorlige. Uansett hvor god dokumentasjon som legges frem blir man gjerne på en nedlatende og belærende måte fortalt at ens bekymring er ubegrunnet. Om man da ikke ties i hjel, eller blir forsøkt mobbet til taushet. Det er ikke slik man skaper konstruktive debatter, og det er ikke slik et demokrati skal fungere." (31.10.2011)

Sivilisasjonskrasj

Til tross for at Aftenposten publiserte flere islam-kritiske tekster i løpet av høsten 2011, er det likevel en tekst som skiller seg ut: Per-Willy Amundsens kronikk *Hvorfor jeg er kritisk til islam* (16.12.2011). Kronikken skiller seg ut fordi det er den første ikke-repliserende meningsyttringen hvor kritikk mot islam blir reist, uten at det på noen måte refereres til 22/7.

Kronikken er først og fremst en redegjørelse for hvorfor Per-Willy Amundsen er kritisk til islam. Utgangspunktet til Amundsen er at ”ideen om at alle mennesker har egenverdi, en rett til frihet og rom for personlig utfoldelse” og at han ”har tillit til byggverket vi kaller «Den vestlige sivilisasjon».” (16.12.2011). Foruten henvisninger til ”den muslimske verden[s]” sivilisasjonsnivå, som han sammenligner med ”vår middelalder”, er det verdispørsmål som preger kronikken.

Amundsen opplyser om at han ikke har noe mot muslimer, men at han er ”motstander av den delen av islam som utfordrer samfunnets sekulære verdier, om det så er demokrati, personlig frihet, pluralisme, ytringsfrihet likestilling, likeverd eller religiøs frihet.” (16.12.2011). Motstanden later imidlertid til å oppstå i møtet «Den vestlige sivilisasjon». Amundsen skriver at det er alvorlig ”når ledende politikere finner det opportunt å relativisere sekulære verdier for å tilfredsstille krav fra islams interesser – også omtalt som (snik)islamisering.” (16.12.2011).

Amundsens kronikk får respons gjennom debattinnlegget *En fundamental mistillit* (21.12.2011), hvor Ivan Kristoffersen oppsummerer kronikkens innhold på følgende måte: ”Problemet er ikke «terrorisme og selvmordsbombere» selv om det er «skremmende nok i seg selv». Problemet er at alle muslimer er «fundamentalister».” (21.12.2011). Kristoffersen fremmer en relativt hard kritikk av Amundsens kronikk, men mer oppsiktsvekkende er kanskje personkarakteristikken:

”Amundsen er en erfaren, politisk hykler som vil ha gammelt tankegods i ny innpakning. Han ender selv opp som «fundamentalist» i en bevegelse mange har fått

øynene opp for etter 22/7: En europeisk høyrepopulisme som blander innvandring, fremmedfrykt med en salig cocktail av skattelette og muslimhets.” (21.12.2011)

Til tross for en relativt krass kritikk, er det likevel måten Kristoffersen knytter Amundsens tankegods opp mot 22/7 man bør merke seg.

7.4 Terror

Til tross for at terrortematikk blir viet stor spalteplass i tiden etter 22/7, er islamistisk terror overraskende underrepresentert. I mitt materialet er det kun to tekster som tilfaller temakategorien terror. Begge er imidlertid skrevet i lys av 22/7, og begge vier høyreekstrem terror stor oppmerksomhet. Den kulturelle konteksten terror leses opp mot, ser ut til å være fundamentalt forandret. For å vise hvordan (islamistisk) terror blir omtalt etter 22/7, vil jeg gå gjennom de to kategoritilhørende tekstene.

Rasismen i Europa

Den første teksten er en kronikk skrevet av Torbjørn Jagland med tittelen *Rasismen i Europa* (28.07.2011). Kronikken ble trykt under en uke etter terrorangrepene, men bærer likevel frem store visjoner. Kronikken kan leses som en slags veiledning for hvordan vi som samfunn heretter bør utvikle oss. Hovedpoenget til Jagland er at vi må anerkjenne og akseptere at vi lever i et flerkulturelt samfunn. Kronikken havner likevel under terror-kategorien fordi argumentasjonen som leder opp mot hovedpoenget, bygger på at terrorisme ikke har noe med religion å gjøre.

Jagland mener at vi ”er nødt til å få et høyere bevissthetsnivå om hva terrorisme er, hvor den kommer fra og ikke minst hvordan vi omtaler den.” (28.07.2011). I lys av 22/7 mener Jagland at det er problematisk å sette religiøst fortegn på terror, med henvisning til en terrorists religiøse overbevisning. Jagland skriver: ”Etter dette bør det for eksempel bli helt slutt på å omtale terrorisme begått av muslimer som islamsk terrorisme.” (28.07.2011). Jagland er også svært kritisk til bruken av uttrykket ”radikal islam”. Bakgrunnen for at Jagland ønsker en slutt på denne assosierende språkførselen er:

”Når vi gjennom bruk av ord har knyttet islam til terrorisme, har vi polarisert debatten. Deretter følger den naturlige frykten for muslimer og islamisering. Dette rir nå Europa som en mare og er etter min mening den største indre trussel vi står overfor.” (28.07.2011).

Trusselen Jagland identifiserer kommer fra hele det fremmed-fryktende spekteret. Jagland trekker imidlertid opportunistiske politikere og en konfliktorientert presse som særlig ansvarlige. Jaglands foreslåtte løsning er vi må ”forandre vårt tankesett” når det kommer til flerkultur, slik at vi kan dra nytte av våre forskjeller.

Terrorforskning

Terrorkategoriens andre tekst er en kronikk skrevet av FFI-forsker Thomas Hegghammer med tittelen *Ensporet terrorforskning?* (09.08.2011). Hegghammers mål med kronikken er å oppklare misforståelser om norsk terrorforskning. Bakgrunnen for hvorfor Hegghammer finner en slik oppklaring nødvendig, er fordi flere har påpekt at norsk terrorforskning har fokusert for mye på jihadisme og for lite på høyreekstremisme.

Etter en redegjørelse av hva forskning generelt er, og terrorforskning spesielt, kommer Hegghammer med følgende påstand:

”Fokuset på radikale islamistgrupper er høyst velbegrunnet. Terrortrusselen fra Al-Qaida er ingen islamofobisk konstruksjon. [...] det [er] ubestridelig at jihadistene er den kategorien aktører som har vist størst vilje og evne til massevold mot vestlige sivile de siste ti årene.”

Hegghammer sier seg likevel enig i at forskning på høyreekstremisme bør vies større oppmerksomhet etter 22/7. Hegghammers konklusjon er imidlertid at trusselen ”fra militante islamister er upåvirket av Oslo-aksjonen. Om noe har Breivik bidratt til å øke den [...]” (09.08.2011).

8 Sammenligning T1/T2

8.1 Ytringsfrihet

Debatten rundt ytringsfrihet og ytringskultur fikk en markant oppsving etter 22/7. Ytringsfrihetskategorien gikk fra å være en av de minste i T1, til å bli den største i T2. Ytringsfrihetsrelatert tematikk ble løftet til toppen av dagsorden. Også kontekstuellet ser vi en definitiv endring: 22/7 overtar som referansepunkt for Rushdie og Muhammadkarikaturer. Rushdie og Muhammadkarikaturene går imidlertid ikke ut av vår kollektive kontekstuelle hukommelse, men blir i T2 tillagt betydelig mindre vekt.

Ved siden av kontekstuelle endringer, er debattens omfangsvekst kanskje den mest åpenbare endringen, men med vekst følger naturligvis også utvikling. I T1 beskrev jeg tre ulike diskurser: ytringsfrihetsfundamentalistdiskursen, hensynsdiskursen og verdighetsdiskursen. Ingen av disse diskursene lar seg direkte overføre til T2. Også på et annet område ser vi et påfallende endring: Spørsmål knyttet til ytringsfrihetens grenser er ikke lenger perifere i T2, men derimot helt sentrale. Denne endringen tyder på at den hegemoniske forståelsen av ytringsfrihet som en grenseløs rettighet, er under angrep.

Ytringsfrihetsfundamentalistdiskursen jeg beskriver i T1, kan til en viss grad både overføres til det jeg har referert til som Aftenpostens debattrammer²⁸ og til trykkokerdiskursen i T2. Forskjellene gjør imidlertid en direkteoverføring umulig. Den største forskjellen når det kommer til Aftenpostens debattrammer, er at ønsket om en anstendig debatt vies mer oppmerksomhet, enn ytringsfrihetsfundamentalistdiskursen i T1. For trykkokerdiskursen er det argumentene som later til å ha forandret seg: Argumentasjonen går fra å være prinsipiell i T1, til å bli løsningsorienterte i T2. Til tross for ulikhetene, ser både Aftenpostens debattrammer og trykkokerdiskursen fra T2 ut til å være videreutviklinger av T1s

²⁸ Det kan være verd å ha i mente at ytringsfrihetsfundamentalistdiskursen, som beskrevet i T1, baserer seg på Aftenpostens lederartikkel *Riktig dom* (05.02.2011). Muligheten for en direkteoverføring til det som i T2 ble omtalt som Aftenpostens debattrammer, ville derfor ha vært forventet.

ytringsfrihetsfundamentalistdiskurs, i betydningen av at man anser ytringsfrihet som en fundamental rettighet.

Hensynsdiskursen, som beskrevet i T1, baserer seg kun på én tekst og bærer i seg begrepet *hensyn* nettopp fordi det er hensynstaging Lillevolden (24.01.2011) ønsker at skal prege debatten. Argumentet til Lillevolden om at ytringsfrihet ikke bør ekvivalere krenkelsesfrihet, finner vi til en viss grad igjen i T2s begrensingsdiskurs. Begrensingsdiskursens tekster har imidlertid en mye mer spisset argumentasjon, som retter seg mot problemområder som først later til å ha blitt synlige etter 22/7. Hensynsdiskursen kan nok likevel betraktes som begrensingsdiskursens forløper. De kontekstuelle endringene 22/7 førte med seg, ser imidlertid ut til å ha hatt så stor innvirkning på hvordan debatten forløper seg, at forskjellene er større enn likhetene. Verdighetsdiskursen, som beskrevet ut fra Kalvøs tekst (28.08.2011), er ikke å finne igjen i T2.

8.2 Islamofobi

Det er mye som tyder på at islamofobibegrepets 22/7-koblinger, påvirket både bruk og forståelse av begrepet i T2. I motsetning til i T1, var det i T2 verken debatt rundt bruken eller forståelsen av islamofobibegrepet. Sett bort fra Døvings kronikk *Gjør deg kjent med islamofobien* (07.08.2011), blir islamofobibegrepet, i T2, konsekvent brukt uten henvisning til den omdiskuterte tvetydigheten vi så i T1. Fraværet av debatt, i denne sammenhengen, indikerer at en hegemonisk forståelse av islamofobibegrepet ser ut til å være etablert. Alternativt kan fraværet av henvisninger til begrepets tvetydige meningsbetydning, samt fraværet av tekster som er kritiske til bruken av begrepet i seg selv, indikere at koblingen til 22/7 sørget for en form for berøringsangst. En slik begrepsberøringsangst bygger imidlertid uansett oppunder forestillingen om at en hegemonisk begrepsforståelse er etablert.

Betydningsinnholdet i begrepet islamofobi, i T2, er i overveldende grad i overensstemmelse med betydningen de som brukte begrepet overfor andre i T1 tilla det. Den nå hegemoniske forståelsen av islamofobi innebærer, med bakgrunn i mitt materialet, for det første en frykt for muslimer og for det andre en rasisme rettet mot muslimer. Samtidig later det til å være av sentral betydning for de som bruker islamofobibegrepet at religionskritikk på ingen måte inkluderes i begrepet.

Til tross for at verken kritikere av begrepet eller personer begrepet blir brukt overfor, er å finne under temakategorien, kan vi likevel anta at konfliktene vi bevitnet i T1 fortsatt vedvarer. Oppsummert kan vi si at fraværet av disse stemmene ikke peker mot en oppnådd enighet, på tross av at en hegemonisk begrepsforståelse later til å være etablert, men heller mot at 22/7 kan ha tiet debatten i hjel.

8.3 Islamisering

En påtagelig ro hvilte over islamiseringsdebatten i de første månedene etter terroren. Fraværet av kritisk debatt rundt innvandring og islam i terrorens umiddelbare kjølvann, er imidlertid ikke særlig bemerkelsesverdig, tar man situasjonskonteksten i betraktning. Tilbakekomsten av kritisk debatt, er derimot verd å merke seg.

I T1 var islamiseringsdebatten i aller høyeste grad preget av steile fronter og polarisering. Med unntak av et svært begrenset antall tekster, ble debatten dominert av anti-islam-diskursen, og dens motpol anti-rasismediskursen. For T2 finner vi definitivt tegn til lignende tendenser mot slutten av året. Før den tid var det imidlertid stemmer, hittil ukjente for de fleste, som representerte den islam-kritiske linjen. Både Ole Jørgen Andfindsen og Peder Jensen, også kjent som Fjordmann, fikk publisert henholdsvis en kronikk og et lengere debattinnlegg, riktignok under temakategorien ytringsfrihet, i T2. Ser man bort fra Arne Tumyrs ultrakorte, oppklarende debattinnlegg, var det ingen tilsvarende ekstreme meningsbærere som kom på trykk i T1. Ekstreme meningsbærere på trykk til tross, er det likevel en annen tekst som fortjener vel så mye oppmerksomhet i T2.

Retorikken, argumentasjonen og henvisningene til fundamentale frihetsverdier vi finner i Per-Willy Amundsens kronikk *Hvorfor jeg er kritisk til islam* (16.12.2011), er påtagelig lik det vi fant i de islam-kritiske tekstene fra T1. Det vil være uproblematisk å innlemme Amundsens kronikk i anti-islam-diskursen, som beskrevet i T1. Det man følgelig må trekke ut av denne observasjonen er naturligvis at denne anti-islam-diskursen foreløpig ikke har gjennomgått en merkbar forandring, til tross for offentlige oppfordringer om en dempet retorikk. Det må ettertrykkelig noteres at dette er den første, og eneste, ikke-repliserende meningsytringen som ikke eksplisitt forholder seg til 22/7. Kronikkens respons kan derfor ha fremtidig innvirkning.

Responser, i form av motinnlegget *En fundamental mistillit* (Kristoffersen, 21.12.2011), kronikken genererte, bærer typiske trekk fra T1s anti-rasismediskurs, men bruker henvisninger til 22/7 aktivt i argumentasjonen. Hvilken betydning dette retoriske grepet vil ha, er det vanskelig for meg å spekulere i. Det vil imidlertid være interessant å se om man fortsatt bruker 22/7-forankret argumentasjon overfor meningsmotstandere også i 2014.

8.4 Terror

Ikke overraskende hadde terrorangrepene 22/7 innvirkning på terrordebatten i T2. Den mest omfangsrike terrordebatten i T2 faller imidlertid utenfor mitt materiale, ettersom den omhandler høyreekstrem terror og ikke islam- eller muslimrelatert terror. Det er likevel viktig å være klar over eksistensen av debatten om høyreekstrem terror, fordi den indikerer en fokusendring. Mye tyder på at denne fokusendringen svekket den antatte linken mellom islam og terror. Det er flere identifiserbare endringer i terrordebatten etter 22/7. Fraværet av debatt rundt islamistisk terrorisme, er imidlertid den mest påfallende endringen. Likevel er det endringen i hvordan koblingen mellom terror og islam ikke lenger blir tatt for gitt, som er mest relevant for mitt vedkommende.

I tre av de fem kategoritilhørende tekster i T1 blir det funnet nødvendig å opplyse om at ikke alle muslimer er terrorister. I alle tekstene understrekes det at den islamistiske terrortrusselen er reell og bør tas på alvor. Det blir i svært liten grad stilt spørsmålstegn ved den antatte koblingen mellom islam og terror. Tilknytningen mellom islam og terrorisme ser i T1 ut til å være udiskuterbar og derfor også hegemonisk. Implisitt later det til å være en form for enighet om at terrorisme på sett og vis er et islamsk fenomen. 22/7 sørget definitivt for å korrigere den oppfatningen.

Til tross for at det kun er to kategoritilhørende tekster i T2, er endringene likevel svært synlige. Det er tydelig at man ikke lenger skriver om terrorisme som et utelukkende islamsk fenomen. Terrorforsker Hegghammer er riktignok rett fram i sitt språk når han opplyser om at islamistisk terror fremdeles representerer den største trusselen, men han erkjenner samtidig behovet for å også rette søkelys mot høyreekstremer krefter. Torbjørn Jagland går lengere i å avvise forbindelsen mellom islam og terrorisme, når han forslår å slutte å assosiere terror med religion.

På tross av den relativt beskjedne terrordebatten i T2, er det likevel mye som tyder på at 22/7 ikke bare endret den allmenne oppfatning av islamistisk terror, men også av terrorisme generelt. Da det viste seg at 22/7-terrorens gjerningsmann ikke på noen måte representerte islamske interesser, ble den rådende oppfatningen av hva terror var fundamentalt rokket ved. Den kontekstuelle referanserammen bestående av 11. september, Madrid og London fikk et ikke-korresponderende tilskudd. Etter 22/7 var ikke terror bare islamsk.

9 Analyse T3

9.1 Ytringsfrihet

Omfanget av debatten om ytringsfrihet i T3, er ingen steds nær den prinsipielle debatten om ytringskultur og ytringsfrihetens grenser vi så i T2. Debatten i 22/7s kjølvann ser imidlertid ut til å spille en kontekstuell rolle overfor tekstene som skriver seg under ytringsfrihetskategorien i T3: Det er tydelig at ytringsfrihetens grenseløshet ikke lenger blir tatt for gitt. Med mål om å male et bilde som illustrer ytringsfrihetsdebattens omfangsrikhet og om å synliggjøre 22/7s innvirkning over temakategoriens tekster, vil jeg i det følgende gå igjennom de mest relevante ytringsfrihetsrelaterte temaene i T3: Ubaydullah Hussain-rettsakene og 22/7-relatert tematikk. Med tanke på Aftenpostens markante posisjonering overfor ytringsfrihetsrelaterte spørsmål i T1 og T2, vil det være naturlig og også her holde et øye med hvordan avisen uttaler seg.

Ubaydullah Hussain-rettsakene

Den beryktede Profetens Ummah-islamisten, Ubaydullah Hussain, sto i T3 ved to ikke-tilknyttede anledninger tiltalt for ytringsrelatert kriminalitet. I den første rettsaken var det trusler mot journalister han sto tiltalt for, i den andre var det spørsmålet om hvorvidt Hussain hadde oppfordret til terror, retten måtte ta stilling til. Med tanke på Aftenpostens engasjement i ytringsfrihetsrelatert tematikk, er det ikke overraskende at avisen, også i denne saken, holdt en høy profil.

Hussain I

Den første teksten som omhandler Hussains første rettsak er kommentaren *Fryktens sirkel* (01.02.2014), skrevet av Aftenpostens politiske redaktør, Harald Stanghelle. Kommentaren er skrevet i løpet av rettsaken og tar for seg grensen mellom ekstrem ytring og alvorlig trussel. I en kommenterende språkdrakt, oppsummerer Stanghelle problemkomplekset retten står overfor ved å stille spørsmålet: ”er det ytringer eller trusler når navngitte journalister i brutale ordelag advares mot følgene av oppegående og kritisk journalistikk?”. Uten forsøk på å ta

over rettens oppgave, slår Stanghelle fast at "[t]rusler mot journalister rammer på en helt spesiell måte et av vårt samfunns bærende prinsipper – ytringsfriheten."

Den andre teksten, lederartikkelen *En viktig dom* (08.02.2014), er skrevet etter Tingrettens domsavsigelse, hvor Hussain ble dømt for trusler mot journalister og hatefulle ytringer mot jøder. Lederartikkelen må leses som Aftenpostens refleksjoner rundt de bakenforliggende hensyn retten har tatt i forbindelse med domfellelsen. Lederartikkelen kan imidlertid også leses som en refleksjon av Aftenpostens mer overordnede standpunkt overfor ytringsfrihetens grenser. Aftenposten gjør det ettertrykkelig klart at de støtter dommen mot Hussain, fordi "[s]like trusler rammer det bærende samfunnsprinsipp som den som truer selv prøver å påberope seg, nemlig ytringsfriheten". Aftenposten slår også fast at "ytringsfriheten ikke er absolutt. Når tungtveiende hensyn taler for det, slår begrensningene inn."

Aftenpostens syn på ytringsfrihetens grenser blir ytterligere redegjort for i lederartikkelen *Nødvendig innsats mot hatkriminalitet* (31.08.2014), hvor politiets nye innsatsgruppe mot hatkriminalitet blir omtalt²⁹. Aftenposten stiller seg positiv til opprettelsen av gruppen og tilbyr i den sammenheng følgende refleksjoner: "Grensen mellom ytringer som beskyttes av ytringsfriheten, og ytringer som bryter med straffelovens bestemmelser om trusler, kan være vanskelige å trekke. Mange kan være utsatt for hatkriminalitet uten å være klar over det [...]" Aftenposten sikter her til en gemen usikkerhet rundt ytringsfrihetens juridiske rammebetingelser.

Hussain II

Årets andre rettsak mot Hussain kan sies å være like lite sort/hvit som den første. Hussain sitter på tiltalebenken, tiltalt for å indirekte ha oppfordret til terrorhandlinger, på bakgrunn av hans tidligere uttalte hyllest til allerede begåtte terrorhandlinger. Aftenpostens rettskommentator, Inge D. Hanssen, problematiserer, i kommentaren *Groteske uttalelser i Allahs navn* (24.09.2014), tiltalen mot Hussain ved å stille følgende spørsmål: "Kan uttalelsene samlet sett oppfattes som indirekte oppfordringer til straffbare handlinger, og er indirekte oppfordringer i så fall straffbare?". Hanssen kommer for øvrig med følgende

²⁹ Til tross for at lederartikkelen ikke direkte berører Hussain I-rettsaken, er den likevel verd å ta med her, fordi den overordnede tematikken overlapper hverandre.

bemerkning: ”En trussel, en oppfordring til en straffbar handling, vil alltid være rettet fremover i tid. Tiltalte gjør ikke annet enn å omtale handlinger som allerede har skjedd.”. Hanssen gir dermed tydelig uttrykk for sitt standpunkt i saken: Nemlig at det her ikke er snakk om trusler, men derimot betraktninger av historiske begivenheter.

Hanssen skriver en oppfølgingskommentar, *Lovlig ytring, eller...* (26.09.2014), noen dager senere, hvor han blant annet informerer om at aktor i saken hevder Hussains ytringer, samlet sett, kan betraktes som direkte oppfordringer til terrorhandlinger. Hussains ytringer kan dermed, i følge aktor i saken, ikke vernes av ytringsfriheten. Hanssen er forsiktig med å tilby egne betraktninger, men gir et stalltips om at saken mest sannsynlig vil havne i Høyesterett.

Den siste Hussain-relaterte teksten, lederartikkelen *Ytringsfriheten vant i retten* (04.10.2014), er skrevet etter Hussain ble frifunnet på alle punkter. Aftenposten er enig når Tingretten slår fast ”at ytringene er krenkende, men ikke utenfor ytringsfrihetens lovlige grenser.”. Aftenposten mener dommen er riktig fordi ”genuin frihet til å ytre seg også må inkludere ytringer vi misliker sterkt.”. Mot slutten av lederartikkelen kommer Aftenposten med en tilbakeskuende betraktning:

”Vi hadde den samme diskusjonen i forbindelse med 22. juli-terroren. Erkjennelsen er at tanker og ytringer kan bidra til handling, men tanker og ytringer kan ikke gjøres ansvarlige for handlinger. Det kan bare den som handler.”.

Aftenposten knytter her Hussains ytringer og Tingrettens behandling av disse opp mot den prinsipielle ytringsfrihetsdebatten vi observerte etter 22/7. Aftenposten befester med denne betraktningen sin posisjon i forsvaret av ytringsfriheten som et bærende samfunnsprinsipp.

22/7-relatert tematikk

22/7-referanser og henvisninger til ytringsfrihetsdebatten som fulgte i terrorens kjølvann, er fremtredende elementer i tekstene som skriver seg under ytringsfrihetskategorien i T3. Et eksempel finner vi i Jonas Gahr Støres debattinnlegg *Om holdning og handling* (02.09.2014) hvor han skriver:

”I de tre årene som har gått ser vi at det fortsatt er mange som ytrer seg i samme vendinger som gjerningsmannen. Det gjør dem ikke til terrorister. Men når de mest ytterliggående karakteristikk av «de andre» blir normalisert, kan det korte ned avstanden mellom holdning og handling. Det bør uroe oss.”

Støre rører her ved et av de store uenighetsmomentene vi så i ytringsfrihetsdebatten etter 22/7, nemlig forbindelsen mellom ord og handling. Som vi ser er Støre her til en viss grad i takt med Aftenpostens ovennevnte standpunkt. Støre grensedracting mellom ord og handling, er imidlertid både mer diffus og mer ansvarliggjørende enn Aftenpostens.

Et annet eksempel på hvordan 22/7 blir brukt som referansepunkt, finner vi i Aftenpostenkommentator Ingunn Øklands kommentar *Kritiser heller Gud enn Allah* (20.11.2014). Økland åpner kommentaren ved å stille spørsmålene: ”Hvor står ytringsfriheten i Norge etter karikaturstriden og 22/7. Er vi blitt mer forsiktige?”. Til tross for at kommentaren for øvrig omhandler en ytringsfrihetsrapport utgitt dagen i forveien, tilbyr likevel Økland en form for svar på sine innledende spørsmål:

”I Norge tror jeg [...] at terrorangrepet 22. juli bidro til å marginalisere den seriøse religionskritikken. Den ideologiske islamofobien hos terroristen og hans likesinnede har fått seriøse aktører til å skygge banen. De vil ikke bli slått i hartkorn med slike miljøer.”

Økland er langt fra alene om å antyde at flere ikke tør å flagge sine meninger offentlig i frykt for å bli satt i ekstremistenes bås. Arnt Folgerø er en av dem. Folgerø innleder sin kronikk *Selvsensuren har seiret* (13.12.2014) med følgende påstand: ”Det å undertrykke egne meninger i form av selvsensur er blitt så utbredt her i landet at det svekker demokratiet.”. Bekymringen Økland og Folgerø reiser, eller rettere sagt påpeker, er av fundamental karakter. Det er på ingen måte ytringsfrihetens juridiske grense som problematiseres, men derimot ytringsfrihetens moralske grense.

9.2 Islamofobi

Det er to aspekter ved islamofobikategorien i T3 som trer frem som særlig påfallende, det første er i hvor liten grad begrepet islamofobi debatteres og det andre er i hvor liten grad begrepet brukes. Til tross for begrepets tilsynelatende dalende popularitet, finner vi likevel eksempler hvor det blir brukt. Begrepet blir imidlertid brukt på en noe avvikende måte, sammenlignet med hva vi har sett tidligere. Det bør for øvrig noteres at selv om islamofobibegrepet er representert i fire tekster, blir det kun anvendt på en relevant måte i to av dem: Jeg vil i det følgende gå gjennom disse to tekstene.

Den første teksten er et kort debattinnlegg med tittelen *Legger lokk på andres tanker* (07.02.2014), skrevet av Einar Steffenak. Debattinnlegget er en kommentar til Per Fugellis angivelige uttalelse om at Norge er et feigt land. Steffenak sier seg helt enig med Fugelli, men den uttalte enigheten kan ikke ses på som mer enn et retorisk grep for å understreke et poeng. Poenget Steffenak fremmer er at Fugelli, og andre ”bedrevitere”, legger lokk på ”selvstendige tanker” når innvandringskritikere ”blir gitt en sykdom, de lider av en fobi, islamofobi.”. Steffenak berører her samme problematikk som vi så Økland og Folgerø var inne på under ytringsfrihetskategorien: nemlig hvordan enkelte meninger blir forsøkt undertrykt i den offentlige samtale.

I den andre teksten, debattinnlegget *Unngå islam* (30.07.2014) skrevet av Hallgrim Berg, blir islamofobibegrepet brukt på en noe alternativ måte. Berg refererer til en tekst skrevet av Øivind Østberg, hvor det hevdes at ”Aftenposten har islamofobi i tydningen berøringsangst.”. Berg sier seg enig i påstanden og hevder videre at ”Avisa er [...] ikkje åleine. Denne angsten er eit gjennomgåande trekk i norsk og europeisk presse.”. Berg baserer denne påstanden på sin egen observasjon om at islam ikke blir berørt når Midtøstenproblematikk blir diskutert i media: Implisitt ser det ut til at Berg gir islam skylden for Midtøstens problemer.

9.3 Islamisering

Islamiseringskategorien i T3 er både stor og tematisk variert. Den største kontekstuelle endringen siden T2, ser ut til å være at 22/7 har kommet litt på avstand. Dette har ført til islamiseringsrelatert tematikk, i aller høyeste grad, igjen er opp til debatt. Det er spesielt tre tema som blir debattert i T3: Det første er muslimske skoler, det andre er misforståelser

knyttet til ”islamske verdier” og det tredje dreier seg rundt Faten Mahdi og anti-IS-demonstrasjonen hun var med å arrangere, igangsatt av den nå kjente debattanten, Hege Storhaug. Jeg vil i det følgende gå gjennom hovedtrekkene i de respektive debattene.

Muslimske skoler

Debatten om muslimske skoler er å betrakte som svært lite konfliktfylt. Det er tre debattbidrag som tar for seg tematikken, en lederartikkel, en Si;D-tekst og et debattinnlegg. Alle tre innleggene stiller seg negative til muslimske skoler. Og i alle tre innleggene, blir negativiteten begrunnet med henvisninger til integreringsbekymringer. Prinsipielt stiller likevel verken Aftenposten (11.04.2014) eller Lykke Bjørnøy (06.08.2014) seg negativt overfor religiøse privatskoler, og er tydelige på at muslimske og kristne søknader må behandles likt. Likevel understrekes det at integreringshensyn bør veie tungt, når det er muslimer som søker. Tekstene skriver seg under en diskurs jeg tidligere ikke har vært direkte inne på, nemlig en integreringsdiskurs.

”Norge - et Mekka for muslimer!”

Overskriften er hentet fra Joacim Lunds kommentar med samme navn (07.06.2014). Lund tar i kommentaren for seg en liste, utarbeidet av forskere ved det amerikanske universitetet George Washington University, hvor verdens land blir rangert utfra hvor islamske de er. Listen tar utgangspunkt i et sett med, det forskerne anser som, islamske grunnverdier og rangerer verdens land så opp mot disse. Nyhetsverdien i denne saken ligger i at Norge oppnår en sjetteplass på denne listen, mens land med en muslimsk majoritetsbefolkning gjennomgående havner lang nede. Lund mener at denne listen ”for en gangs skyld” tilbyr ”et friskt blikk på muslimske verdier”, samtidig som han stadfester at ”islam har et omdømmeproblem i Norge.”. Poenget til Lund er at de muslimske grunnverdiene ikke nødvendigvis ligger så langt unna tradisjonelle vestlige verdier og at islams dårlige rykte derfor kan vær ufortjent. Lund avslutter kommentaren ved å oppfordre norske ikke-ekstreme muslimer til å ta tak i omdømmeproblematikken gjennom å ”sørge for å bli hørt”. Det Lund med andre ord gjør, er å oppfordre norske ikke-ekstreme muslimer til å kreve definisjonsmakt.

I debattinnlegget *Muslimene svikter Muhammed* (16.06.2014) tilbyr Adolph Denis Horn sine refleksjoner rundt den ovennevnte rangeringen. Horn mener at spørsmålet om hvor islamsk Norge er bør snus rundt, slik at man heller spør ”hvor kristent islam etter hvert er blitt?”. Horn er påpasselig med å påpeke at islams verdier ble bygger på et jødisk-kristent fundament. Horn hevder videre ”at islam svikter som humanistisk samfunnsbygger, skyldes at muslimene har sviktet det beste i Muhammeds lære der han bygger på de kristne verdier.”. Det kommer ikke tydelig frem hva disse kristne verdiene er, men Horn viser til at man finner dem igjen ”i for eksempel menneskerettighetene”. Det er vanskelig å identifisere Horns faktiske intensjon, men det er tydelig at han forsøker å hevde Vestens verdimeslige overlegenhet. Det må likevel nevnes at Horn aldri viser til hvilke deler ved det islamske verdisystemet han mener står i et underlegent forhold til de vestlige verdiene.

Et tredje debattbidrag som rører ved samme tema, når spaltene i form av debattinnlegget *Retten til å bestemme* (26.06.2014), skrevet av Walid Al-Kubaisi. Al-Kubaisis hovedfokus er imidlertid ikke direkte rettet mot verdispørsmålene de to andre debattantene tar for seg, men mot tilsynelatende mer snever hijab-problematikk. Al-Kubaisi gir honnør til Lund for en ”klok kommentar”, men ønsker å nyansere Lunds uttalelser om hvordan allmuen betrakter hijaben. For det første slår Al-Kubaisi fast at den hegemoniske forståelsen av hijaben, er at den er ”påbudt i islam” og for det andre at ”om man mener noe annet, om man kritiserer hijaben, er man anti-islam, islamofob eller bryter religionsfrihet som menneskerett.”. Det er ikke Al-Kubaisis Lund-referanse som er det mest relevante her, men måten hijaben blir trukket inn i en fundamental verdidebatt. Al-Kubaisis debattinnlegg må leses som en oppfordring til allmennheten om å betrakte hijaben med et åpnere sinn og anerkjenne at den ilegges ulike verdier og betydninger av de ulike folkene som bærer den. Debattinnlegget avsluttes med at Al-Kubaisi hevder at ”islam er mulighetenes religion og kan tolkes for å passe inn i demokratiet.”. Avslutningen resonerer godt med Lunds oppfordring om at ikke-ekstreme muslimer bør kreve spalteplass. Al-Kubaisis tjener her som eksempel på hvordan en fra innsiden gjør et forsøk på å utfordre en hegemonisk forståelse av et innarbeidet begrep (hijaben).

Hege Storhaug, Faten Mahdi og IS-demonstrasjonen

I T1 definerte Hege Storhaug på mange måter diskursen jeg plasserte i skjæringspunktet mellom en frihetsverdi- og anti-islam-diskurs. I T2 derimot var Storhaug og hennes organisasjon HRS nærmest sporløst forsvunnet fra den offentlige debattarenaen³⁰. I T3 later Storhaug til å ha gjenerobret sin posisjon som premissleverandør for islamiseringsdebatten. I Storhaugs første bidrag, et debattinnlegg titulert *Altfor få ser faresignalene* (21.01.2014) samskrevet med Lily Bandehy, benytter forfatterne seg av velkjent retorikk for å understreke farene ved økt radikaliserings blant unge muslimer. Debattinnlegget, i likhet med tidligere debattbidrag fra samme avsender, må leses som et forsvarsskrift for ”frihetsverdiene”, og som et angrep på ”ekstremislam, vår tids største ideologiske fare.”.

Storhaugs andre bidrag i T3s islamiseringsdebatt, er skrevet som et svar til lederartikkelen *Et feilslått oppgjør* (29.08.2014), hvor Aftenposten kritiserer Storhaug for å gå ”til frontalangrep på 19 år gamle Faten Mahdi Al-Hussaini [...]” i en tekst publisert HRS’ hjemmesider. Aftenposten er både svært skeptiske til at Storhaug kritiserer Al-Hussaini for å bære hijab, og for at hun ”[trumfer] gjennom sin egen, islam-fordømmende agenda på bekostning av en agenda som [handler] om bred mobilisering mot terror på tvers av religiøs tro og politisk overbevisning.”. Storhaug svarer Aftenposten, i debattinnlegget *Varslernes lodd* (30.08.2014), ved å vise til at Faten Mahdi tilhører en moské ”som er direkte styrt av skrekkegimmet Iran.”. Kritikken mot Faten Mahdi er på sett og vis ikke direkte rettet mot henne, men heller mot ”krefter som ideologisk forfører unge sjeler.”. Det er likevel ikke disse forførende kreftene ”med tilknytning til ekstremislam” Storhaug primært angriper i debattinnlegget, men Aftenposten og media generelt. Storhaug er tydelig på at hun ikke får ”drahjelp av hverken Aftenposten eller andre media til å avdekke og mobilisere mot den pågående verdiformørkelsen”. Storhaug hevder videre at media ”synes å være tilfreds så lenge fundamentalistene kun bruker ordet, og ikke tyr til vold.”. Storhaug gir for øvrig tydelig uttrykk for at hun er svært opprørt over at Aftenposten har en for liberal holdning overfor hijaben, ”det fremste symbolet på fremveksten av radikal islam”.

³⁰ Til tross for at Hege Storhaug hadde flere debattbidrag på trykk i T2, holdt hun en bevisst distanse til offentlighetens meningsutvekslende arena. Storhaugs bidrag var av oppklarende karakter, heller enn meningsbærende.

Til tross for at Storhaugs debattinnlegg (30.08.2014) ikke generer et eneste direkte motinnlegg, legger hun likevel premissene for den videre debatten. I debattinnleggets siste avsnitt kommer Storhaug med noe hun karakteriserer som en ”ny avsløring”, nemlig det at Faten Mahdi er formann i en organisasjon som heter Stand4Hussain. Storhaug hevder at Stand4Hussain er en organisasjon som ”på nettsiden sannislam.no promoterer avkapping av lemmer og drap i tråd med ayatollaenes ideologi.” ”Avsløringen” Storhaug kommer med, initierer en større debatt rundt organisasjonen Stand4Hussain og Sannislam.no. Stand4Hussain-debatten tilfører imidlertid den overordnede islamiseringsdebatten lite nytt og vil derfor ikke bli videre redegjort for.

9.4 Terror

Som følge av radikale kontekstuelle endringer i trusselbildet, skriver et bemerkelsesverdig høyt antall tekster seg under terrorkategorien i T3³¹. Endringen går kort og godt ut på at de norske etterretningstjenestene anser norske Syriafarere som en stadig økende terrortrussel overfor norske interesser, utover T3. Til tross for at terrordebatten i T3 er svært sammenvevet, er det likevel formålstjenlig, tatt det høye antall tekster i betraktning, å foreta en inndeling. Jeg har valgt å dele debatten inn i følgende deler: Vurderinger av det generelle trusselbildet; hvem er fremmedkrigerne og de hjemvendte Syriafarere og til sist radikalisering. Jeg vil i det følgende redegjøre for hovedtrekkene ved de tre ovennevnte delene. Avslutningsvis vil jeg gå gjennom hovedtrekkene fra Aftenpostens lederartikkel *Moderate planer mot ekstreme holdninger* (11.06.2014) og svaret den genererte.

Det generelle trusselbildet

Debatten om den generelle terrortrusselen mot Norge initieres med lederartikkelen *Et utfordrende trusselbilde for Norge* (25.02.2014), hvor Aftenposten gjengir hovedpunktene fra E-tjenestens åpne trusselvurdering. Blant annet slås det fast i lederartikkelen at ”militant islamisme utgjør i likhet med foregående år den alvorligste terrortrusselen mot Norge og norske interesser, i følge E-tjenesten.” Mer interessant er det imidlertid at det slås eksplisitt

³¹ Sammenlignet med antall terrorkategoritilhørende tekster i de øvrige tidsperiodene.

fast at norske Syriafarere ”representerer en økt terrortrussel mot Norge [...]”. Avslutningsvis oppfordrer Aftenposten til at ”forebyggende holdnings- og integreringsarbeid prioriteres”.

Det er flere tekster som utover våren tar opp den oppståtte terrortrusselen, likevel bringes lite nytt til torgs: Etterretningens trusselvurdering blir godtatt. Kjetil Stormark er imidlertid et unntak. Med Kronikken *Terrorens andre tiår* (0705.2014), benytter Stormark sin tildelte spalteplass til å minne om at PST også i 2011 anså høyre- og venstreekstreme miljøer som ufarlige. Stormarks poeng er at et overdrevent fokus på trusselen fra militante islamister, kan føre til at vi overser ”en ny Anders Behring Breivik”. Stormark gjentar poenget sitt i en ny kronikk, *Ekstremismens ansikt* (22.07.2014), hvor han skriver: ”Om ikke annet, bør sommeren 2011 stå som en grell påminnelse at det ikke bare er militante islamister som kan representere en trussel mot Norges sikkerhet”. Stormarks oppfordring til etterpåklokskap blir imidlertid ikke besvart. Og fokus rettes igjen mot militante islamister.

24. juli opplyste PST-sjef, Benedicte Bjørnland, det norske folk om at terrortrusselen mot riket er økt, og at beredskapen følgelig er hevet. Aftenposten tar tak i opplysningen på lederplass dagen etter og skriver at Bjørnland har rett i at den økende terrorfaren ”ikke kommer overraskende” (25.07.2014). Aftenposten benytter så anledningen til å slå ring om det norske tillitsamfunnet. Aftenposten kommer deretter med følgende oppfordring: ”Årvåkenheten overfor mulige terrorister må ikke slå over i en generell mistro til alt og alle som virker annerledes”. Implisitt later det til at Aftenposten forsøker å forebygge en heksejakt mot muslimer. Også i en oppfølgende lederartikkel, etter den heteste trusselen er kjølt noe ned, roser Aftenposten myndighetspersoner for å ha benyttet en retorikk som har ført til at man har unngått en situasjon som har ført til ”økt mistro mot muslimer flest.” (28.07.2014). Til tross for at terrortrusseldebatten fortsetter utover året, er det få nye perspektiver som åpenbarer seg. Foruten to lederartikler, hvor det fremkommer at Aftenposten ikke ønsker ”en «snikinnføring» av bevæpnet politi i Norge” (26.11.2014 og 19.12.2014), er det i stor grad de samme argumentene som går igjen.

Fremmedkrigerne

Hvordan de muslimske fremmedkrigerne omtales i den offentlige debatt, forteller noe om hva som forbindes med den overforstående terrortrusselen, ettersom etterretningen knytter

trusselen i så stor grad opp mot denne gruppen. De meningsbærende ytringer som tar opp spørsmål rundt hvem fremmedkrigerne er, later til å dele et felles problem: nettopp, slik Aftenpostenkommentator Per Anders Madsen skriver, at ”bakgrunnen til de ekstreme islamistene mangler fellestrekk.” (*Fremmedkrigerne blant oss*, 14.04.2014). Fraværet av homogenitet ser ut til å ha ført til at fremmedkrigerne unngår kategoriske beskrivelser. Et eksempel på hvordan det tilsynelatende hoppes bukk over det som på engelsk kalles *profiling*, finner vi i Petter Nesser og Anne Stenersens kronikk, *Flere terrorplaner vil bli gjennomført* (28.10.2014), hvor kronikørene hevder at ”vi står overfor et trusselbilde der taktikker blir mer varierte og aktørlandskapet mer sammensatt.”. Det som faktisk sies i den siterte setningen, er kort og godt at man ikke vet hvem som står bak terrortrusselen, utover at de tilhører en islamsk tro. Aftenpostens oppfordring om å unngå en heksejakt mot muslimer, fra ovenstående underkapittel, må ses i lys av denne erkjennelsen. Til tross for få fellesnevnerer hva gjelder bakgrunn, står likevel Harald Stanghelle uimotsagt når han i kommentaren «*Let ikke etter meg*» (13.12.2014), omtaler fremmedkrigerne som ”søkende og rastløs ungdom som finner livsmening i en kompromissløs kamp for bevegelser med et totalitært samfunn som mål.”. Vi kan følgelig foreløpig konkludere med at det eneste som kjennetegner og forbinder fremmedkrigerne, er at de er unge, radikaliserede muslimer av begge kjønn.

Radikalisering

Spørsmålet om hvorfor unge, norske muslimer lar seg verve til en tilsynelatende fremmed krig, geografisk langt unna, ser ut til å være av fundamental betydning for T3s terrordebatt. Både radikaliseringsprosessen i seg selv og potensielle preventive tiltak for å forhindre videre radikalisering, er blant de mest debatterte temaer i T3. Bakenfor ordene og mellom linjene dirrer imidlertid en gjennomtrengende frykt, en frykt for å skape frykt og for å stigmatisere en hel gruppe: nemlig de alminnelige muslimene. Denne frykten påpekes eksplisitt i Sylo Tarakus debattinnlegg *Mindre kritikk er ikke løsningen* (05.06.2014), som er et svar til Bushra Ishaqs debattinnlegg *Flere spørsmål om radikalisering* (02.06.2014), hvor Taraku skriver at

”kampen mot norsk rasisme og muslimhat er selvsagt viktig, men det er også kampen mot islamsk ekstremisme. Å antyde at muslimer blir ekstreme fordi nordmenn er

intolerante og at norske medier skaper fiendebilder mot muslimer, blir for enkelt og for lite konstruktivt.” (05.06.2014)

Taraku utviser en tydelig skepsis overfor det å frata ekstreme muslimer ansvar og underspille den faktiske trusselen de representerer. Taraku deler imidlertid enkelte av Ishaqs tanker rundt hva som kan være årsaken til at enkelte blir radikaliseret, men nyanserer bildet, når han skriver:

”Følelsen av å være marginalisert kan riktignok gjøre veien inn til ekstreme grupperinger kortere, men marginalisering er ikke alltid en ensidig prosess der en gruppe støtes ut av samfunnet. Marginalisering er også noe man velger selv gjennom å avvise sentrale verdier i samfunnet man bor i.” (05.06.2014)

Taraku tar på sett og vis fremmedkrigerne på alvor ved å holde dem selv ansvarlige for sine valg. Det må her noteres at Bushra Ishaq svarer på Tarakus kritikk, i debattinnlegget *Uten nyanser får ekstremistene rett* (12.06.2014), hvor hun opplyser om at hun ikke kjenner seg igjen i Tarakus fremstillinger av hennes meninger. Ishaq forsøker å illustrere sitt poeng om nyansenes viktighet ved å påpeke at ”ikke alle muslimer er terrorister, og ikke alle muslimer motarbeider frie ytringer. Om man forenkler og forsømmer nyansene, da gir man ekstremistene i begge ytterpunktene rett.” (12.06.2014). Ordvekslingen mellom Ishaq og Taraku er på sett og vis representativt for et relativt hyppig fenomen, nemlig at debattantene misforstår hverandre.

”Moderate planer mot ekstreme holdninger”

I forbindelse med lanseringen av justisdepartementets handlingsplan mot radikalisering og voldelig ekstremisme, skriver Aftenposten, i lederartikkelen *Moderate planer mot ekstreme holdninger* (11.06.2014), blant annet at den er ”kjemisk rensset for ordet muslim. 22. juli er ikke glemt, men bare så vidt nevnt. Begge deler vil opprøre noen, men bør forstås som vilje til ikke å stigmatisere.”. Dette eksemplifiserer T3s terrordebatt mest fremtredende utfordring, nemlig den vanskelige balansegangen mellom gruppestigmatisering og faktisk nyhetsformidling. Aftenposten minner ved lederartikkelens slutt om statsminister Erna Solbergs ord ”om at vi alle har et ansvar for å skape et samfunn der enhver kan føle

tilhørighet, blant annet ved å være bevisst på hvordan vi snakker til og om hverandre.”. Det som for øvrig bør bemerkes ved lederartikkelen er at Aftenposten oppfordrer regjeringen til å samarbeide med den konservative studentorganisasjonen Islam Net. En oppfordring som ikke går ubemerket hen.

Sylo Tarku skriver, i debattinnlegget *Feil å alliere seg med Islam Net* (12.06.2014), at Aftenpostens oppfordring ”ikke bare [er] fryktelig naiv, men også som et slag i ansiktet for oss som har pekt på Islam Net som en del av problemet [...]”. Tarku henviser deretter til Lars Gule, Shoaib Sultan og Linda Alzaghari for å undergrave Islam Nets legitimitet. På bakgrunn av ovennevnte kilder, tilbyr Tarku sin egen analyse: ”[Islam Net] er en del av et radikalt miljø som legitimerer ekstreme holdninger. Dessuten kan de fungere som et springbrett for militante ekstremister.”. Tarku uttrykker til slutt en form for oppgitthet når han skriver: ”Det sier noe om hvilke utfordringer vi står overfor i kampen mot reaksjonære krefter, når en må begynne med å fortelle Aftenposten at det ikke er slike krefter Regjeringen bør alliere seg med.”.

10 Sammenligning T2/T3

10.1 Ytringsfrihet

Fra T1 til T2 gikk den største diskursive endringen ut på at ytringsfriheten, i sin absolutte form ikke lenger ble tatt for gitt. Kontekstuelt fikk 22/7 en definerende rolle som premissleverandør overfor ytringsfrihetsdebatten. Til tross for den temporære distansen mellom T2 og T3, ser det likevel ut til at endringene til en viss grad har vedvart over tid. Før jeg går nærmere inn på den generelle sammenligningen, vil jeg ta for meg utviklingen i Aftenpostens syn på ytringsfrihet og debattkultur.

Gjennom både kommentarer og lederartikler, er Aftenposten ytringsfrihetsdebattenes desidert største bidragsyter. Aftenpostens veldig engasjement i ytringsrelaterte spørsmål gjør det mulig å si noe om hvordan avisen syn på ytringsfrihet og debattkultur har utviklet seg. Etter 22/7 understrekte Aftenposten viktigheten av at den offentlige samtale bør føres innenfor siviliserte rammer. Oppfordringen til en verdig debatt, gikk imidlertid aldri på bekostning av Aftenpostens forsvar av ytringsfriheten som en fundamental rettighet. Riktignok ble ytringsfrihetens grenser så vidt nevnt, og følgelig anerkjent, men Aftenposten gjorde få forsøk i T2 på å stipulere dem. I T3, derimot, slår Aftenposten eksplisitt fast at ytringsfriheten ikke er absolutt: Grensene blir trukket ved direkte trusler. Vi ser også at oppfordringer til et mer respektfullt debattklima unnlates i T3. I alle de tre tidsperiodene, om enn noe nedtonet i T2, kommer det frem at Aftenposten setter retten til å ytre foran vernet mot å bli krenket. Det er ingenting som tyder på at Aftenposten endret syn på ytringsfrihet og debattkultur. Fokus og argumentasjon har imidlertid utviklet seg i takt med diskursive trender. Fundamentalt for avisen ligger imidlertid troen på ytringsfriheten som bærende samfunnsprinsipp.

I sammenligningen mellom T1 til T2 ble det redegjort for hvordan de ulike diskursene forandret seg. Forandringene var av et slikt omfang at diskursene ble døpt om. Trykkokerdiskursen og begrensingsdiskursen ble imidlertid omtalt som videreutviklinger av henholdsvis ytringsfrihetsfundamentalistdiskursen og hensynsdiskursen. Are Kalvøs mellomposisjon, verdighetsdiskursen, fra T1, hvor det oppfordres til bruk av et sivilisert språk i den offentlige samtale uten henvisninger til ytringsfrihetens grenser, ble derimot ikke

viet oppmerksomhet i T1/T2-sammenligningen. Kalvøs oppfordring om en mer verdig debatt, er likevel noe som går i igjen i en rekke tekster, men aldri uten at spørsmål om grenser samtidig blir berørt.

Tekstene som faller innunder ytringsfrihetskategorien i T3 korresponderer i så liten grad med de alt etablerte diskursene fra T1 og T2, at en videreføring vanskelig lar seg gjennomføre. Sett fra et sammenlignende perspektiv, er det likevel flere momenter det er verd å merke seg. Vi ser at referanser til ytringsfrihetsdebatten som fulgte 22/7 er fremtredende i en rekke tekster i T3. T2s ytringsfrihetsdebatt ser i T3 ut til å spille en viktigere kontekstuell rolle, enn for eksempel Salman Rushdie-affæren og Muhammed-karikaturkonflikten. Det er særlig to 22/7-relaterte tema som går igjen. For det første, ser vi at det ofte henvises til T2s debatt rundt forholdet mellom ord og handling. Og for det andre gjentas bekymringen for at 22/7 kan ha kneblet en fruktbar islam-debatt.

10.2 Islamofobi

Jeg antydet i T1/T2-sammenligningen at en hegemonisk forståelse av islamofobibegrepet så ut til å være etablert: Islamofobi var frykt for, eller rasisme rettet mot muslimer, og måtte for all del ikke forveksles med religionskritikk. Hvorvidt islamofobidebattens innsovning var relatert til kontekstuelle endringer som en følge av 22/7 eller om debattantene rett og slett var ferdig snakket, er det vanskelig å si noe om. Det som imidlertid er sikkert, er at det verken pågikk en debatt rundt islamofobibegrepets betydning i T2 eller i T3. Det er derfor verd å bemerke at islamofobibegrepet benyttes på svært ulike måter i T2 og T3.

Sett bort fra Cora Alexa Døvings kronikk (07.08.2011) som hadde islamofobidefinering som hovedanliggende, ble islamofobibegrepet i T2 brukt på en lite kritisk måte: Begrepsrefleksjon og nyanseformildning var utelatt fra så å si alle de kategoritilhørende tekstene. I T2 ble islamofobibegrepet kort og godt brukt for å beskrive personer med islamfiendtlige holdninger. I T3, derimot, brukes begrepet svært annerledes. I den ene av de to omtalte tekstene i T3, tas det tak i islamofobibegrepets etymologi, hvor argumentet går ut på at bruken av begrepet islamofobi sykelliggjør islamskeptikere og med det kveler en sunn og frisk debatt. I den andre teksten brukes islamofobibegrepet i sammenheng med at det hevdes at Aftenposten lider av en berøringsangst i forbindelse med islamrelaterte spørsmål.

Det er ingen tvil om at betydningen som tillegges begrepet islamofobi i T3, skiller seg dramatisk fra betydningen begrepet ble assosiert med i T2. Det er likevel svært utfordrende å by på en årsaksforklaring for betydningsforandringen begrepet har blitt utsatt for. En mulig forklaring kan vi imidlertid finne om vi gløtter tilbake på den diskursive inndelingen jeg foretok for bruk av islamofobibegrepet i T1. Tekstene i T2 har nemlig tilfelles at islamofobibegrepet utelukkende benyttes overfor meningsmotstandere. Tekstene i T3, på sin side, benytter begrepet på en måte som ikke passer inn i den ovennevnte inndelingen fra T1. Følgelig kan vi si at endringen ikke representerer en diskursiv endring, ettersom tekstene skriver seg under ulike diskurser. Den tilsynelatende betydningsforandringen kan derimot betraktes som en manifestasjon av islamofobibegrepets mangfoldige og tvetydige bruksområde.

10.3 Islamisering

I sammenligningen mellom T1 og T2 kom det frem at anti-islamdiskursen, diskursen hvor man angriper islam gjennom å forsvare et sett med frihetsverdier, ikke var vesentlig forandret etter 22/7. Sett bort fra 22/7-henvisninger, var fraværet av endring også påfallende for anti-rasismediskursen. Etter terrorangrepet tok det imidlertid nesten et halvt år før andre enn ekstremt ytterliggående stemmer våget å tre inn i debattarenaen og fremme islamkritikk.

Det er særlig tre momenter ved islamiseringsdebatten i T3, jeg finner verd å bemerke. For det første, i forbindelse med opprettelsen av muslimske privatskoler, ser vi at integreringshensyn blir brukt som alenestående argument. Dette er første gangen, i mitt materiale, at en debatt innenfor islamiseringskategorien utelukkende beveger seg innenfor en ren integreringsdiskurs.

For det andre, og kanskje mest interessant fra et sammenlignende perspektiv, ser vi for første gang en verdidebatt som verken initieres eller domineres av uttalte islamkritikere. Strengt talt er det første gang, i mitt materialet, at verdier debatteres utenfor rammene av enten anti-islamdiskursen eller anti-rasismediskursen. Dette kan tyde på at verdidebatten er i bevegelse i en mer konstruktiv retning, bort fra den tidligere polariserte tilstanden vi bevitnet i T1 og T2.

Det tredje momentet som bør bemerkes er at islamkritiske debattbidrag i svært liten grad blir møtt med motinnlegg, og får dermed stå uimotsagt. Sett bort fra Aftenpostens kritikk av Hege Storhaug i lederartikkel *Et feilslått oppgjør* (29.08.2014), er det ingen tekster som faller innunder anti-rasismediskursen. Dette betyr følgelig at vi kan konstatere at 22/7, i *mitt* materialet, ikke blir brukt som referanse i forbindelse med å gi tilsvar på islamkritikk, slik vi så eksempler på i T2.

De islamkritiske debattbidragene i T3 lar seg tilnærmet uproblematisk plassere under anti-islamdiskursen, som beskrevet i T1. Det er imidlertid to mindre bemerkninger som bør gjøres. For det første ser vi at henvisninger til de såkalte ”frihetsverdiene”, ikke følges opp med en redegjørelse av hva disse ”frihetsverdiene” er. Dette tyder på at de som skriver seg under anti-islamdiskursen forventer at leseren forstår hva som menes med ”frihetsverdiene”. Herredømme over ”frihetsverdi”-definisjonen er følgelig å betrakte som oppnådd. For det andre, av mer kuriøs karakter, kan det se ut til at begrepet ”ekstremislam” er på vei inn i det islamkritiserende vokabularet.

10.4 Terror

22/7s innvirkningen på terrordebatten, manifesterte seg i T2 først og fremst gjennom fraværet av debatt. Kun to tekster ble inkludert i T2s terrorkategori. Foruten det labre antall kategoritilhørende tekster, var den definitivt største endringen fra T1 at terrorisme i T2 ikke lenger ble sett på som et eksklusivt islamsk fenomen: Etter 22/7 ble fokus overført fra islamistisk terror til høyreekstrem terror. Den kontekstuelle referanserammen terrorrelatert tematikk ble sett i lys av, fikk et tilskudd som ikke korresponderte med den tidligere hegemoniske forståelsen av hva terror var, nemlig islamsk.

22/7 inngår definitivt som en del av en felles kontekstuell referanseramme også i T3. Økt terrortrussel, som følge av norske muslimers deltagelse i Syria-konflikten, står imidlertid bak en radikal kontekstuell endring: En endring som har ført til at 22/7s kontekstuelle betydning er betraktelig forringet. Til tross for en fundamentalt forskjellig situasjonskontekst, er likevel sammenligningspotensialet til stede.

Det er flere av endringene vi så fra T1 til T2 som til en viss grad ser ut til å ha stått imot tidens tann. Et betydelig moment i den forbindelse ser vi i at varheten overfor gruppestigmatisering videreføres fra T2 til T3. Varheten kommer til uttrykk gjennom en forsiktighet rundt det å ansvarliggjøre en hel gruppe mennesker for handlinger enkeltindivider enten har begått eller vil kunne komme til å begå i fremtiden. Selv om Torbjørn Jaglands oppfordring om å kutte navlestrenger mellom religion og terror i liten grad blir fulgt opp, tyder mye på at lærdom fra 22/7 likevel har blitt ekstrahert: stereotypologisering begrenser, heller enn belyser sakskomplekser. Sammenlignet med T1, er terrordebatten i T3 mindre sort/hvit og mindre polarisert.

Selv om vi kan spore enkelte videreføringer fra T2, er det likevel ikke til å stikke under en stol at det er forandringene som er mest påfallende. Det er spesielt to momenter som her bør nevnes. For det første, i motsetning til i T2, oppnår høyreekstrem terror marginal oppmerksomhet i T3. For det andre er islamistisk terror faktisk oppe til debatt, og det i svært stort omfang.

11 Konklusjon

11.1 Konklusjon T1/T2

Før jeg systematisk presenterer mine funn fra T1/T2-sammenligningen, vil jeg gjenta mitt første forskningsspørsmål:

Hvordan endret debatten om a) ytringsfrihet, b) islamofobi, c) islamisering og d) terror seg fra T1 (1. januar 2011-22. juli 2011) til T2 (22. juli 2011-31. desember 2011)?

a) Ytringsfrihet:

Den mest fremtredende endringen vi bevitner fra T1 til T2, var definitivt den dramatiske økningen av oppmerksomhet viet ytringsfrihetsrelaterte tema³². Kontekstuellt ser vi at 22/7 overtar som referanse, fremfor Rushdie og karikaturtegninger³³. Det betyr på ingen måte at Rushdie og karikaturtegninger går ut som kollektiv kontekstuell referanse, men de mister mye av sin tidligere signifikans. Når det kommer til den hegemoniske forståelsen av ytringsfrihet som en grenseløs rettighet, slik vi så klare tegn til i T1, ser vi i T2 at ytringsfrihets grenser i mye større grad blir utfordret. Tekster som berører ytringsfrihetens juridiske, så vel som moralske grense, er svært fremtredende i T2. Som en følge av økt fokus på ytringsfrihetens grenser, vies generell debattkultur stor oppmerksomhet³⁴. Aftenposten er i denne sammenheng en meget sentral aktør og kommer med ettertrykkelige oppfordringer om en respektfull og anstendig debatt, hvor fokus rettes mot sak, heller enn mot person. Det er imidlertid ingenting som tyder på at Aftenposten viker fra sin tidligere uttalte holdning overfor ytringsfriheten: Nemlig at vi her snakker om en fundamental rettighet og et sentralt samfunnsprinsipp.

³² Tekster tilhørende ytringsfrihetskategorien gikk fra fem i T1 til 27 i T2.

³³ Den kontekstuelle forandringen må ses i sammenheng med den kollektive stemningen som rådet i etterkant av terroren: Se oppgavens innledning.

³⁴ Det er her snakk om det jeg tidligere har omtalt som meta-debatten.

b) Islamofobi:

Det er først og fremst to endringer i islamofobikategorien vi bør bemerke: For det første blir begrepet islamofobi brukt i betydelig mindre grad i T2, sammenlignet med T1. For det andre ser vi at begrepets betydning ikke debatteres, eller redegjøres for i T2³⁵. Fraværet av kamp rundt islamofobibegrepets betydningsinnhold, kan tyde på at en hegemonisk forståelse er etablert: Frykt for, eller rasisme rettet mot muslimer.

c) Islamisering:

Debatter som berører temaene islamisering, islamisme og/eller verdier, verken initieres eller domineres av uttalte islam-kritikere i T2, i like stor grad som i T1. Anti-islam-diskursen, som beskrevet i T1, er i mye mindre grad tilstede i T2, men i det tilfellet den lar seg observere, er det imidlertid lite forandring å spore. Det samme kan i stor grad sies å gjelde for anti-rasismediskursen. Generelt vil et være mulig å hevde at debatten i T2 later til å være både mildere og mindre polarisert, til tross for at ytterliggående islam-motstandere, hittil ukjente personer for de fleste, blir tildelt spalteplass.

d) Terror

Det er mye som tyder på at 22/7 hadde særdeles stor innvirkning på T2s terrordebatt. For det første var islamistisk terror i marginal grad oppe til debatt i T2. I den grad det i det hele tatt ble nevnt, var det alltid en relasjon til høyreekstrem terror. Den drastiske fokusendringen førte til at linken mellom terror og islam, som i T1 ble tatt for gitt, i stor grad ble visket ut i T2.

11.2 I lys av tidligere forskning

I lys av tidligere forskning, som er redegjort for i kapittel to, er det flere av mine funn som ikke kommer overraskende. Dette til tross for at forskningen ikke er direkte sammenlignbar, ettersom studieområdene ikke fullstendig samsvarer, verken tematisk, temporært eller med tanke på materialutvalg. Tematisk er den største forskjellen mellom mitt arbeide og den tidligere forskningen, at jeg eksplisitt forholder meg til islam-relatert debatt, mens den

³⁵ Sett bort fra Cora Alexa Døvings kronikk *Gjør deg kjent med islamofobien* (07.08.2011), som omhandler nettopp islamofobidefinering.

tidligere forskningen, i stor grad, tar for seg en noe mer overordnet innvandringsdebatt. Temporært er det en del variasjon i den tidligere forskningen, men et sammenlignende perspektiv, med fokus på før og etter 22/7, er i stor grad til stede. Den tidligere forskningen har som regel hatt et større kildetilfang, enn meg. Alt i alt, er det likevel store likheter.

Om debattutviklingen generelt fra T1 til T2, er de mest fremtredende funnene i den tidligere forskningen:

- 1) Mindre fokus på innvandring.
- 2) Høylytte kritikere inntar en mer defensiv rolle.
- 3) Mindre opphetet debatt.
- 4) Ytterliggående stemmer, som tidligere ikke har sluppet til, vies spalteplass.
- 5) Økt fokus på debattkultur.

Sett opp mine funn, er det et slående samsvar å spore. Når det kommer til punkt 1 og 2, faller dette noe utenfor mitt nedslagsområde. Fra et parallelt perspektiv, ser vi imidlertid at det, i mitt materiale er mindre intens islamiseringsdebatt og at høylytte islam-kritikere er mindre synligere. Når det kommer til punkt 3, 4 og 5 kan vi bruke beskrivelsen absolutt samsvar.

11.3 Konklusjon T2/T3

Før jeg systematisk presenterer mine funn fra T2/T3-sammenligningen, vil jeg gjenta mitt andre forskningsspørsmål:

Hvordan endret debatten om a) ytringsfrihet, b) islamofobi, c) islamisering og d) terror seg fra T2 (22. juli 2011-31. desember 2011) til T3 (1. januar 2014-31. desember 2014)?

a) Ytringsfrihet:

Omfanget av debatt rundt ytringsfrihetsrelatert tematikk er i T3 betydelig redusert, sammenlignet med T2. 22/7 spiller fortsatt en viktig kontekstuell rolle overfor ytringsfrihetsdebatten i T3. Vel så fremtredende som direkte 22/7-referanser, er imidlertid henvisninger til ytringsfrihetsdebatten som fulgte i terrorens kjølvann. Debatt rundt

ytringsfrihetens grenser, begrenser seg i T3 til hvor grensen går: Debatten handler med andre ord ikke om hvorvidt ytringsfriheten omfattes av en grense eller ikke. Oppfordringer om en mer respektfull og anstendig debatt, er i mindre grad synlig i T3. Bekymringer for at enkelte sensitive tema, da spesielt religionskritikk, ikke blir debattert i frykt for å bli stemplet som rasist er imidlertid i stor grad til stede. Aftenposten fortsetter å være en betydelig aktør³⁶, men oppfordrer i mindre grad til en anstendig debatt i T3: Fokus er igjen rettet mot forsvar ytringsfrihet som en fundamental rettighet og et bærende samfunnsprinsipp.

b) Islamofobi:

Den begrensede bruken av begrepet islamofobi fortsetter i T3. Mitt materialutvalg gjør det imidlertid umulig å slå fast hvorvidt den foreslåtte hegemoniske forståelsen fra T2 er videreført. Svært alternativt begrepsbruk, kan imidlertid tolkes i retning av opposisjon mot en hegemonisk begrepsforståelse.

c) Islamisering:

Debatter som berører temaene islamisering, islamisme og/eller verdier i T3, har definitivt utviklet seg siden T2. Utviklingen går i retning av at debatten later til å være mer variert, med tanke på tema, og mer nyansert, med tanke på innhold. Anti-islamdiskursen ser imidlertid ut til å være relativt uforandret. Anti-rasismediskursen er i liten grad representert, henvisninger til 22/7 finner for øvrig overhode ikke sted under islamiseringskategorien i T3. Til tross for variasjon og nyanser, sørger økt tilstedeværelse av islam-kritiske debattbidrag for at den milde og upolariserte debatten vi observerte i T2 ikke er videreført. Ytterliggående islam-motstandere blir for øvrig ikke viet spalteplass i T3, slik vi så eksempler på i T2. Det er imidlertid tre konkrete endringer man bør merke seg: For det første ser vi for første gang eksempler på tekster som beveger seg innenfor en ren integreringsdiskurs; for det andre lar en verdidebatt seg observere, for første gang ikke initiert av en uttalt islam-kritiker; og for det tredje ser vi at islam-kritiske debattbidrag vies lite oppmerksomhet, i form av motsvar.

c) Terror

Som en følge av kontekstuelle endringer, kan vi i T3 observere en markant økning i tekster som tar for seg islamistisk terror, sammenlignet med T2. Samtidig ser vi i en nedgang i

³⁶ Halvparten av de 16 tekstene som skriver seg under ytringsfrihetskategorien i T3, er enten lederartikler eller kommentarer skrevet av Aftenpostens egne kommentatorer.

oppmerksomhet rettet mot høyreekstrem terror³⁷. I lys av kontekstuelle endringer i form av islamistisk motivert terroranslag, eller forsøk på terroranslag i Norges umiddelbare nabolag, samt fremmedkrigere, ser det ut til at linken mellom islam og terror igjen er opprettet. Islams eksklusive bånd til terror, slik vi så i T1, er imidlertid ikke tilstede. En økt årvåkenhet overfor det å ikke stigmatisere grupper lar seg også observere.

11.4 Oppsummerende bemerkninger

Avslutningsvis føler jeg meg komfortabel med å slå fast at 22/7 definitivt har hatt kontekstuell innvirkning over islam-debatten, både på kort og lengre sikt. En del av 22/7s betydning har riktignok svunnet med tiden. Men ønsket om en mer anstendig og saksorientert debatt lar seg fremdeles observere. Også overfor den allmenne oppfattelsen av hva terrorisme er, har 22/7 spilt en rolle. Til tross for et økt fokus på islamistisk terrorisme, som følge av fremmedkrigere og Syria-farere, står fortsatt 22/7 som en grim påminnelse om terrorens mange ansikter. Når det kommer til islamiseringsdebatten er imidlertid 22/7s innvirkning mindre synlig: Det lave konfliktnivået vi observerte i terrorens umiddelbare kjølvann, vedvarte i liten grad over tid³⁸.

11.5 Videre forskning

Med det ene øye akteranskuende mot oppgaven, og med det andre rettet forut mot den evige horisont, reiser det seg tre spørsmål jeg gjerne skulle ha sett besvart: 1) I hvilken grad påvirket 22/7 følelsen av nasjonal identitet og tilhørighet, hos både muslimer og ikke-

³⁷ Høyreekstrem terror, som selvstendig fenomen, faller som kjent utenfor mitt materiale. Det jeg her henviser til, er høyreekstrem terror i forbindelse med, eller i forhold til islamistisk terror.

³⁸ Sagt med andre ord, med et språk inspirert av medielogikken, som redegjort for i kapittel tre, kan det se ut til at kravet om *konflikt* ble noe nedtonet i 22/7s umiddelbare ettertid. Øvrige nyhetskriterier ble imidlertid i stor grad oppfylt. Det mindre konfliktorienterte debattklima som preget det offentlige ordskifte i T2, kan derimot ikke sies å ha vedvart over tid: I T3 ser vi at oppmerksomhet igjen rettes mot VISAKs siste ledd: *Konflikt*.

muslimer?³⁹ 2) Aktøranalyse: Hvem slipper til i debatten? Endret aktørrepresentasjonen seg etter 22/7, og i hvilken grad har eventuelle endringer vedvart over tid? 3) På hvilken måte skiller den Aftenposten-tilrettelagte debatten seg fra tematisk tilsvarende debatter i andre trykte riksmidia? Jeg håper disse tre spørsmålene vil kunne tjene som inspirasjon for videre forskning.

³⁹ En diskursanalyse av norsk islam-debatt, representerer ikke nødvendigvis her den beste fremgangsmåten.

Litteraturliste

- Aghagolzadeh, Ferdows, and Reza Kheirabadi. 2012. "Discursive Review of Galtung and Ruge's News Factors in Iranian Newspapers." *Theory and Practice in Language Studies* 2 (5):989-994.
- Andersson, Mette. 2012. "The debate about multicultural Norway before and after 22 July 2011." *Identities: Global Studies in Culture and Power* 19 (4):418-427.
- Bangstad, Sindre. 2012. "Failing to Protect Minorities Against Racist and/or Discriminatory Speech?: The Case of Norway and § 135(a) of The Norwegian General Penal Code." *Nordic Journal of Human Rights* 30 (4):483-514.
- Bangstad, Sindre. 2013. "Inclusion and exclusion in the mediated public sphere: the case of Norway and its Muslims." *Social Anthropology/Anthropologie Sociale* 21 (3):356-370.
- Bangstad, Sindre. 2014. "The weight of words: the freedom of expression debate in Norway." *Race and Class* 55 (4):8-28.
- Bangstad, Sindre, and Arne Johan Vetlesen. 2011. "Ytringsfrihet og ytringsansvar." *Nytt Norsk Tidsskrift* 28 (4):334-346.
- Beyer, Audun, and Tine Ustad Figenschou. 2014a. "The Limits of the Debate: How the Oslo Terror Shook the Norwegian Immigration Debate." *The International Journal of Press/Politics* 19 (4):430-452.
- Beyer, Audun, and Tine Ustad Figenschou. 2014b. "Elitene, minoritetene og mediene: Definisjonsmakt i norsk innvandringsdebatt." *Tidsskrift for samfunnsforskning* 55 (1):23-53.
- Bjerke, Paul, Turid Øvrebø, and Svein Brurås. 2012. "Nyheter og nyhetsproduksjon." In *Nyhetsvurderinger: på innsiden i fem redaksjoner*, edited by Svein Brurås, 16-34. Kristiansand: IL-forlaget.
- Brurås, Svein, and Gunnhild Ring Olsen. 2012. "Innledning " In *Nyhetsvurderinger: på innsiden i fem redaksjoner*, edited by Svein Brurås. Kristiansand: IJ-forlaget.
- Carle, Robert. 2013. "Anders Breivik and the death of free speech in Norway." *Springer Science+Business Media* 50 (4):395-401.
- Døving, Cora Alexa, and Siv Ellen Kraft. 2013. *Religion i pressen*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Eide, E., M. Kjølstad, and A Naper. 2013. "After the 22 July terror in Norway: Media debates on freedom of expression and multiculturalism." *Nordic Journal of Migration Research* 3 (4):187-196.
- Farbrot, Audun 2013. *Forskingskommunikasjon: Praktisk håndbok for forskere og kommunikasjonsrådgivere*. Latvia: Cappelen Damm.
- Galtung, Johan, and Mari Holmboe Ruge. 1965. "The Structure of foreign News." *Journal of Peace Research* 2 (1):64-90.
- Hagtvet, Bernt. 27.07.2007. "En pressens elegantier." *Aftenposten*.
- Hågvar, Yngve Benestad 2007. *Å forstå avisa: Innføring i praktisk presseanalyse*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Jørgensen, Marianne Winther, and Louise Phillips. 1999. *Diskursanalyse som teori og metode* Gylling: Roskilde Universitetsforlag.
- Lundby, Knut. 2013. "Cora Alexa Døving og Siv Ellen Kraft: Religion i pressen." *Norsk medietidsskrift* 20 (03):275-277.
- Neumann, Iver B. 2001. *Mening, materialitet, makt: En innføring i diskursanalyse*. Polen: Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS.
- Olsen, Torjer A. 2006. "Diskursanalyse i religionsvitenskapen " In *Metode i religionsvitenskap* edited by Siv Ellen Kraft and Richard J. Natvik, 51-72. Norge: Pax forlag.
- Rieber-Mohn, Georg Fredrik. 2012. "Ytringsfrihet og ytringsansvar." *Nytt Norsk Tidsskrift* 29 (1):118-119.
- Roksvold, Thore. 1997. "Riss av norske avisers sjangerhistorie." In *Avissjangerer over tid*, edited by Thore Roksvold, 9-108. Sarpsborg: Institutt for journalistikk.
- Roppen, Johannes. 1997. "Den norske aviskronikken." In *Avissjangerer over tid*, edited by Thore Roksvold, 213-221. Sarpsborg: Institutt for journalistikk.
- Shipley, David. 01.02.2004. "And Now a Word From Op-Ed." *The New York Times*.
- Stokke, Christian. 2012. "A Multicultural society in the making. How Norwegian Muslims challenge a white nation." PhD, Department of Social Anthropology, Norwegian University of Science and Technology.
- Stordalen, Terje. 2015. "The Trail of Roses." In *The Formative Past and the Formation of the future: Collective Remembering and Identity Formation*, edited by Terje Stordalen and Saphinaz-Amal Naguib. Oslo: Novus Press.
- Åmås, Knut Olav. 24.02.2008. "Å skrive kommentarer." *Aftenposten*.

Vedlegg 1: Oversikt over materialet T1

#	Tittel	Sjanger	Tema	Forfatter	Dato
1	Akademikermafiaens ideologi	Debattinnlegg	Terror	Arnt Folgerø	04.01.2011
2	En stigende uro	Kronikk	Islamisering	Hege Storhaug	06.01.2011
3	Hetefulle ord	Debattinnlegg	Islamisering	Rolf Melheim	08.01.2011
4	Hatets år	Kommentar	Islamisering	Kari Helene Partapuoli og Rune Berglund Steen	10.01.2011
5	Skremmende mangel på religionsfrihet	Kommentar	Terror	Espen Ottosen	10.01.2011
6	Lidenskap for frihet	Debattinnlegg	Islamisering	Hege Storhaug	12.01.2011
7	Rom for alle stemmer	Kronikk	Terror	Sara Azmeh Rasmussen og Mohammad Usman Rana	16.01.2011
8	Krenkelsestyranniet	Kronikk	Islamofobi	Asle Toje	20.01.2011
9	Lidenskap, ikke hat	Debattinnlegg	Islamisering	John Brungot	23.01.2011
10	Foraktens språk	Kronikk	Ytringsfrihet	Stein Lillevolden	24.01.2011
11	Islamkritikk	Debattinnlegg	Islamisering	Arne Tumyr	31.01.2011
12	Vår fornuft og følelse	Kommentar	Annet	Dag Hareide	01.02.2011
13	Kan ikke sidestilles	Debattinnlegg	Islamofobi	Inge Eidsvåg	01.02.2011
14	Signaler som ikke kan overses	Debattinnlegg	Islamisering	Hege Storhaug	01.02.2011
15	Oljeplattformen Norge	Kronikk	Annet	Thomas Hylland Eriksen og Iver B. Neumann	01.02.2011
16	Fatwaer for Europas kvinner	Kommentar	Annet	Inger Anne Olsen	02.02.2011
17	Ikke min karakteristikk	Debattinnlegg	Islamofobi	Sindre Bangstad	02.02.2011
18	Riktig dom	Leder	Ytringsfrihet	Leder	05.02.2011
19	Rettighetskamp	Leder	Annet	Leder	06.02.2011
20	Terror kan bekjempes	Debattinnlegg	Terror	Abid Q. Raja	06.01.2011
21	Islam under press i Europa	Debattinnlegg	Annet	Cecilie Endresen	10.02.2011
22	Råtne egg og parfyme	Kronikk	Annet	Sara Azmeh Rasmussen	12.02.2011
23	Mer enn religion	SI ;D	Islamisering	Jente (18)	17.02.2011
24	Den ensomme terrorist	Kommentar	Terror	Inge D. Hanssen	01.03.2011
25	Ut av hundre års ensomhet	Kommentar	Annet	Shabana Rehman Gaarder	14.03.2011
26	Religioner for fred	Kronikk	Annet	Gunnar Stålsett	03.04.2011
27	Drapene i Afghanistan	Leder	Annet	Leder	03.04.2011
28	En seier for ytringsfriheten – tross alt	Kommentar	Ytringsfrihet	Per Kristian Haugen	07.04.2011
29	Fanatikere, ekstremister og annen galskap	SI ;D	Annet	Mads A. Danielsen	07.04.2011

30	Renspikket anti-integreringsarbeid	Debattinnlegg	Islamisering	Hege Storhaug og Hilde Mildtstue	14.04.2011
31	Dialog ikke falsk propaganda	Debattinnlegg	Islamisering	Fahad Qureshi	15.04.2011
32	Udemokratiske pietister	Kommentar	Islamisering	Inger Anne Olsen	16.04.2011
33	Selvopplyllende profetier om islamfrykt	Kommentar	Islamofobi	Ingunn Økland	20.04.2011
34	Gud på timeplanen	Si ;D	Annet	Johanna Stokke	23.04.2011
35	Muslimers gode hjelper	Si ;D	Annet	Sarah Selaihi	26.04.2011
36	De farlige ordene og den tomme stolen	Kommentar	Annet	Knut Olav Åmås	27.04.2011
37	Genialt forbud	Si ;D	Islamisering	Gutt (13)	27.04.2011
38	Vanskelig kulturkræsj	Si ;D	Annet	Jente (15)	27.04.2011
39	Stueren rasisme	Kronikk	Islamofobi	Trine Skei Grande	14.05.2011
40	Captain America og den svarte prins	Debattinnlegg	Annet	Jahn Otto Johansen	15.05.2011
41	Verdens varslere	Kommentar	Annet	Shabana Rehman Gaarder	16.05.2011
42	Venstrevridd logikk	Debattinnlegg	Islamofobi	Ronnie Johanson	18.05.2011
43	Stueren verdikapitulasjon	Debattinnlegg	Islamisering	Christian Tybring-Gjedde	27.05.2011
44	Dumdum Boys og islam - ein analyse	Kommentar	Ytringsfrihet	Are Kalvø	28.05.2011
45	En modig person	Debattinnlegg	Annet	Åse Haugstvedt	29.05.2011
46	Få Arjemandi hjem!	Debattinnlegg	Annet	Ellen Krystad og Hedvig Skonhoft Johannesen	06.06.2011
47	Uenighet, men ikke hat og intoleranse	Kommentar	Annet	Bushra Ishaq	15.06.2011
48	En fatwa om homofili	Kommentar	Annet	Inger Anne Olsen	24.06.2011
49	Ytringsfrihet under press	Debattinnlegg	Ytringsfrihet	Tina Shagufta Kornmo, Nefise Ozkal Lorentzen og Shakil Rehman	25.06.2011
50	Ein stri VG-demokrat	Kommentar	Islamisering	Harald Stanghelle	11.07.2011

Vedlegg 2: Oversikt over materialet T2

#	Tittel	Sjanger	Tema	Forfatter	Dato
1	Han er ingen fremmed	Kommentar	Annet	Per Anders Madsen	24.07.2011
2	«Dette er som et stort åpent sår, og vi velger selv hvordan vi vil lege... det»	Annet	Annet	DIV.	24.07.2011
3	Manifest for borgerkrig	Kronikk	Annet	Bjørn Stærk	25.07.2011
4	Hva gikk så galt?	Kommentar	Annet	Jørgen Lorentzen	25.07.2011
5	En selverklært korsfarer	Kommentar	Annet	Harald Stanghelle	25.07.2011
6	Selv Motsigelser	Si ;D	Annet	Andreas Bjørnbekk	26.07.2011
7	Norge etter terroren	Kronikk	Annet	Kristian Berg Harpviken	26.07.2011
8	Ingen hevn i våre gater	Kommentar	Annet	Inger Anne Olsen	27.07.2011
9	Det gir ingen ro	Debattinnlegg	Annet	Lars Saabye Christensen	28.07.2011
10	Feil mann til feil tid	Debattinnlegg	Annet	Øyvind Lønna	28.07.2011
11	Rasismen i Europa	Kronikk	Terror	Thorbjørn Jagland	28.07.2011
12	Debatt preget av gjensidig respekt	Leder	Ytringsfrihet	Leder	29.07.2011
13	Fra potet til uhyre	Kommentar	Annet	Shabana Rehman Gaarder	29.07.2011
14	Vi mobiliserer	Kommentar	Annet	Kjell Magne Bondevik	30.07.2011
15	Vern om ytringsfriheten, nå!	debattinnlegg	Ytringsfrihet	Helge Lurås	30.07.2011
16	Krevende ytringer	Kommentar	Ytringsfrihet	Per Anders Madsen	30.07.2011
17	Med eller uten ekstremistens velsignelse	Kronikk	Annet	Mustafa Can	31.07.2011
18	Tanker som ikke tåler dagens lys	Leder	Ytringsfrihet	Leder	31.07.2011
19	Spekulasjoner og rasisme	Si ;D	Annet	Anita (18)	01.08.2011
20	En muslimsk prøvelse	Kommentar	Annet	Anne Inger Olsen	01.08.2011
21	Individets frihet	Kronikk	Annet	Thomas Hylland Eriksen	01.08.2011
22	Terrorister iblant oss	Si ;D	Annet	Marianne Bjerke	02.08.2011
23	Under radaren	Kronikk	Islamisering	Olav Elgvin	03.08.2011
24	Hvilke ideer dreper?	Kronikk	Annet	Aage Borchgrevink	04.08.2011
25	Samling i midten	Kommentar	Ytringsfrihet	Shoaib Sultan	07.08.2011
26	Gjør deg kjent med islamofobien	Kronikk	Islamofobi	Cora Alexa Døving	07.08.2011
27	Plikt til å hjelpe	Debattinnlegg	Annet	Ingeborg Vardøen	08.08.2011

28	Ensporet terrorforskning	Kronikk	Terror	Thomas Hegghammer	09.08.2011
29	Den stuerene debatten	Debattinnlegg	Islamofobi	Trine Skei Grande	10.08.2011
30	Steg mot mer åpenhet	Kommentar	Ytringsfrihet	Eirik Bergesen	11.08.2011
31	Det er mitt valg	Si ;D	Annet	Madeleine Elisabeth Angelsen	11.08.2011
32	En moralsk plikt	Kommentar	Ytringsfrihet	Jacob McHangama	12.08.2011
33	Standhaftighet om norske moskeer	Debattinnlegg	Islamisering	Jens Brun-Pedersen	14.08.2011
34	Plassen i rampelyset	Kommentar	Annet	Per Anders Madsen	15.08.2011
35	Hva var det jeg sa?	Kommentar	Annet	Abid Q. Raja	15.08.2011
36	Fordømmelseshierarkiet	Kronikk	Ytringsfrihet	Alexandra Irene Larsen	15.08.2011
37	Ikke-beklagende beklagelse	Debattinnlegg	Ytringsfrihet	Hadia Tajik	16.08.2011
38	Sorgens mangfoldige rom	Kommentar	Annet	Dag Kullerud	16.08.2011
39	Vi kan ikke rangere rasisme	Debattinnlegg	Islamofobi	Trine Skei Grande	16.08.2011
40	Retorikk i terrors tid	Leder	Ytringsfrihet	Leder	17.08.2011
41	Riktig fokus nå?	Debattinnlegg	Islamisering	Hege Storhaug	17.08.2011
42	Religion i en tung tid	Kronikk	Annet	Helga Haugland Byfuglien og Jens-Petter Johnsen	17.08.2011
43	Dystre blikk på Norge	Kommentar	Annet	Ulf Andenæs	17.08.2011
44	Grov forenkling	Kronikk	Islamofobi	Jorun Sem Fure	18.08.2011
45	Et Europa uten bøker	Debattinnlegg	Annet	Mazdak Shafieian	20.08.2011
46	Ja takk, begge deler	Si ;D	Annet	Mina K. Jørgensen	21.08.2011
47	Uakseptable ytringer	Kronikk	Ytringsfrihet	Arne Johan Vetlesen, Bushra Ishaq, Sindre Bangstad og Thomas Hylland Eriksen	22.08.2011
48	Resirkulert antirasisme	Debattinnlegg	Islamofobi	Øyvind Foss	25.08.2011
49	Undergraver positiv debatt	Debattinnlegg	Ytringsfrihet	Alexandra Irene Larsen	25.08.2011
50	Eit nytt offentlegheitsideal?	Debattinnlegg	Ytringsfrihet	Silje Aambø Langvatn	28.08.2011
51	Sitatfusk	Debattinnlegg	Ytringsfrihet	Sindre Bangstad	29.08.2011
52	Konspirasjonsteorieneffekt	Kommentar	Annet	Mohammad Usman Rana	29.08.2011
53	Ideene som dreper	Kommentar	Annet	Ulf Andenæs	30.08.2011
54	Politisert nestekjærighet	Kronikk	Annet	Sara Azmeh Rasmussen	31.08.2011
55	Straffer ikke det straffbare	Debattinnlegg	Ytringsfrihet	Arne Johan Vetlesen, Bushra Ishaq, Sindre Bangstad og Thomas Hylland Eriksen	31.08.2011
56	De tause studentene	Kronikk	Ytringsfrihet	Per Anders Torvik Langerød	07.09.2011

57	Terroristene mislyktes	Debattinnlegg	Annet	Barry White	11.09.2011
58	Fabrikkert frykt	Kommentar	Islamisering	Mala Wang-Naveen	16.09.2011
59	Det norske selvbedraget	Kommentar	Annet	Harald Stanghelle	17.09.2011
60	Grenseløs islamofobi	Kommentar	Islamofobi	Bushra Ishaq	20.09.2011
61	Litteraturens utbredt pike	Kommentar	Annet	Shabana Rehman Gaarder	23.09.2011
62	Vi må ikke styres av frykt og selvsensur	Debattinnlegg	Ytringsfrihet	Geirr Lystrup	24.09.2011
63	Ja til økt innvandring	Kronikk	Annet	Inge Tvedten	24.09.2011
64	Den tredje bølgen	Debattinnlegg	Islamofobi	Øyvind Strømmen	27.09.2011
65	Korstog mot hellig krig	Kronikk	Islamofobi	Marius Timmann Mjaaland	28.09.2011
66	En moské til forargelse	Kommentar	Annet	Inger Anne Olsen	29.09.2011
67	Ikke shariadomstoler i Norge	Debattinnlegg	Islamisering	Tor Langbach	29.09.2011
68	Trollene sprekker ikke	Kronikk	Ytringsfrihet	Fredrikk Gierløff	03.10.2011
69	Brød, dadler og humanisme	Kommentar	Annet	Sara Azmeh Rasmussen	04.10.2011
70	Knallhard marxistisk kritikk av islam	Kommentar	Islamisering	Espen Ottosen	05.10.2011
71	Film til feil tid	Si ;D	Ytringsfrihet	Thea Tveter Lysvik	13.10.2011
72	Lærdom av terroren	Kronikk	Islamisering	Ole Jørgen Anfindsen	13.10.2011
73	Når muslimer og kristne slåss	Kommentar	Annet	Ulf Andenæs	14.10.2011
74	Bør debattere realitetene	Kommentar	Islamisering	Hadia Tajik	17.10.2011
75	Et vanlig land	Debattinnlegg	Annet	Pål Veiden	17.10.2011
76	Frykter sensurpåstander	Debattinnlegg	Islamisering	Eivind Trædal	18.10.2011
77	Velferdsstatens pasifiserende virkning	Kommentar	Annet	Geir Lundestad	21.10.2011
78	Lyden i samfunnet	Kronikk	Annet	Jan Inge Reilstad	23.10.2011
79	Rettsstaten etter 22/7	Debattinnlegg	Ytringsfrihet	Peder Jensen	24.10.2011
80	Fnyser ikke av dialog	Debattinnlegg	Islamisering	Hege Storhaug	26.10.2011
81	Krigsretorikkens ansvar	Kronikk	Ytringsfrihet	Raymond Johansen	30.10.2011
82	Sannhet og demokrati	Debattinnlegg	Islamisering	Ole Jørgen Anfindsen	31.10.2011
83	Tro eller ikke tro, det er saken	Kommentar	Annet	Inger Anne Olsen	06.11.2011
84	Taxitur med åpne dører	Debattinnlegg	Annet	Ahmed Fawad Ashraf	21.11.2011
85	Ingen frihet uten ansvar	Debattinnlegg	Ytringsfrihet	Eskil Pedersen	24.11.2011
86	Vær rund i kantene	Debattinnlegg	Annet	Bjørn Stærk	25.11.2011
87	Mindre openheit, mindre demokrati	Debattinnlegg	Ytringsfrihet	Sveinung Rotevatn	28.11.2011
88	En ny innsikt reiser seg	Debattinnlegg	Ytringsfrihet	Jørgen Sandemose	30.11.2011
89	Tro, håp og klimarettferdighet	Debattinnlegg	Annet	Jens-Petter Johnsen	01.12.2011
90	Debatten om debatten 140 tegn	Annet	Ytringsfrihet	Div.	01.12.2011

91	Vi trenger åpenhet og debatt	Kommentar	Annet	Hilde Haugsgjerd	03.12.2011
92	Syv punkter om det nye Norge	Kommentar	Ytringsfrihet	Knut Olav Åmås	03.12.2011
93	Uakseptabel sjikane mot Tybring-Gjedde	Leder	Ytringsfrihet	Leder	07.12.2011
94	Hvorfor jeg er kritisk til islam	Kronikk	Islamisering	Per-Willy Amundsen	16.12.2011
95	Ikke til å forstå	Debattinnlegg	Annet	Runar Iversen	21.12.2011
96	En fundamental mistillit	Debattinnlegg	Islamisering	Ivan Kristoffersen	21.12.2011
97	Seremonimester for en tung tid	Kommentar	Annet	Hilde Sandvik og Knut Olav Åmås	24.12.2011
98	Kampen mot rasisme må vinnes hver dag	Leder	Annet	Leder	28.12.2011

Vedlegg 3: Oversikt over materialet T3

#	Tittel	Sjanger	Tema	Forfatter	Dato
1	Impulser fra Toronto	Kommentar	Annet	Muhammad Usman Rana	05.01.2014
2	Altfor få ser faresignalene	Debattinnlegg	Islamisering	Hege Storhaug og Lily Bandehy	21.01.2014
3	Fryktens sirkel	Kommentar	Ytringsfrihet	Harald Stanghelle	01.02.2014
4	Heia Listhaug!	Kronikk	Annet	Andreas Viestad	04.02.2014
5	Øl og svin på jobben	Kommentar	Islamisering	Inger Anne Olsen	07.02.2014
6	Legger lokk på andres tanker	Debattinnlegg	Islamofobi	Einar Steffenak	07.02.2014
7	En viktig dom	Leder	Ytringsfrihet	Leder	08.02.2014
8	Er alle med på grunnlovsfeiringen?	Si;D	Ytringsfrihet	Odin Rustad	10.02.2014
9	Flerkulturell suksess	Si;D	Annet	Ingvild Hardal	11.02.2014
10	Flerspråklighet er en styrke	Debattinnlegg	Annet	Gulay Kutal	19.02.2014
11	Et utfordrende trusselbilde for Norge	Leder	Terror	Leder	25.02.2014
12	Europa og islams utfordring	Kronikk	Islamisering	Anouar Majid	01.03.2014
13	Gi henne statsstipend!	Kronikk	Annet	Anders Solli Sal	13.03.2014
14	«Alle muslimske jenter blir jo undertrykt»	Si;D	Islamisering	Ingrid Brustad	18.03.2014
15	Ikke kirkens fag i skolen	Debattinnlegg	Annet	Torbjørn Røe Isaksen	04.04.2014
16	Ikke et nytt religionsfag	Debattinnlegg	Annet	Anders Tyvand	06.04.2014
17	Fordommer fra fortiden	Debattinnlegg	Islamofobi	Suzanne Aabel	10.04.2014
18	En blindvei for frustrerte følelser	Kronikk	Annet	Anne Sender	11.04.2014
19	Religiøse skoler og integreringshensyn	Leder	Islamisering	Leder	11.04.2014
20	Nei til muslimsk skole!	Si;D	Islamisering	(19)	12.04.2014
21	Fremmedkrigerne blant oss	Kommentar	Terror	Per Anders Madsen	14.04.2014
22	Trange båser for innvandreres litteratur	Kronikk	Annet	Gyrid Gunnes	15.04.2014
23	Den utbredte ekstremisten	Debattinnlegg	Ytringsfrihet	Muhammad Usman Rana	25.04.2014
24	Danskene kjører på	Kommentar	Ytringsfrihet	Ingunn Økland	26.04.2014
25	Falsk Jihad	Kommentar	Terror	Muhammed Usman Rana	04.05.2014
26	Radikaliseringen ingen tar opp	Debattinnlegg	Terror	Morad Jarodi	06.05.2014
27	Halalslakt og jihadkrigere	Kommentar	Terror	Inger Anne Olsen	06.05.2014
28	Syria - ditt pass til paradiset	Debattinnlegg	Terror	Isra Zariat	07.05.2014
29	Var overskriften et tilfeldig uhell?	Debattinnlegg	Terror	Hans Olav Fekjær	07.05.2014
30	Terrorens andre tiår	Kronikk	Terror	Kjetil Stormark	07.05.2014

31	Mer religion er ikke løsningen	Debattinnlegg	Terror	Azin Tadjini	08.05.2014
32	Ekstremistene må ikke få definere islam	Debattinnlegg	Terror	Muhammad Usman Rana	13.05.2014
33	Vi trenger et Sosialistisk Mannsparti	Debattinnlegg	Annet	Mimir Kristjansson	14.05.2014
34	I tog for tillit og mangfold	Kronikk	Annet	Per Fugelli	16.05.2014
35	Ekstremisme er et politisk problem	Debattinnlegg	Annet	Azin Tadjini	19.05.2014
36	Makkverket i Frognerparken	Kronikk	Annet	Birame Diouf	28.05.2014
37	Flere spørsmål om radikaliserings	Debattinnlegg	Terror	Bushra Ishaq	02.06.2014
38	Mindre kritikk er ikke løsningen	Debattinnlegg	Terror	Sylo Taraku	05.06.2014
39	Rasisme tilhører ikke historien	Kronikk	Annet	Mohamed Ali Fadlabi og Lars Cuzner	07.06.2014
40	Norge - et Mekka for muslimer!	Kommentar	Islamisering	Joacim Lund	07.06.2014
41	Moderate planer mot ekstreme holdninger	Leder	Terror	Leder	11.06.2014
42	Feil å alliere seg med Islam Net	Debattinnlegg	Terror	Sylo Taraku	12.06.2014
43	Uten nyanser får ekstremistene rett	Debattinnlegg	Terror	Bushra Ishaq	12.06.2014
44	Den irakske statens eksistens er truet	Leder	Annet	Leder	14.06.2014
45	Radikalisering: Tilhørighet er nøkkelen	Debattinnlegg	Terror	Solveig Horne	14.06.2014
46	Muslimene svikter Muhammed	Debattinnlegg	Islamisering	Adolph Denis Horn	16.06.2014
47	Retten til å bestemme	Debattinnlegg	Islamisering	Walid Al-Kubaisi	26.06.2014
48	Elsk din neste	Kommentar	Islamisering	Joacim Lund	29.06.2014
49	Ekstremfastens utfordringer	Kommentar	Annet	Inger Anne Olsen	30.06.2014
50	Spoilerekstremistene	Debattinnlegg	Annet	Anne Sender	07.07.2014
51	Opphavet til det vonde	Debattinnlegg	Annet	Hallgrim Berg	15.07.2014
52	Ekstremismens ansikt	Kronikk	Terror	Kjetil Stormark	22.07.2014
53	Er palestinere likeverdige mennesker	Debattinnlegg	Annet	Gada Azam	23.07.2014
54	En utfordring for det norske tillitssamfunnet	Leder	Terror	Leder	25.07.2014
55	Muslim, islamist, terrorist?	Kommentar	Islamisering	Inger Anne Olsen	26.07.2014
56	Niqab og davidstjerne	Kronikk	Annet	Gunnar Skirbekk	27.07.2014
57	Trusselvurdering uten tydelig trussel	Leder	Terror	Leder	28.07.2014
58	Unngå islam?	Debattinnlegg	Islamofobi	Hallgrim Berg	30.07.2014
59	Hvordan stanse fremmedkrigere	Kommentar	Terror	Alf Ole Ask	31.07.2014
60	Husk å leve!	Si;D	Terror	Dennis Bjørtvet Torkelsen	31.07.2014
61	Israel ønsker fred	Si;D	Annet	Marie Louise Bergene Holm	01.08.2014

62	Annerledes enn andre skoler	Debattinnlegg	Islamisering	Lykke Bjørnøy	06.08.2014
63	Jødene og jeg	Debattinnlegg	Annet	Mimir Kristjansson	06.08.2014
64	Hatet reiser verden rundt	Kommentar	Islamofobi	Joacim Lund	08.08.2014
65	Ukløkt niqabforbud	Kommentar	Islamisering	Muhammed Usman Rana	13.08.2014
66	Er islamister farlige?	Debattinnlegg	Islamisering	Stig S. Frøland	13.08.2014
67	Spøkelseskrigen	Debattinnlegg	Terror	Tor Bomann-Larsen	20.08.2014
68	Toleranse for intoleranse	Debattinnlegg	Islamisering	Tom Hedalen	20.08.2014
69	Nødvendig markering mot ekstremisme	Leder	Terror	Leder	24.08.2014
70	Slipp heller fornuftige muslimer til!	Si;D	Ytringsfrihet	Evert Whitehouse	24.08.2014
71	Koranen er full av selvmotsigelser	Debattinnlegg	Islamisering	Adolph Denis Horn	28.08.2014
72	Multikulturalisme er ikke et eksperiment	Debattinnlegg	Islamisering	Maha Kamran	28.08.2014
73	Et feilslått oppgjør	Leder	Islamisering	Leder	29.08.2014
74	Varslernes lodd	Debattinnlegg	Islamisering	Hege Storhaug	30.08.2014
75	Vårglimt i IS-tid	Kommentar	Islamisering	Per Edgar Kokkvold	31.08.2014
76	Nødvendig innsats mot hatkriminalitet	Leder	Ytringsfrihet	Leder	31.08.2014
77	Om holdning og handling	Debattinnlegg	Ytringsfrihet	Jonas Gahr Støre	02.09.2014
78	Ekstremisme er et samfunnsansvar	Si;D	Islamisering	Richard (18)	02.09.2014
79	Terrorister er ikke muslimer	Si;D	Terror	Bilal (13)	03.09.2014
80	Vi må lage felles spilleregler	Si;D	Terror	Haakon Gunleiksrud	04.09.2014
81	Nok religion nå?	Debattinnlegg	Islamisering	Catharina Jacobsen	04.09.2014
82	Nedkjemp negativiteten	Debattinnlegg	Islamisering	Hanin A. M. Al-Rubaye	05.09.2014
83	Muslimsk utenomsnakk	Debattinnlegg	Islamisering	Magne Lindholm	10.09.2014
84	En helt vanlig terrorist	Kommentar	Terror	Thomas Boe Hornburg	10.09.2014
85	Er vår religiøse arv på vei ut?	Si;D	Ytringsfrihet	Samina K. (19)	12.09.2014
86	Muslimene - vårt samfunns X-men	Kronikk	Annet	Olav Elgvin	12.09.2014
87	Norge bør bidra i kampen mot IS	Leder	Terror	Leder	13.09.2014
88	Militærintervensjon ingen løsning	Si;D	Annet	Vebjørn Bjelland Berg	17.09.2014
89	Et feigt Høyre	Kommentar	Annet	Harald Stanghelle	18.09.2014
90	Det er ikke bare en «oppfatning» at muslimer kan reagere på press med fundamentalisme motreaksjoner	Debattinnlegg	Annet	Olav Elgvin	22.09.2014
91	Groteske uttalelser i Allahs navn	Kommentar	Ytringsfrihet	Inge D. Hanssen	24.09.2014

92	Norge kan hjelpe Irak mot i IS i Syria	Kronikk	Annet	Sigmund Simonsen	25.09.2014
93	Lovlig ytring, eller ...	Kommentar	Ytringsfrihet	Inge D. Hanssen	26.09.2014
94	Skulle jeg lært svensk i stedet?	Debattinnlegg	Annet	Alber Souza	29.09.2014
95	En inkluderende ordfører?	Debattinnlegg	Annet	Ragnar Kværness	29.09.2014
96	Å møte farlig religion	Kommentar	Ytringsfrihet	Espen Ottosen	01.10.2014
97	Ytringsfriheten vant i retten	Leder	Ytringsfrihet	Leder	04.10.2014
98	Tidlig innsats mot radikaliserings	Leder	Terror	Leder	20.10.2014
99	La minoritetsungdom få forsvare sitt land	Leder	Annet	Leder	21.10.2014
100	En meningsløs K	Debattinnlegg	Annet	Bengt-Ove Andreassen	27.10.2014
101	Flere terrorplaner vil bli gjennomført	Kronikk	Terror	Petter Nesser og Anne Stenersen	28.10.2014
102	Det må være rom for tvil	Kommentar	Annet	Per Kristian Haugen	31.10.2014
103	Hun må få støtte til å utvikle islam	Kronikk	Islamisering	Walid Al-Kubaisi	04.11.2014
104	Det farlige ordet «krig»	Kommentar	Annet	Harald Stanghelle	06.11.2014
105	Konstruerer konflikt	Kommentar	Islamisering	Muhammed Usman Rana	07.11.2014
106	Opprett senter for studier i ekstremisme	Leder	Terror	Leder	13.11.2014
107	Voldsmenn som vil til paradiset	Kronikk	Terror	Linda Alzaghari	17.11.2014
108	Hva er ondskapens kilder?	Kommentar	Annet	Per Anders Madsen	18.11.2014
109	Nei, «snik-islamisering» er ikke et godt ord	Debattinnlegg	Islamisering	Anne Birgitta Nilsen	18.11.2014
110	Kritiserer heller Gud enn Allah	Kommentar	Ytringsfrihet	Ingunn Økland	20.11.2014
111	Er vi virkelig så selvsentrerte?	Si;D	Annet	Sigrud Gausen	23.11.2014
112	Nytt senter for kompetanse	Debattinnlegg	Terror	Bjørn M. J. Ihler	23.11.2014
113	Bevepnet politi må være unntakstilstand	Leder	Terror	Leder	26.11.2014
114	Når terrortrusler flytter grensen	Kommentar	Terror	Per Anders Madsen	28.11.2014
115	Vårt nye trusselbilde	Kronikk	Terror	Børge Brende	01.12.2014
116	Snillisme mot ekstremisme	Debattinnlegg	Ytringsfrihet	Rune Berglund Steen	03.12.2014
117	Snikislamisering er et godt ord	Debattinnlegg	Islamisering	Torgrim T. Storvik	11.12.2014
118	Konservatisme er ikke en fasit	Debattinnlegg	Annet	Nils August Andresen	12.12.2014
119	«Let ikke etter meg»	Kommentar	Terror	Harald Stanghelle	13.12.2014
120	Selvsensuren har seiret	Kronikk	Ytringsfrihet	Arnt Folgerø	13.12.2014
121	Norge er ikke et splittet land!	Si;D	Islamisering	Fatema Al-Musawi	17.12.2014
122	Nei til snik-bevepning av politiet	Leder	Terror	Leder	19.12.2014

123	«Den siste nattverd»	Kommentar	Annet	Per Edgar Kokkvold	21.12.2014
124	Europas nye sinte stemmer	Kommentar	Annet	Ingeborg Moe	31.12.2014